Nemunas

Nr. 1
(850)

2013 m.
saisio 10–16 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Vytautas EIGIRDAS. „Korida. Pamplona“. 2006 m. Fragmentas.

Vytautas Eigirdas: dailininko gyvenimo korida

24 p.

9 770134 314007

Ant laukai šalti, kurių mes nugarą minkštą
Vasarą rėžėm ir grūdelius bėginėdami barstėm,
Dar su ledais ir su pusnynais miegt užsikloję
Irgi nerodo, ką mums Dievs dosnings pažadėjęs
Ir surokavęs yr, kaip mes dar sviete nebuvom.

Ištrauka iš Kristijono DONELAIČIO „Metų“

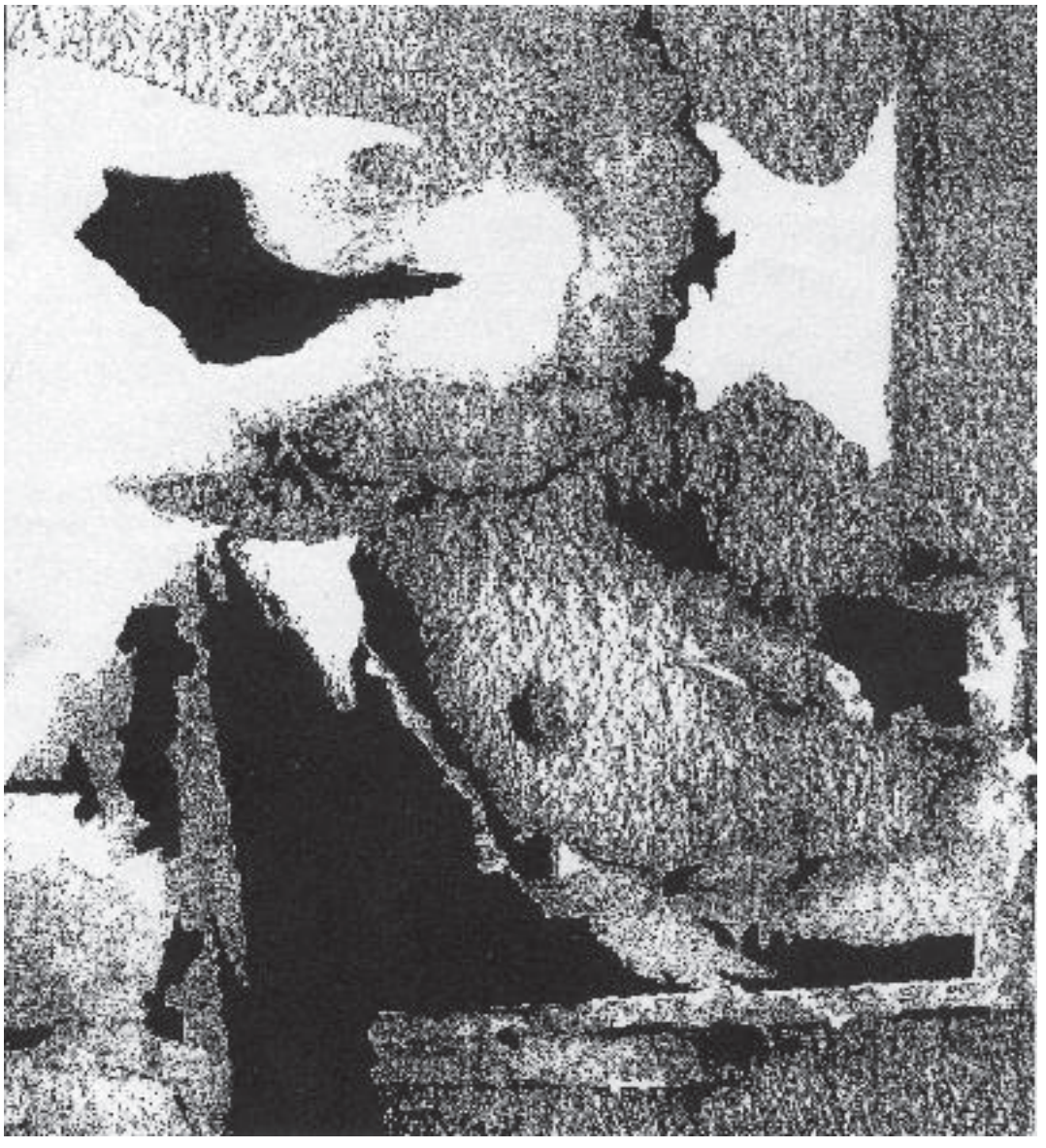

Rimgaudo MALECKO iliustracija

Maironios sąjūdis

Iki Trijų karalių, kol dar nenupuošta mūsų svetainės eglutė, suskubome susitikti su Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktore, rašytoja Aldona Ruseckaite. Nors svetainės duris nuolat varstė Naujųjų proga dar norintys pasveikinti redakcijos svečiai ir kolegos, mums pavyko pasikalbėti apie Maironio metus, palikusius ryškų pėdsaką Kaune ir visoje Lietuvoje. Ne tik dėl gausybės renginių, bet ir dėl to, kad Maironio dvasia, jo poezija priartėjo, sušvito naujomis spalvomis, tarsi gyveno tarp mūsų. Gyvybės neabejotinai atnešė ir pernai pasirodžiusi A. Ruseckaitės biografinių etiudų knyga apie poetą „Šešėlis JMM“, už kurį autorei skirta Bernardo Brazdžionio literatūrinė premija. Kaunas ir muziejus tapo jubiliejaus centru. Todėl ir teiraujamės viešnios bei redakcijos bičiulės, nuolatinės mūsų talkininkės A. Ruseckaitės: kaip pavyko taip šauniai atlaikyti renginių maratoną, išvengti formalumo ir dar rasti laiko kūrybai?

– Iš tikrųjų praėjusiųjų metų pradžioje bauginomės, ar pavyks tinkamai pagerbti, paminėti Maironį, kiek bus skirta projektams lėšų, kas parengs programas – kybojo daugybė klausimų bei didžiulė atsakomybė. Šiandieną galiu pasakyti, jog 2012-ieji buvo Maironio sąjūdžio metai, visa Lietuva tarytum skandavo šį vardą. Mes muziejuje susikoncentravome į Maironį, šiek tiek atidėjome kitus darbus, stumtelėjome tolyn kai kuriuos reikalus, atsiprašėme rašytojų, kad negalėsime sutikti jų naujų knygų, nes visą dėmesį ir laiką skirsime klasikui. Juk laimė ir atsakomybė švęsti poeto 150 metų jubiliejų ir minėti jo metus teko mums, dabar dirbantiems jo namuose. Tai ypatingas įvykis, kuris pasikartos tik po 50 metų... Nevarginsiu skaitytojų skaičiais ir ataskaitomis, tik priminsiu, jog pavyko „parengti“ vieną didžiausių dovanų mūsų Šeimininkui – restauruoti ir atidaryti trečiąjį rūmų aukštą – mansardą, kurios įrengimo planą buvo sumanęs pats Maironis. Mansardoje atidarėme pirmąją ekspoziciją, skirtą poeto jubiliejui. Visuomenei surengėme per 50 įvairiausių renginių – ir suaugusiesiems, ir ciklą moksleiviams, specialią programą senjorams. Programose dalyvavo daug menininkų. Parašėme įvairių straipsnių apie Maironį, surengėme konferenciją, konsultavome šimtus žmonių įvairiais maironianos klausimais. Įdomūs buvo metai! Nepakartojami! Beje, juos užbaigėme Seime – čia atidaryta didelė, informatyvi Maironiui skirta paroda, kurią parengė mano kolegos.

– Paminėjote – dalyvavo daug menininkų. Ne kartą teko girdėti dėkojant jiems už geranorišką pagalbą, kai tuo metu kiti akcentuoja susvetimėjimą menininkų aplinkoje, nesidomėjimą vieni kitų darbais...

– Galbūt gyvenime, mieste yra susvetimėjimo. Bet šito negaliu pasakyti apie muziejų – keistas fenomenas. Maironio namai turi tiek daug draugų, jog tikra laimė! Aš jau nekalbu apie žodžio meistrus, jie yra mūsų „objektas“, bet ir teatro, muzikos, fotografijos, dailės pasaulio atstovai dažnai pas mus pasirodo, talkina, dalyvauja. Su didele pagarba menininkai žiūri į Maironį, jo namus, jų indėlis į mūsų bendrą veiklą, kultūrines programas – milžiniškas. Be menininkų pagalbos mes tikrai prapultume, o ką jiems galime pasiūlyti – kartais nedidelį honorarą, kartais visai jo nėra, būna, kad pats kūrėjas purto galvą prašnekus apie atlygį – nereikia... Mūsų atžvilgiu Kauno menininkai – ir ne tik Kauno – labai draugiški ir artimi. Šiandieną net nesiryžtu minėti jų pavardžių, kad kurio brangaus žmogaus nepraleisčiau, o jų būtų gana ilgas sąrašas. Aktoriai, solistai, muzikantai mūsų prašymu parengė naujų meninių, Maironiui skirtų programų, kurios sulaukė ypatingo klausytojų džiaugsmo. Su kompozitoriumi Giedriumi Kuprevičiumi vedėme Maironio poezijos skaitymus, kuriuose dalyvavo įvairių profesijų žmonės – aš žodžiu, jis fortepijonu. Pajuokausiu, kad pernai nė vienas menininkas nepasakė Maironiui ne... Tokia mūsų visų bičiulystė teikia daug stiprybės ir pasitikėjimo. O ir lankytojai šį rudenį plūdo tarsi upė – ir į ekskursijas, ir į renginius, ir senųjų metų palydėti su Maironiu.

– Taip, trauka buvo didelė. Net ir mes, žurnalistai, neatsispyrėme pagundai organizuotai, gidės padedami apžiūrėti naujas ekspozicijas. Bet sakykite, koks santykis su miesto valdžia, ar sulaukėte susidomėjimo, palaikymo?

– Su Kauno valdžia mūsų santykiai yra „broliški“ kaip vienos šeimos, gyvenančios po to paties miesto dangumi. Juk viskas, ką muziejuje surengiame, – pirmiausia kauniečiams, kurie, beje, yra muziejui dėmesingi, negaili mūsų darbui padėkų ir komplimentų. Su valdžia nesipykstame, kartais netgi pajuokaujame, nes muziejus nėra pavaldus Kaunui... Esame po Kultūros ministerijos sparnu, iš ten gaunamos lėšos, ten ir valdžia, kuri mūsų pernai tikrai neskriaudė, o tik gelbėjo, palaikė, suprato, kad Maironio metai. Todėl sparčiai į priekį juda muziejaus rūmų rekonstrukcija, kuri, beje, nelengvai suderinama su veikiančio muziejaus reikmėmis ir veikla, bet stengiamės, prisitaikome, kad tik lankytojams būtų patogiau. Nežinau, kaip palyginti – ar Maironis Kaune pagerbtas taip pat didingai kaip Napoleonas? Tačiau iškilmingų renginių ir reginių poetui užteko, tai mums visiems kartu garbė... O Kauno valdininkai, vicemerai Maironio svetainėje irgi deklamavo poeto eiles, tad supraskite, kad tikrai gyvename draugiškai.

– Dar atsigręžkime į jūsų kūrybinį darbą. Knyga „Šešėlis JMM“ labai populiari, skaitoma. Teko net kartoti leidimą. Daug su ja važinėjote po Lietuvą. Kokie įspūdžiai, ką pastebėjote, pajutote?

– Taip, aš dabar juokauju, kad mudu su *Šešėliu* gerokai pasivažinėjome po Lietuvą, geografija išsidriekusi į visas puses. Prisipažinsiu, „Šešėlį JMM“ pernai per penkis mėnesius pristačiau 35 kartus – man pačiai tai didelis rekordas. Tačiau prasmingiausia tai, kad pristatydama šią knygą visur kalbėjau tik apie Maironį, o ne apie save. Nepasitaikė auditorijos, kurioje nebūtų klausimų, atsiliepimų, pasisakymų. Supratau, kad žmonės dar nori kuo daugiau sužinoti apie poetą, kažką išsiaiškinti, prisiminti arba patys papasakoti savo ryšį su klasiku. Tie susitikimai man buvo didelė mokykla – pajutau žmonių nuotaikas, literatūros svarbą, norą išmanyti istoriją. Visur laukė pilnos salės ir šviečiančios akys, kartu su aktoriumi buvo skaitomas Maironio eilėraštis. Ir jokio valdiškumo, jokio abejingumo. Publika labai įvairi – ypač būdavo smagu, kai ateidavo jaunimo. Tačiau pastebėjau ir tą pavojingąjį mūsų dienų reiškinį – dvi pagrindinės klausytojų grupės: žilstančios galvos ir moksleivija, o viduriniosios amžiaus grandies mažiausia. Daug kartų lankiausi mokyklose, įspūdžiai įvairūs, bet jaunimas yra viltingas, pagavus ir juo reikia tikėti.

– Maironio metai praėjo, tad kokios naujienos muziejuje?

– Pirmiausia nenorime taip iš karto „užmiršti“ Maironio. Juk šįmet sukanka 125-eri metai nuo poeto „pasidarbavimo“ (Maironio žodis) pradžios, vadinasi, kūrybinio darbo sukaktis, tad turime ir planų. Beldžiasi jau ir iškilusis K. Donelaitis su trimis šimtais metų, ir V. Mykolaičiui-Putinui, ir K. Binkiui sukanka po 120 metų. Šiemet minimas 1863-iųjų sukilimo 150-metis, o muziejaus rūmų rūsiuose kalėjo vienas iš vadų – Antanas Mackevičius. Ketiname po restauracijos atidaryti tuos rūsius, surengti parodą. Galop Tarmių metai – reikia muziejaus sodelyje padainuoti, pasišnekučiuoti tarmiškai. Nemažai išleista naujų knygų, teks supažindinti su jomis lankytojus. Turime daug svetimai akiai nematomo muziejinio darbo, mąstome apie naują, plačią, modernią lietuvių literatūros ekspoziciją, kurią rengsime, kai tik pasibaigs muziejaus rūmų rekonstravimo darbai.

Procesas išties nenutrūkstamas. Esame optimistai, tikime, kad visada būsime reikalingi lankytojams.

– Dėkojame už pokalbį ir sveikiname – esate įvertinta puikia Kauno miesto savivaldybės įsteigta B. Brazdžionio literatūrine premija, kuri bus teikiama vasario pradžioje. Linkime kiek pailsėti po labai įtemptų metų, tačiau ir primename, kad artimiausiu metu laukiame jūsų pažadėto dar vieno laiško Maironiui. Juos, beje, labai šiltai sutiko mūsų skaitytojai.

Kalbėjosi ir fotografavo
Gražina Viktorija PETROŠIENĖ

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kas jie tokie?

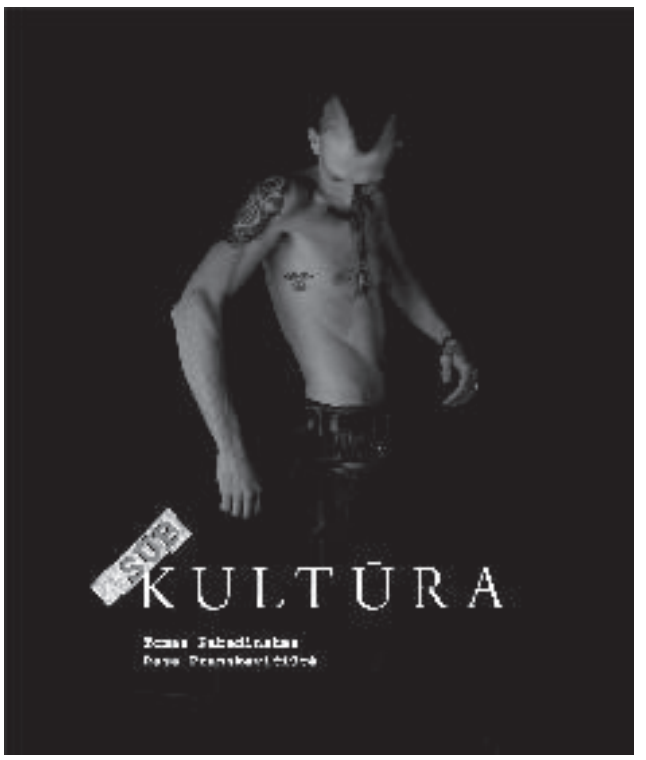

Visais laikais būta žmonių, mėgusių stovėti pakraščiuose ir besibodinčių tais, kurie stumdydamiesi veržiasi į visuomenės „centrą“ – čia paprasčiau ir šilčiau, nes panašiai galvojančių daug, jie vieni kitus palaiko, pakursto kasdienybės rutiną. Pakraščiuose gal ir atšiauriau, tačiau oras grynesnis. Subkultūra nėra kultūra, kuriai būdingos tam tikros elgesio normos, pasaulėžiūra, elgsena ir t. t., bet atskirti, kada baigiasi viena ir prasideda kita, pasirodo, nėra taip paprasta. Tokius klausimus dar labiau provokuoja visai neseniai pasirodžiusi Tomo Pabedinsko ir Rasos Pranskevičiūtės knyga „Subkultūra“ (tai VDU išskirtinių knygų serijos „Libri Universitatis Vytauti Magni“ dalis). Tarpdisciplininis leidinys antropologės, kuri jau dešimtį metų studijuoja šią temą, bei fotografo, šį kartą pro objektyvą išvydusio kiek kitokius dalykus, žvilgsniu mėgina pasidairyti po Kauną ir sutikti jame išsiskiriančių žmonių. Tiesa, ne visi jie sutikti patrauks dėmesį – su kai kuriais teks susipažinti arčiau ir pasikalbėti pačiomis rimčiausiomis temomis, kad pajustume kitoniškumą. Tiesą sakant, „kitoniškumas“ ir „normalumas“ nėra jau taip aiškiai apibrėžiami. Kai atidžiai žvelgi į bet kokį individą, net labiausiai *uniformįjį*, kiekvienas atskleidžia savitų bruožų. Todėl tokiose mokslinėse studijose apsibrėžti terminai dažniausiai yra sutartiniai. Kalbant apie subkultūras, lengviausia išskirti „visuomenę“, gal net minią, kuri glaudžiai telkiasi savo taisyklių erdvėje, bei „atskalūnus“, susigalvojančius naujų normų ar besidominčių nepopuliariais dalykais. „(...) kalbant apie sociokultūrinės alternatyvos išraiškas, pabrėžiamas sąmoningas pačių kultūros dalyvių alternatyvių idėjų ir vertybių pasirinkimas bei dalyvavimas kūrybiškame tokių alternatyvų formavimo procese“, – apie subkultūrų kūrimosi priežastis ir principus svarsto antropologė. Paprasčiau sakant, tai nuolat vykstantis, ratu besisukantis procesas: subkultūros formuojasi atrasdamos senąsias šaknis, egzotiškus, itin lokalius kultūrinius reiškinius, atkurdamos archajines formas, o vėliau neretai yra asimiliuojamos bendrosios kultūros, „kol masinė gamyba nepasisavina ir nepradeda tiražuoti jos avangardinių idėjų“.

R. Pranskevičiūtės įvadiniame knygos straipsnyje pateikiami du skirtingi subkultūrų apibrėžimai. Europietiškasis Birmingeno kultūros studijų centro suformuotas požiūris išskiria alternatyvias, marginalias kontrkultūros grupes, kurias mes dažniausiai esame pratę atpažinti – pankai, gotai, hipiai, hipsteriai, skustagalviai (*skinheadai*) ir kiti. Tačiau amerikietiškoje sociologinėje tradicijoje atsiradęs ir šiuo metu plačiai paplitęs daug platesnis požiūris, į subkultūrų lauką įtraukiantis bet kokios bendros pasaulėžiūros vienijamus žmones. R. Pranskevičiūtė ir T. Pabedinskas eina dar toliau – tokiai „alternatyvai“ priskiria ne tik grupes, bet ir pavienes asmenybes. Jiems svarbiausiu subkultūros bruožu tampa neformalumo deklaravimas. „Dirbdami pasirinkome subkultūrines grupes, skleidžiančias tam tikras individualias, alternatyvias idėjas. Šiuo požiūriu galime išskirti grupės ar mokyklos atstovą – apskritai neformalumą liudijantį, skleidžiantį žmogų ar žmonių grupę. Alternatyvių pasaulėžiūrų, filosofinių idėjų ir sociokultūrinės veiklos laukas ir sukuria tokią subkultūros apibrėžtį“, – teigia antropologė. Subkultūra projekte siejama su įvairialypėmis sociokultūrinėmis formomis pasireiškiančia alternatyva. Taip knygoje atsirado metalistai, rokeriai, baikeriai, skustagalviai, gotai, o šalia jų – vienuolė, kunigas, Krišnos sekėjai... Bet ar tikrai religingumas ir tikėjimas gali būti traktuojami kaip alternatyva, neformalumas? Taip išplėtus ribas, pati autorė juokauja, jog galima kalbėti apie nėrėjų vąšeliu, kepėjų, nekilnojamojo turto agentų subkultūras. „Subkultūros sąvokos supratimas labai platus, tačiau mūsų projekto rėmuose atsidūrė žmonės ar jų grupės, kurie tarsi oponuoja visuomenei. Svarbu, kad žmogus save suvoktų kaip atskirtį ir taip jį suvoktų aplinkiniai. Tad kalbame ne tik apie grupes, bet ir apie pavienius individus, kuriems padarė įtaką kokia nors subkultūra, opozicinė pasaulėžiūra. Taip žvelgdami galime įtraukti ir religinių grupių atstovus. O gal žmogus, kalbėdamas apie save, apskritai sako – aš esu neformalas, nepriskiriu savęs jokiai grupei, esu visiškai originalus. Tai yra alternatyvus neformalumo laukas, kuriame tam tikra prasme dažniausiai esame mes visi. Kartais visai netikėtai galime pajusti simpatijas tam tikrų subkultūrų skleidžiamoms idėjoms ir vienai ar kitai praktikuojamo gyvenimo būdo raiškai. Pavyzdžiui, jums patinka kokio nors stiliaus muzika, tačiau savęs neidentifikuojate su pasaulėžiūra ir galbūt sociokultūrine grupe, siejama su šiuo muzikos stiliumi. O yra žmonių, kurie labai reflektyviai ir sąmoningai pasirenka tokias pozicijas. Tai susiję su aktyviomis savirealizacijos, gyvenimo prasmės, laisvės paieškomis. Vienas tokių bandymų realizuoti įvairias egzistencines paieškas pavyzdžių – populiarėjančios įvairaus pobūdžio šeimos tipo bendruomenės, tarkime, su ekologišku gyvenimo būdu susijusios grupės“, – mintimis dalijosi autorė.

Pati R. Pranskevičiūtė subkultūrų erdvėje atsidūrė dar paauglystėje. Dabar jau dešimtmetį jas tyrinėja kaip mokslininkė, todėl projektui rasti respondentų tikrai nebuvo sunku. Puikiai suveikė sniego kamuolio principas – atsirado pažįstamų, tuomet jų pažįstamų ir draugų, kol buvo surinkta „tikrųjų“ subkultūrų atstovų grupė. Subkultūrinės grupės, teigia antropologė, formuojasi ant labai skirtingo pagrindo, todėl vienos yra įtaigios, patraukiančios esminiais principais, tvirtomis nuostatomis, o kitos kuriasi labiau ieškodamos įvaizdžio, siekdamos patenkinti galios poreikius. Pavyzdžiui, „tikrieji“ baikeriai pažiūrų niekada neatsisako, tai – jų gyvenimo būdas, filosofija. Kitaip nei tie, kurie ateina į judėjimus dėl įvaizdžio, suvilioti paviršutiniško žavesio. Kai kurios subkultūrinės grupės dažniausiai suvilioja jaunus savęs ieškančius žmones. Čia daug dėmesio kreipiama į išorinius dalykus, todėl nesunku suprasti, kurie nariai yra „tikrieji“, o kurie tik žaidžia. Tokių tikrų ir nuoširdžių žmonių, teigia R. Pranskevičiūtė, ir ieškojome įgyvendindami savo projektą.

Tiesa, projekto apibrėžtis atsirado ne iš karto. „Iš pradžių nebuvome apsisprendę dėmesį skirti subkultūroms, mūsų interesų laukas buvo daug platesnis. Esame įpratę matyti žmonių portretus, kurie priskirtini humanistinei fotografijos krypčiai, propaguojančiai bendražmogiškas vertybes, turinčias įspūdingą vaizdinę formą. Tokių autorių tikrai daug. Šiai krypčiai galime priskirti visą Lietuvos fotografijos mokyklą. Humanistinė fotografija labai įtaigi ir kviečianti žmogų pažinti, tačiau tikrai ne absoliuti, atskleidžianti tik vieną aspektą. Yra ir kitokių galimybių, rodančių kitą, ne mažiau tikrą ir įdomią gyvenimo pusę. Naujojoje fotografijoje jau nematome bendrų žmones siejančių bruožų, atvirkščiai – atsiskleidžia mažos jų keistenybės, dalykai, kurie mus ne sieja, o skiria. Juos turime paprasčiausiai priimti. Kadangi norėjome atskleisti gyvenimo ir žmonių įvairovę, pasirinkome tyrinėti ir vaizduoti subkultūras bei asmenis, išsiskiriančius savo išvaizda. Šiuolaikinė fotografija nebijo pripažinti fiksuojanti išorę, įvairias jos formas, ji improvizuoja pačiais įvairiausiais tikrovės ženklais. Toks „žaidimas“ leidžia ne tik atspindėti, bet ir sukurti naują realybę“, – apie tyrinėjimo paieškas pasakojo T. Pabedinskas.

Tačiau taip kilo pavojus nuklysti vien į išorinius įvaizdžio dalykus, todėl buvo nuspręsta siekti atskleisti vidines sutiktų žmonių nuostatas, svarbius ir autentiškus jų sąmonės ypatumus. Išvaizda, išorė gali klaidinti, tad tekstai parodo tikrąją žmonių savivoką. Kadangi šiuolaikinė fotografija vengia psichologiškumo, pokalbiai su fotografuojamais žmonėmis išryškino papildomų prasmių. Šis kūrybinis procesas naujų potyrių suteikė ir antropologei, ir fotografui. „Man ši patirtis buvo unikali, nes aš turėjau savo požiūrį, žinojau, kaip noriu fotografuoti, pristatyti šiuos žmones,

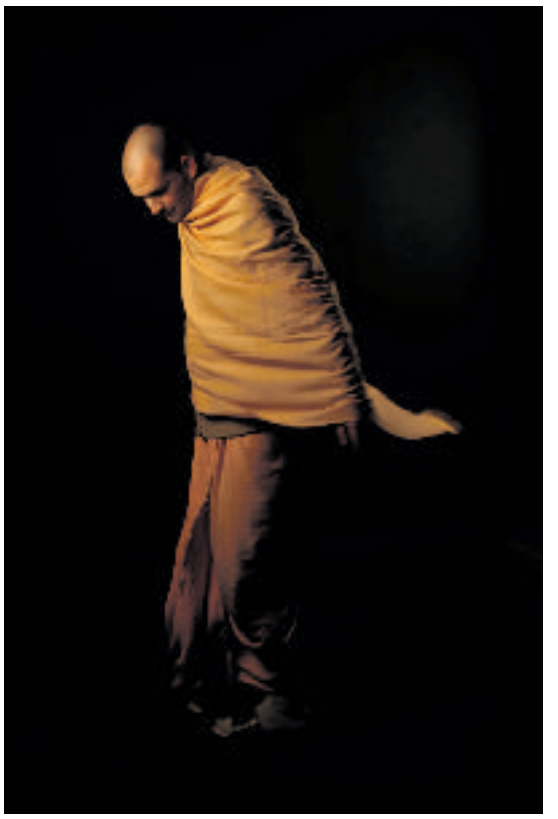

kokią pasirinkti fotografijos estetiką, bet kai jie atėjo, paaiškėjo, kad iki galo to padaryti negalėsiu. Supratau, kad šių žmonių negalėsiu įsprausti į savo rėmus, todėl fotografijose susijungė mano matymas ir jų intencijos, nes dažnai jie aiškiai žinojo, kaip nori atrodyti. Kūrybos procesas buvo labai įdomus. Vadinasi, tai ne vieno, o kelių žmonių darbo rezultatas. Techniškai nuotraukos nėra tobulos. Matyti studijos aplinka, įvairios detalės, kurios kuria tam tikrą „triukšmą“. Tačiau tai daryta sąmoningai – nesinorėjo kurti įprastinių portretų, perteikti stereotipinį žvilgsnį į šiuos žmones“, – pasakojo T. Pabedinskas.

R. Pranskevičiūtė sudarė anketą iš gyvenimo prasmės, asmenybės indentifikacijos, savivokos, požiūrio į visuomenę aspektus tyrinėjančių klausimų. „Įdomu, kad knygoje „susitiko“ ir jaukiai kartu įsikūrė žmonės, kurie gyvenime galbūt sunkiai sutartų, kurių vertybės yra kardinaliai priešingos. Siekėme vengti ideologinių aspektų, vertinimo ir neutraliai pristatyti regimą įvairovę. Atsakydami į mūsų interviu klausimus jie buvo sąžiningi, atviri ir nuoširdūs. Mums rūpėjo šių žmonių ar grupių autentiškumas, pasaulėžiūra, tapatybė, saviieškos, gyvenimo stiliaus klausimai. Tai buvo savotiška galimybė pasisakyti, atskleisti savo vidines nuostatas. Atradome, kad šiuos tokius skirtingus žmones sieja bendražmogiškosios vertybės, savęs ir gyvenimo prasmės ieškojimai, įvairiai suprantamos laisvės ir savirealizacijos poreikis, autentiškų gyvenimo formų paieška ir net požiūris į visuomenę – labai dažnai pabrėžiamas jos vartotojiškumas ir poreikis to vengti, keisti“, – teigia antropologė.

Tikrai sunku gyvenime įsivaizduoti bendraujančius visai skirtingų pažiūrų žmones, kurie savo nuomonę kartais reiškia gana griežtu, bekompromisiu tonu. Skaitydamas tokius pasisakymus, kiek sutrinki dėl subkultūrų atvirumo ir tolerantiškumo deklaracijų, tačiau vėl prisimeni nuostatą ne vertinti, o priimti įvairovę, kad ir kokia ji būtų, žvelgti į subkultūras ne kaip į gyvenimo puošmeną ar esminių vertybių griovėjas, o kaip į dar vieną pasirinkimo galimybę. Todėl projekte ir buvo susitikta su kiekvienu žmogumi atskirai, o ne parodyti išoriniai subkultūrų blizgučiai. Kniedės, kerziniai batai, odinės striukės, vienuolės abitas ir rytietiški sariai – dažniausiai tik šarvai labai jautrioms asmenybėms pridengti.

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Violeta ŠOBLINSKAITĖ ALEKSA

užmaršumas

dingsta
kepurės,
saulės akiniai,
skėčiai –
nelygu metų laikai,
diena arba vakaras,
oras

mobilusis nutyla
lyg tyčia tada,
kai baigia visai išsikrauti –
skambink neskambinęs

raktai pasislepia
už tablečių,
tabletės –
už raktų

kada nors pasislėps ir galva

eisime jos ieškoti –
į pievas?

Kalėdų natiurmortas

balta žąsis
ant baltos pusnies –
latakėlis kraujo
per sniegą

sveikinimas

brangieji,

ko nunarinote galvas?
juk linksma

ko vaipotės?
juk gražu

ko verkiate?
juk čia tik daina

niekada niekada
nežiovaukit,
kai kas nors dainuoja –

nuoširdžiai jūsų
v. Š. a.

kuo skiriasi žiemos ir vasaros bitės

iš pradžių
pasigirdo dūzgimas
net spengė

paskui
pajuodo staiga
žalutėlis kaštonas
ir saulė
prislopo
to kaštono viršūnėje

šitaip baisiai –
juodu krešuliu – spietė
praėjusios vasaros bitės

o kai spietė žiema
nebuvo girdėti nė garso
ir juodos kaštono šakos
pabalo gražiai
lyg pavasarį

alaus vibracija

virrrrrrrrrrrrpa
apynį saugantis
virrrrrrrrrrrrrpastas

net drrrrrrrrrrrreba
iš pasiutimo:
kvailas
žvirrrrrrrrrrblis
lasioja
spurrrrrrrrrrrrgus

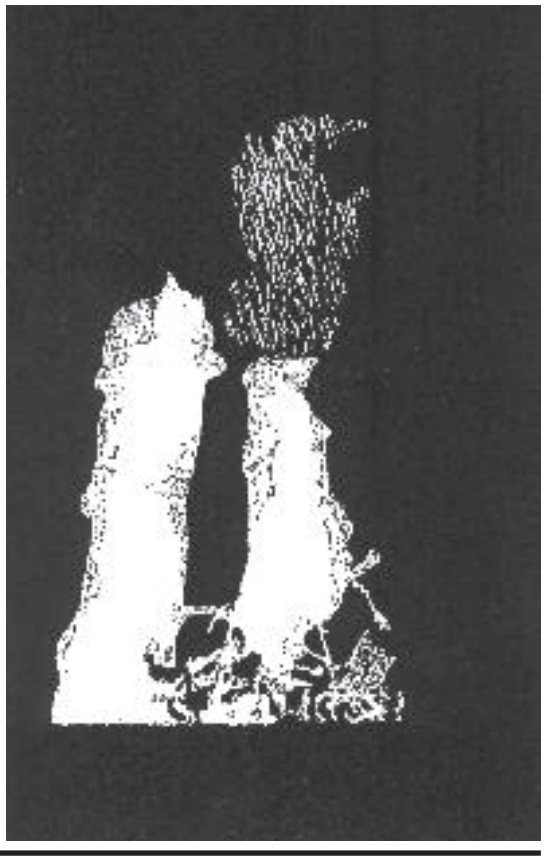

Rarotų laikas

mes giedame tyliai prašydami:
rasokite dangūs!

ir dangūs baltai nurasoja,
ir atneša sniegą ir pūgą

ir nukrenta snaigė
ant delno
nes lubos

nes lubos
ir stogas
ir akys

pakilo
per sprindį aukščiau

pažadas

išlydėjau – ne į karą,
ačiūdie, ne

tušti kambariai

ant durų stiklo
lūpų dažais parašiau:
rytoj gyvensim geriau

sulaukiau grįžusio

namai pilni kaip stiklinė

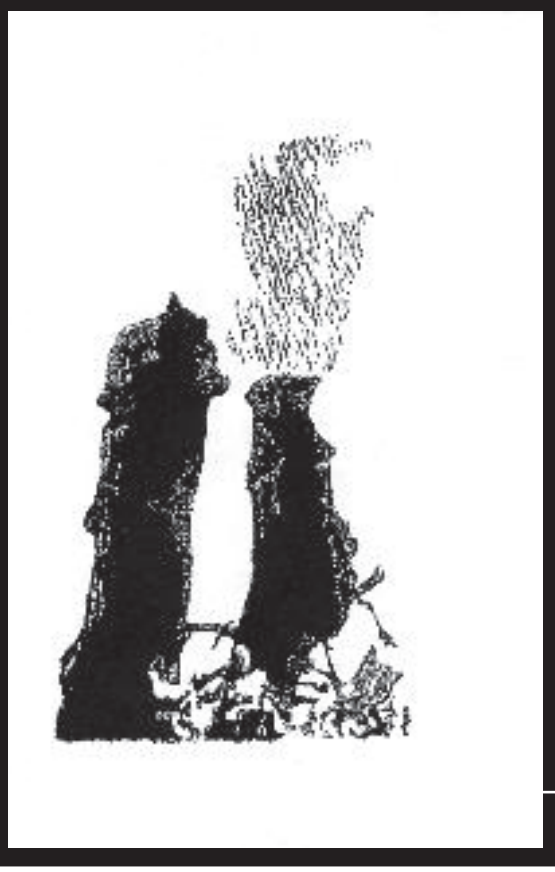

tik senųjų durų neliko
su lūpdažio pažadu

stiklo šukė

po žiemos iš dirvos iškelta,
blykčiojanti saulės spinduly,
net graži, tad lyg ir niekuo dėta,
kad įsmigo

negi ji pati?

bobos

mes vergetos vargetos ken
čiančios taip tobulai kad net vergės

mes nieko negalim
net skerso
nes šitas pa
saulis yra vyrija

vyrija – kaip karas
kaip smūgis

naikina
atgal nesi
dairo nes
lipa per galvas

arogantiški

neatsako
kai
Dievas paklausia:
o kas jus
didžiai atsipra
šant nuo trydos
ir nuo maro
sergės?

durnos vergės?
su chlorkalkėm pana
gėse?

moderni egzekucija

nusikryžiuok pati,
kol dar spėji –
mažiau skaudės

nes kaip išsisuksi?

ateis – kaimynams matant
prie vaiko akių,
prie mylimojo

antrankiais surakins
(gal net mušis?)

išsives –
dar viešiau
ant žemės pargriaus
neleis užsimerkti,
godžiai klausys, kaip rėki

užplėš sijonus,
juoksis:
tiktai
nepradėk čia
gimdyti!

lygių galimybių!

negalima sakyti katė raina, šuo rotveileris

negalima džiaugtis ąžuolu – pasius
greta augantis klevas

negalima sakyti duonriekis, nes įžeisime duoną
negalima sakyti dangus, nes pažeminsim žemę

negalima bučiuoti savo mergaitės iki sąmonės
netekimo
kur nors paupy, ievynuose, lakštingaloms plakant –
bus pažeistos bambalinio *čiabuvio teisės*

sudie, tėvyne, meile, gyvenime
sudie, sudie, sudie

nesakyk niekam labas – atrodys, kad priekabiauji

Bebenčiukas

smenga saulė – nelygu prieš tūkstantį metų
eina gulti pavargusi, sako labanaktis,
bet nemiega šalia atkaklus režisierius,
sustyguojantis naktį ir kovo sapnus

sugrįžti į laikus, kai nebuvo dar to,
dar ano ir nebuvo dar trečio...
nors trečiasis, atrodytų, buvo šalia visados...
nusijuok: ir dabar dar gražiai strakalioja, o ūkčioja
o kad šoka – visas iš pasiutimo raudonas...

kur mes dingtume šiandien be jo, be juokingo?
kam atkištume akmenį vietoje duonos?

mūsų vertė juk nukristų perpus –
kaip kad dolerio kursas,
jei šalia neklegėtų jisai, Bebenčiukas!

Dangirutės MALECKIENĖS iliustracijos

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Viktorija DAUJOTYTĖ

Kristijono Donelaičio hegzametrai

Prieš Kalėdas tokie gražūs lietuviški šalčiai, tokia tyra žiemos klasika, kad lyg šaukiasi literatūros, kažkokio atitikimo. Ir pirmiausia to, kas ir yra pirmas lietuvių grožinės literatūros kelyje – Kristijono Donelaičio, jo „Žiemos rūpesčių“, jo hegzametrinės ramybės, susidariusios iš gyvo kalbos spurdėjimo. K. Donelaičio *hegzametrai* bendriau už „Metų“ eilėdarą. Kalbėjimo, pasakojimo būdas, atitinkantis lietuviško kraštovaizdžio, žemdirbių gyvenimo būdą, lietuvių kalbos, jos prozodijos, sintaksės prigimtį. Gali būti, kad skaitydamas antikinius autorius K. Donelaitis pajuto gal ir spontaniškai sąmonėje susidariusių lietuviškų ritmų, lyg kokių savaiminių prasitarimų, metrinį artimumą, suvokė, kad eilutę metrizuoja ne skiemenų kokybė ir balso moduliacijos, o apytikris jų skaičius ir kirčiai. Kad eilutę galima reguliuoti, rašyti atsižvelgiant į aiškius principus, pasitikint lietuvių kalba.

K. Donelaičio mįslę priminė Albinas Bernotas savo paskutinėje knygoje „Kaustytos žąsys“: „Vieni didžiuojasi gimę knygų spintoje, kiti – koncertų salėse ar kur. Aš galiu didžiuotis, kad spėjau išgirsti (nors ir mažu kampučiu vaikiškos ausies) dar priešjablonskinę sintaksę (jos nuotrupų randu Jono Juškaičio poezijoje, o ne nuotrupų, ištisų gabalų – Kristijono Donelaičio hegzametruose)[1]“. Hegzametrų daugiskaitą, sako A. Bernotas, – ne antikinį metrą, ne jo modifikaciją, o bendresnį principą – eiliuoto ritminio pasakojimo. Jo paties senelių kalba dar priminusi K. Donelaičio hegzametrus. A. Bernotas pavedi į sintaksę, į senąją, nemelioruotą, netvarkytą lietuvių kalbos sintaksę. Su įstabiuoju prielinksniu *ant*, rodos, arti įprasto *antai*, o kartu kita – stipri šaknis, suimanti spūdį ir paleidžianti kalbą lietis – pasakoti ir pasakotis. Pasakoti, kaip ateina žiema, kuri ir pati apie save pasakoja, turi kalbinių išteklių – leksinių, sintaksinių, fonetinių:

Ant žiemos narsai jau vėl rūstaudami grįžta,
Ir šiaurys pasišiaušęs vėl mus atlekia gandint.
Vei kaip ant ežerų visur langai pasidaro,
Lygiai kaip antai stikliorius įdeda stiklą.
Taipgi namai žuvių, kur varlės vasarą šventė,
Dėl barnių žiemos nei su šarvais užsidengia
Ir tamsoj miegot kiekvieną gyvuolį siunčia.
Ant laukus žiemys jau taip nugandino bardams,
Kad ir balos, ir klampynės pradeda rauktis,
Ir purvynai jų teškėt ir šliurpt pasiliauja.
Kelias, kad jį mėgina trenkt šokinėdami ratai,
Nei koks būbnas įtemptas dėl pašalo trinka,
Taip kad garsas jo toli galvoj atsiliepia.
Taigi dabar jau vėl sviets sveikint pradeda žiemą.
Ak, jau ben ir reik; Kalėdų didelė šventė
Artinas, ir atpentai nor poryt pasibaigti.

Kokia galinga, kokia kūrybinga K. Donelaičio kalbos žiema. Kaip pagauna kalbėjimas, kokia raiški „šiaurys pasišiaušęs“ fonetika, kaip vis iškyla kokia netikėta detalė, lyg iš giliai, jau iš praėjusių laikų; kad ir „namai žuvių“, kurie „dėl barnių žiemos nei su šarvais užsidengia“. Iš kur šarvai, iš kokios gilios atminties, iš kokių kovų, namų gynimo?

Pasakojimo ritmas, intonacija aiškiai metrizuojama: *hegzametras*, jo ritminis vienetas – eilutė, dažniausiai 13 ar 14 skiemenų su šešiais (*hex* – šeši) kirčiais (pirmasis eilutės skiemuo visada kirčiuotas), tarp kirčiuotų skiemenų vienas arba du nekirčiuoti. Pirmoji eilutė: „*Ant* žie*mos* nar*sai* jau *vėl* rūs*tau*dami *grįž*ta“. Dabartinė kirčiavimo norma: *rūs*taudami, bet išlikusi dar ir donelaitiškoji forma; skaitant garsiai „Metų“ hegzametrą reiktų pagerbti, nors balso moduliacija, sekant hegzametro tradicija, lieka svarbi. K. Donelaitis rankraštyje žymėjo metrinius kirčius, nors ir ne visus: rūs*tau*dami kirčiuotas skiemuo pažymėtas. Koks atidumas, tikslumas ir tikslingumas, hegzametrą taikant lietuvių kalbai, derinant, pasikliaujant mūsų kalbai būdingu kirčiavimu, neabejotinai skaičiuojant kirčius, taip pat ir skiemenis. Aleksas Girdenis, atidžiai tyręs „Metų“ eilėdarą, darė pagrįstą išvadą, kad „poemoje beveik vienodą vaidmenį atlieka ir kirtis, ir skiemenų kiekybė“, bet svarbesnis yra kirtis[2]. Aiškiai jaučiama, kad eiliavimo laisvumą įgalina laisva lietuvių kalbos sintaksė, laisva žodžių tvarka, reikiamų formų nukėlimai ar perkėlimai, netgi sakinio išplėtimas, kai trūksta kirčių, trumpų įterpinių galimybės. Didelės ir šaknyje kirčiuotų žodžių eilutės pradžiai atsargos, ypač kai kirčiuojami visi vienskiemeniai. Visgi K. Donelaitis, saugodamas hegzametrą, pradžios kirtį dažnai ir atkelia: „*To*dėl į žiemius visi žiūrėdami žmonės...“

Cituotoje „Žiemos rūpesčių“ pradžioje K. Donelaitis kalba *dabar*, adventas (*atpentai*) „nor poryt pasibaigti“. Vadinasi, rašoma šv. Kalėdų savaitę, baigiantis adventui, regint rūstaujančią žiemą ir ja džiaugiantis, nes „rudenis, ans dramblys, per daug nemandagiai drėbdams / Ir besivoliodams purvuos, mus vargino skaudžiai“. Iš kur *dramblys*, rudenio atributas, iš kokių sąmonės įgeidžių, žvelgiant į rūstaujančią žiemą ir prisimenant purvynais varginusį rudenį? Gal iš šilumos, iš šiltųjų kraštų, iš galimos antitezės šalčiui? Arba iš hegzametro diktato, žodžio įtikimo, iš garsinių sąskambių jutimo: *en*, *ans*, *am*, *em*, *an*, *am*? Iš to ir iš ano. Iš netikėtumo, įdomumo, gal pirmas dramblys lietuvių literatūroje. Bet dar svarbiau – pirmas toks lietuvių kalbos ne tik prasminis, bet ir garsinis laukas, lyg visi fonetikos ištekliai būtų iš karto atskleisti.

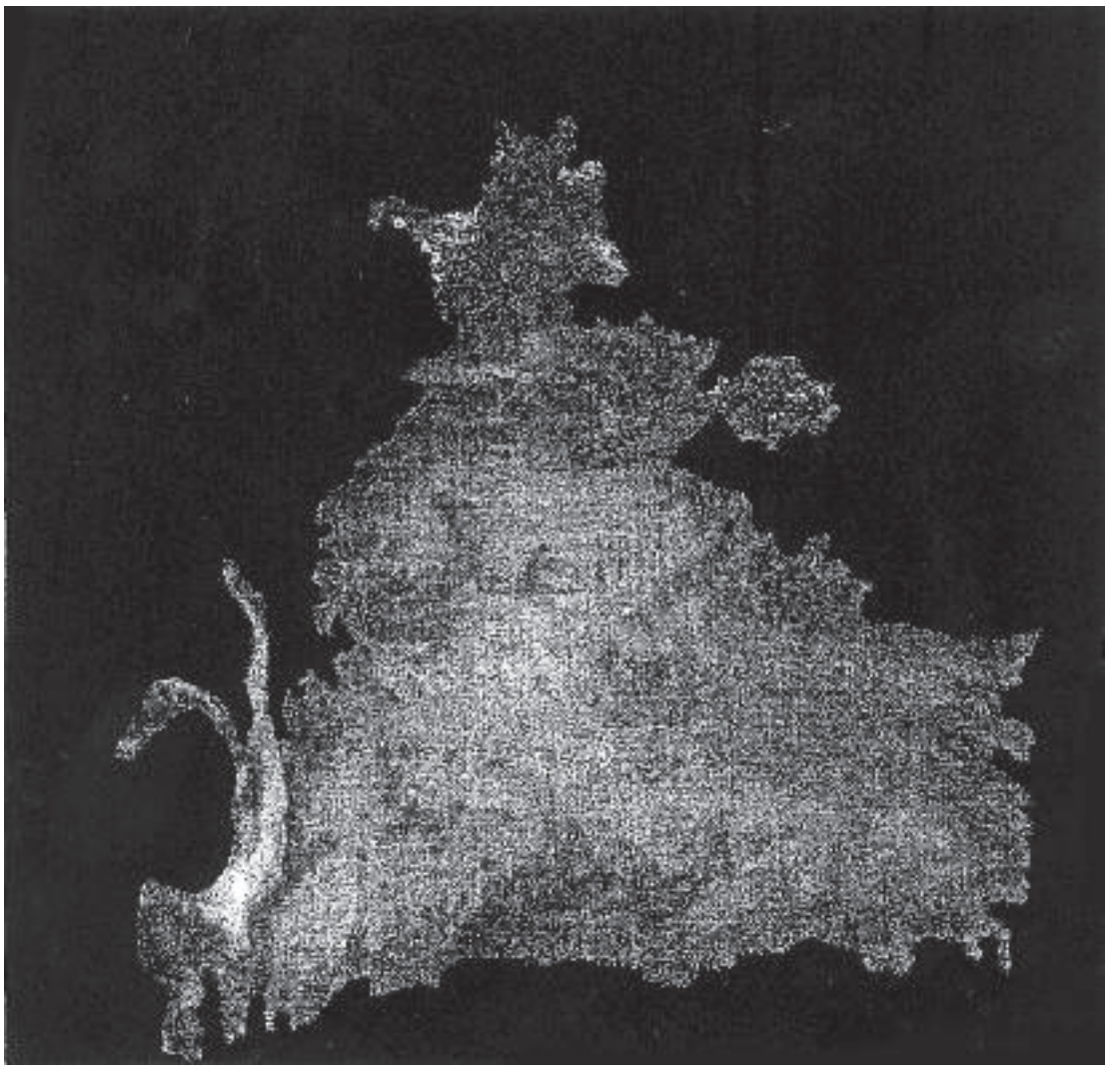

Liudvikui Rėzai, lemtingai įsipynusiam į K. Donelaičio likimą, 1818 m. (greit du šimtai metų) atrodė, kad „Žiemos rūpesčiai“ – paskutinis poeto kūrinys. Šią jo mintį K. Danelaičio „Raštų“ „Įvade“ yra persakęs Leonas Gineitis: „L. Rėza, remdamasis mums nežinomais Donelaičio laiškais, spėjo, kad ŽR esąs paskutinis poeto kūrinys, parašytas dar iki 1769 m.“[3] Dalių seka lieka problemiška, yra skirtingų redakcijų. Kad „Žiemos rūpesčiai“ gali būti vėliausia – įtikima. Įtikima ir iš to, ko beveik negalima pagrįsti: iš bendros tonacijos, senatvės teikiamos išminties, jutimo, kad gyvenimas praeina („Taipgi dabar, kur mes pirm to pavasarį linksmą / Šventėm ir žoleles jo margas sau nusiskynėm“), iš atodūsių: („Ak, kaip veikiai žmogiškos nudyla dienelės!“; „Ak, jau ben ir reik“). Iš raginimo pasitikėti senųjų išmintim („Klauskit tik senuosius, jūs glūpieji bebarzdžiai, / Ir girdėkit, ką jie jums pasakys prisivargę“). Iš gilesnio Dievo globos apibendrinimo, raminančio seną: „Dievs kiekvieną kartą ras, kaip yr pažadėjęs, / Ir kožnam atlygins, kaip yr nusipelnęs.“

Pagaliau – iš pabaigos, kuri yra ir visos poemos pabaiga. Pradžios intonacija – pasakojančiojo, vėliau pasigirsta ir kitų balsų, jie susipina, įsilieja į bendrą planą. Išmintingajam leidžiama ištarti išminties žodžius. „Metų“ pabaiga iš esmės – *malda*, donelaitiškoji malda, reformuotos krikščionybės išpažinėjo malda. Grįš saulelė („Nės saulelė vėl pusnynus pradeda gandint“), žemdirbio, tebejaučiančio ir senąją religinę pasaulėjautą, pagrindinis ženklas. Bet jau svarbesnis kitas, krikščionių Dievo ženklas, kuriam reikia teikti ir žodines dvasios atnašas – melstis:

Bet be tavęs, tu dangiškas mūsų tėtuti,
Nieks negali mums tekt, ką miela vasara žada.
Ką mums mačys priprovos, ką mūsų triūseliai?
Ar kad, sėtuves ir naujus noragus nusipirkę,
Art išsitrauksim ir grūdelius kaip reik pasisėsim?
Vislab bus niekai, ką veiksim argi pradėsim,
Kad žegnojanti rankelė tavo negelbės.
Tu mus išlaikei per visą prašokusį metą,
Tu dar ir toliaus mus išlaikyti galėsi.
Ką mums vasara duos, mes rods numanyti negalim,
Bet tu jau žinai, kiek mums reikės, surokavęs.
Mes glūpi daiktai, n'išmanom tavo davadą;
Ir tavo mislys neigi bedugniai mums pasirodo,
Kad mes kartais per giliai pasidrąsinę žiūrim.
Taigi, tėtuti, toliaus už kožną reikalą mūsų
Rūpink tėviškai, kad vėl jau vasara rasis
Ir mes vėl ant laukų triūsinėdami vargsim.

Pastoriaus, kunigo, kunigužio tekstas. Sakančio pamokslus ir teikiančio pamokymus. Atskirai besimeldžiančio – ir savo žodžiais. Mąstančio, kūrybingo žmogaus, ne kartą *pasidrąsinusio* įspėti žmogaus buvimą ir pasitraukusio kaip nuo bedugnės krašto: „Ir tavo mislys neigi bedugniai mums pasirodo, / Kad mes kartais per giliai apasidrąsinę žiūrim.“ Prasminga ši „Žiemos rūpesčių“ ištartis, atskirai apmąstytina; pirmoji bedugnės nuojauta lietuvių literatūroje. Sukurtų, literatūros žmogaus širdies raminimui teiktų maldų tradicija gili – ir reformuotos krikščionybės, ir katalikų. Juntamas K. Donelaičio maldingo kreipimosi į *dangiškąjį tėtutį* artimumas Antano Strazdo „Giesmei prieš mišią“ – ir čia toks pat šiltas kreipinys į globėją: „Laikyk mus visus apiekoj savo, / Turėk visados po sparnu savo.“

Donelaitiškasis hegzametras – lėta, neskubi intonacija, vienoda dinaminė eilutės struktūra – padeda įsiminti, tekstą perteikti kitam ir tyliai sau pakartoti – meldžiantis ar tik apmąstant. Juk ir antikinis hegzametras buvo didžiųjų epų eiliavimo būdas, padedantis ilgus tekstus išlaikyti atmintyje. Galima prielaida, kad pastorius K. Donelaitis iš tiesų savo „Metams“ ieškojo įsiminimo būdo, maždaug vienodo skiemenų skaičiaus eilutėje, vienodo kirčiuotų skiemenų kartojimosi, lyg ritminio įrėminimo, kad prasidėtų, kaip žemdirbiui įprasta, nuo pavasario, nuo atgimstančios gyvybės, kad ratas suktųsi nuosekliai per vasarą ir rudenį iki žiemos, kad baigtųsi malda, atsidavimu *dangiškojo tėtučio* valiai. Lietuviškasis hegzametro variantas veda gilyn, jis rodo kitą teksto paskirtį negu tik atskiro kūrinio, kūrinio iš savęs ir sau.

Pirminiai sintaksės pavidalai, svarbūs hegzametriniam eiliuotumui, – iš pasakymų, kurie rutuliojosi iki pasakojimų. Senose, istorinėse tautose, išlaikiusiose folklorinių epų, laisviau reiškiasi ritminės kalbos galimybės, tarsi prigimtiniai ritmai. Kalbos ritmai yra įsimenami, perduodami. Neabejotinas K. Donelaičio „Metų“ ryšys su prarastu, nugrimzdusiu užmarštin lietuvių žemdirbių epu.

L. Rėza, ne tik K. Donelaičio leidėjas bei tyrėjas, bet ir vienas pirmųjų senųjų lietuvių dainų rinkėjų bei reflektuotojų, „Lietuvių liaudies dainų tyrinėjime“ rašė apie mitologines dainų žymes: „Jeigu šitos mitologinės dainos, kokias mes jas šiandien sutinkame, ir neištisai senoviškos, vis dėlto kai kurie jų posmai yra išlikę iš senų senovės.“[4] Senų senovė atskirais reliktiniais dalykais šmėsčioja ir „Metuose“, net ir paminėtais „šarvais“. Savo kūriniu K. Donelaitis jautė senųjų epų alsavimą, galvojo, kad dabar rašantis Vergilijus savo „Eneidą“ konstruotų kitaip, negalėtų neatsiliepti į krikščioniškai suvokiamą pasaulio tvarką. „Metų“ ir kiekvienos jų dalies universumas, apimantis visas pagrindines gyvybės formas, jų buvimą, reiškimąsi, tvarkomas Kūrėjo, *dangiško tėtučio*, išminties. „Metai“ – krikščioniškas žemdirbių epas. Epas, kuris apima svarbiausius žmogaus rūpesčius, turi ypatingą pasakojimo būdą, pateikiamą savita eiliavimo forma, suderinta su lietuvių kalba. K. Donelaičio hegzametras yra tik jo hegzametras, nors poezijoje ir rastume jo atvejų. Nuo pat pradžios – nuo 1589 m. sveikinimo karaliui Zigmantui III Vazai.

L. Rėza iš pradžių lyg ir suabejojo donelaitiškuoju hegzametru, bet ir pagrindė jo tikslingumą: „Graikiškoji hegzametrinė eilėdara yra vienintelis svetimas varžtas, kurį poetas uždėjo savo kūriniui. Bet kadangi joje poetas jaučiasi laisvas ir nevaržomas, tai ji tapo jo rankose tarytum gėlių juosta, kuria jis grakščiai apjuosė lietuviškąją išraišką. Spondėjų turtinga kalba atrodo kaip tik ir sukurta šiam rimtam ir iškilmingam metrui. Turbūt jokia iš naujųjų Europos kalbų negalima taip tobulai atkurti hegzametro bei kitų graikiškos eilėdaros formų kaip lietuvių kalba. Šią pirmenybę jai teikia dvibalsių ir balsių gausumas, artikelio nebuvimas, trumpos dalyvinės konstrukcijos, garso kokybės nepriklausymas nuo kirčio, elizijų laisvė ir daugelis kitų ypatybių.“[5]

K. Donelaitis rėmėsi didžiųjų epų buvimu ir reikšmingumu. Suvokė, kad epas – kitoks – galimas ir lietuvių kalba; galbūt vieną laimingą akimirką pajutus, kad kuri pamėgta Vergilijaus „Eneidos“ eilutė skambesiu artima ištarimui „Ant žiemos narsai jau vėl rūstaudami grįžta“, nors ritminis pamatas ir skirtingas. Kad tiesiog galimas toks kalbėjimas, suimantis gyvenimą kaip gyvenimą *dabar* („Taipgi dabar jau vėl sviets sveikint pradeda žiemą“), gramzdinantis gilyn, į tai, kas atsimenama, ir keliantis širdis aukštyn.

Laikas pradėti iš naujo mąstyti apie K. Donelaitį. Kiek tos žiemos, žiūrėk, jau ir pavasaris.

Dangirutės MALECKIENĖS iliustracijos

[1] Albinas Bernotas, Kaustytos žąsys, Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2012, p. 33.

[2] Darbai apie Kristijoną Donelaitį, Vilnius, Vaga, 1993, p. 94.

[3] Kristijonas Donelaitis, Raštai, Vilnius, Vaga, 1977, p. 9.

[4] Liudvikas Rėza, Lietuvių liaudies dainų tyrinėjimas, Lietuvių liaudies dainos, Vilnius, 1958, p. 362.

[5] Liudvikas Rėza, Iš „Pratarties“ K. Donelaičio „Metų“ leidimui, Lietuvių literatūros kritika, I, Vilnius, Vaga, 1970, p. 79.

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Irna LABOKĖ

Mona Liza, arba Paryžius pagal Lukreciją

Gražinos Viktorijos PETROŠIENĖS nuotrauka

– Mama, šis šaukštelis ne tavo.

– ??? – Lukrecija suakmenėja, išplėtusi akis žiūri į dukrą.

Šaukštelis su Monos Lizos portretėliu, kurį ji manieringai laiko rankoje ir ketina pamaišyti rytmetinę kavą, pakimba virš porceliano puodelio, grakščiai prilaikomo dviejų jos pirštukų. Tokio netikėto dukters išsišokimo Lukrecija negalėjo nei numanyti, nei priimti už tikrą pinigą. Ji negali tokio kaltinimo prilyginti net patiems baisiausiems jos gyvenimo sukrėtimams. Ne, greičiausiai ji, Lukrecija, ne taip išgirdo.

– Taip, taip, mamyte, – jis ne tavo, – pakartoja duktė su ironijos gaidele balse ir prisimerkusi gurkšteli nepaprastos, tik jų namuose verdamos ryto kavos.

– Bet juk... bet juk tu pati matei, kaip aš jį nusipirkau Paryžiuje?

– Taip, mačiau. Bet tu nusipirkai jį ne už savo pinigus, o už... vogtus.

Ne. To jau per daug jautrioms Lukrecijos ausytėms, mėgstančioms Bachą, Mocartą, Šopeną. Tokių žodžių jos trapi prigimtis nepakels. Ji greičiausiai tuoj tuoj, va čia pat, nualps, nuslys nuo kėdės ant kilimo ir taip gulės it numestas rankšluostėlis. Arba turi įvykti stebuklas, kažkas panašaus į laiko posūkį atgal, kol dar tų baisių žodžių jos vienturtė nebuvo ištarusi. Lukrecija pasijunta lyg tirpstantis ledas. Dar sekundėlė, ir ji išnyks, išsilydys visiškai, visiems laikams. Viskas. Lukrecijos ne-bė-ra. Tik vasara ir...

Tas stebuklingas prancūziškas šaukštelis...

* * *

Vasara, kai Lukrecija su vyru ir vienturte dukra keliavo po Prancūziją, buvo kaip reta graži. Nors dienos jau ritosi į rudens pusę, tai buvo būtent tos gaivios vasaros pabaigos akimirkos, kai gali gėrėtis renuarišku Prancūzijos apylinkių, miestelių, kelių su moteliais, bažnyčiomis ir pilimis dvelksmu. Lukrecija su jauduliu laukė dienos, kai vėl su savo artimiausiais žmonėmis lengvai ir nerūpestingai keliaus. Nuo šios malonios minties ji jautėsi *madame*. Ne ponia. Jokiu būdu ne ponia, kaip priimta vadinti moteris jos šalyje. Ji – tikra *madame* Lukrecija. Tai suprasti gali toli gražu ne kiekvienas. Ir duktė, ir vyras – brangiausi pasaulyje žmonės – Lukreciją supranta.

Ir štai visi trys to supratimo lydimi keliauja. Jokių neigiamų emocijų, nepasitenkinimo. Jokių nesusipratimų. Ar tikrai?

Nesusipratimų visgi tą vasarą buvo. Negali sau meluoti, kad nebuvo. Negali meluoti, kai esi ištirpęs, išskydęs ledo gabalėlis. Kai tavęs jau nebėra, meluoti sau nebegali.

Incidentas įvyko, kai darni šeimynėlė kelioms dienoms apsistojo Paryžiuje. Ką ten incidentas – visa nesusipratimų virtinė lydėjo Lukreciją Paryžiuje.

Pirmiausia ji apsirgo iš nuostabos, kai nė viename solidžiame Paryžiaus restorane nebuvo galima papietauti jos šalyje įprastu laiku. Jūs tik pagalvokit, argi tai ne įžeidimas, ne pažeminimas, kai Monmartre, Luvre, Monparnase ar Eliziejaus laukuose numynęs kojas ir alkanas grįžti į senamiestį, užeini į restoraną ir iš prišokusio padavėjo, kuris akivaizdžiai dar nespėjo iki galo nuryti pietų kąsnio, išgirsti neva atsiprašymą, kad, matote, iki šeštos valandos vakaro restorane – pietų pertrauka ir papietauti nėra jokios galimybės. Eik sau, jei nori, į *Besserie** arba važiuok į pakelių motelį. Absurdas. Tikras prancūziškas absurdas, galvojo Lukrecija.

Antrą kartą ji sutriko, ne – tiesiog pasibaisėjo, Senos baržoje. Vakarais, paprastai kai sutemsta, turistai mėgsta plaukti Senos upe specialiu apžvalgos

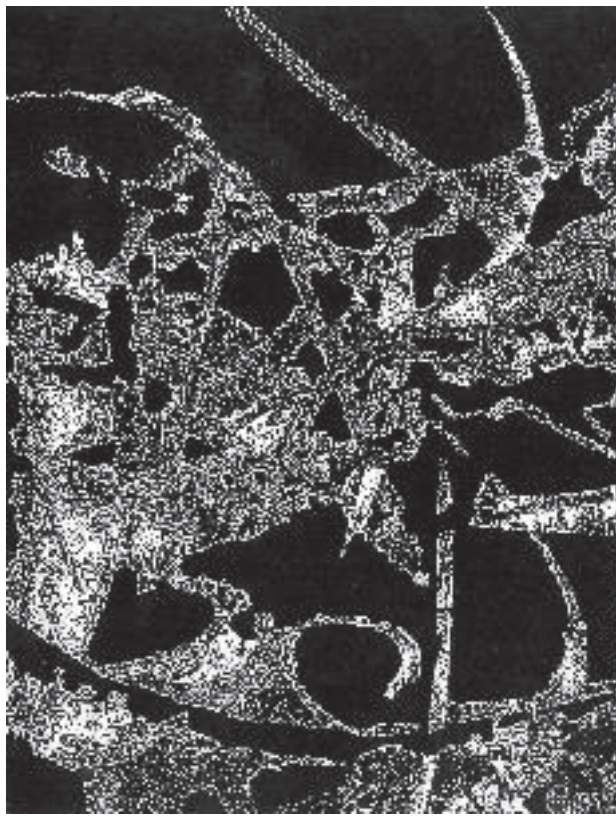

Arbata Dievui

Arbatos namuose tyrinėjau populiaraus gėrimo asortimentą, jo ceremonijai skirtus reikmenis: įvairių formų arbatinukus, pialas, sietelius, vandens pypkes ir daugybę kitų su legendiniu gėrimu susijusių daikčiukų.

Taip, šis! Būtent šis! – akys prilipo prie baltojo porceliano puodelio, dekoruoto plonomis mėlynomis linijomis. Jų susikirtimo vietose švytėjo mažos auksinės žvaigždutės. Puodelis ir tokia pat žvaigždėta lėkštelė nekėlė abejonių, susvyravau tik dėl kainos, tačiau bemat dvejonių šešėlį nuvijau – neturiu būti šykšti, juk arbata bus ne šiaip sau pusryčiams, o ypač sakraliam reikalui. Be puodelio su lėkštele, ketinau nusipirkti dar keletą malonių niekučių, kurie prie jau turimų nepriekaištingai derėtų, teiktų jaukumo ir elegancijos. Dievui, buvau įsitikinusi, patinka visa, kas su skoniu padaryta.

***

Nuo tos dienos, kai sugalvojau išvirti Dievui arbatos, mane tarsi kas būtų apsėdęs, neberandu sau vietos, ir tiek. Noriu, kad mano arbata būtų ypatinga ir kartu paprasta. Kad, labai nesiskirdama nuo jai būdingų savybių, skleistų ne tik mano vidinę šilumą, bet ir orumą, išmintį. Žinau, Dievas nemėgsta išsišokimų, todėl neturiu prarasti saiko, negaliu persistengti nei į vieną, nei į kitą pusę.

Pasaulyje tiek daug mistiškiausių arbatos gėrimo ceremonijų, kurioms perprasti prireiktų viso gyvenimo, gal todėl Arbatos namai ir traukia žmones – visiems juk įdomu pabūti ten, kur laikomasi tam tikrų ritualų, spinduliuojančių ypatingą nuotaiką, ramybę, o labai pasistengus sulėtinančių net laiko tėkmę. Arbatos namuose paprastai ilsiuosi, bet dabar mano tikslas visai kitas. Mano arbatai reikės išskirtinės atmosferos, tokios, kokios dar niekas nėra sukūręs. Arbata Dievui, maniau sau, neturi būti nei pagal kinų tradiciją, nei pagal indų ar japonų, neturi būti ir visai paprasta raudonoji arba žalioji, juolab indėniška *matė*, geriama – fui, kaip bjauru, – iš išskaptuoto arbūzo. Ne, Dievui tokia tikrai nepatiktų.

Nutariau savo sakraliąją arbatą užplikyti taip, kokios norėčiau, kad man kas nors patiektų, tada nebus nepatogu prieš Dievą. Tereikia labai susikaupti ir visiškai šitam sumanymui atsiduoti, o to – drąsinausi – man tikrai netrūksta, tik turiu viską daryti sąžiningai ir nuoširdžiai. Nevalia nei tingėti, nei blogų minčių nešiotis, nevalia būti su kuo nors susibarus, šeimininkauti nenusiprausus ar su dėmėta prijuoste.

***

Taigi nusipirkau žvaigždėtąjį puodelį su lėkštele, dar – gražų sidabrinį šaukštelį ir specialią arbatos žvakę. Dievas mato, kaip labai dar norėjau vandens pypkės su aromatinėmis žolėmis. Tai bent namų atributas būtų! Kaljanas! Tikras, gražus, egzotiškas. Įsivaizdavau, kaip papuoštų svetainę, suteiktų jai dva-

maršrutu, kur patogiai įsitaisęs gali sau dairytis po naktinį Paryžių, grožėtis didingais Liudviko XIV laikų architektūros šedevrais, apšviestais nesuskaičiuojama daugybe spalvotų prožektorių. Lukrecija pasiūlė praleisti keletą baržų, kad į kitą trijų šeimynėlė įliptų pirmoji ir užsiimtų geriausias apžvalgos vietas. Taip ir padarė.

Kai į laivą sulipo numatytas skaičius žmonių, prie Lukrecijos priėjo bilietų kontrolierius, iš pažiūros simpatiškas juodukas, ir kažkodėl maloniai linktelėjęs jos dukrai kreipėsi į Lukreciją:

– *Madame*, noriu paprašyti jus pereiti į kitą vietą.

Lukrecijos antakiai išlinko:

– *Monsieur*, ar jūs tikras, kad tai padaryti turiu aš?

– *Madame*, prašau pereiti štai ten, į laivo galą.

– Kodėl aš, *monsieur*? Nenoriu į laivo galą.

– *Madame*, taip reikia. Jūs trise užėmėte keturių vietą, o aš, – juodukas mosteli į paskutinę minutę baržon įšokusius du paauglius su gaidžiukų šukuosenom, – aš neturiu kitos galimybės šių jaunuolių pasodinti kartu.

Tokios logikos Lukrecija nebuvo pajėgi suprasti. Ji net prarado savitvardą. Visiškai. Bet kuris prarastų, bet kai Lukrecijai taip atsitinka... Niekas net nenumano, ką gali padaryti Lukrecija, kai jai taip atsitinka. To, ką ji iškrėtė kitą minutę, jos šeima negalėjo net susapnuoti.

Madame skruostai staiga tik nusispalvina karališku raudoniu ir visi aiškiai girdi, kaip ji lėtai, ne prancūziškai ir ne angliškai, bet savo reta gimtąja kalba bilietų kontrolieriui kažką išskiemenuoja:

– Eik ka-kot. Į laivo galą nesėsiu.

Baisiausia ne tai, kad ji taip pasakė. Baisiausia, kad juodukas suprato. Dabar jis apstulbęs akimis tik suboluoja – *Oh mon dieu!***– įtraukia kaklą ir palikęs *madame* ramybėje nudybina žiūrėt tvarkos kitame baržos gale. Paskui jį nustrapalioja gaidžiukai.

– Mama, kaip tu galėjai! – užsiplieskia dukra.

Vyras Lukreciją suprastų, bet negali apsimesti, kad šią minutę labai ja žavisi. Viso pasiplaukiojimo metu jis tyli. Bet ekskursija ant vandens išties įspūdinga – visų veidai švyti, buvę nesusipratimai išblėsta. Nelieka abejonių – trijulė su viskuo susitaikė ir Lukrecijos išsišokimą pamiršo. Bet...

Bet eidama link išėjimo Lukrecija mato ir savo akimis negali patikėti: jos dukra juodukui į lėkštelę įmeta arbatpinigių. Du eurus. Ne, to negalima leisti, sumeta Lukrecija. Nė už ką! Kaipgi jos vienturtė šito nesupranta! Ją, *madame* Lukreciją, pažemina kažkoks bilietininkas, o dukra jam – arbatpinigių. Jokiu būdu! Lukrecija prasispraudžia prie lėkštelės, iš krūvos metalinių paima du eurus ir nerūpestingai įsimeta į kišenėlę.

– Turi būti bent šiokia tokia teisybė, – nedviprasmišką jos mimiką turėtų suprasti kiekvienas.

Mačiusieji šią mizanscenąšypteli.

Vakarieniauti visi sutaria nedideliame restoranėlyje. Apsidžiaugia, kad jis apytuštis, jaukus, skamba tyli, tik prancūzams būdinga muzika. Metrdotelis veda prie staliuko. Lukrecijai ir vėl kone šokas – negi jis rimtai? Taigi siūlo jiems visiems susėst į kampą! Kitaip nė nepavadinsi. Lukrecijos kaktukė staiga susigofruoja it sijonėlis: kaipgi apytuščiame restoranėlyje svečiams galima pasiūlyti vietą pačiame kampe, kur sėdėdamas prieš save matai tik vieną nuobodžią interjero sieną, daugiau nieko. Metrdotelis, kilstelėjęs kėdę už atlošo, laukia, kol *madame* sukrutės atsisėdimo judesį, kad jis galėtų pristumti ją arčiau staliuko. Nesulauks. Lukrecija nedarys to judesio. Žiūrėti į sieną, anot jos, yra kur kas blogiau, nei likti be vakarienės.

– *Monsieur*, norėčiau sėdėti štai prie ano... – Lukrecija smakreliu rodo šeimininkui patį ištaigingiausią stalą salės viduryje, jos nuomone, serviruotą beveik skoningai.

– Bet, *madame*, šis stalas skirtas šešiems žmonėms, o jūsų – tik trys.

– O jūs įsivaizduokite, kad mes šeši. Žiūrėkite – vienas, du, trys... Šeši.

Vakarieniavo smagiai. Juokavo, ragavo daug prancūziškų valgių, vyno, deserto. Atsiskaitydamas Lukrecijos vyras jau ketina palikti dosnių arbatpinigių, bet kaip tik šią minutėlę Lukrecijos ambicijos – kad jas kur! – vėl suliepsnoja:

– Jokių arbatpinigių! Juk būtume sėdėję kampe ir žiūrėję į sieną. Ne. Ir dar šimtą kartų – ne. Taip pastai šito pamiršti negalima.

Lukrecija ryžtingai siekia paliktų arbatpinigių, bet duktė sustabdo jos ranką. Lukrecija vis taikosi juos paimti, duktė vis neleidžia, sulaiko. Jų besikivirčijančias rankas stebi keturi išsirikiavę padavėjai su skliaustelių formos antakiais ir baltomis skepetomis ties alkūne. Galiausiai, kai dukra ir vyras pasuka išėjimo link, Lukrecija teatrališkai susiženia arbatpinigius į kišenėlę.

– Tokia turi būti teisybė, – gali perskaityti jos veide.

Luvre tarp meno šedevrų diena buvo ypatinga. Pavargę, bet dvasiškai pakylėti nedidelėje suvenyrų krautuvėlėje rinkosi kiekvienas sau patinkantį daikčiuką. Tada ir pamatė Lukrecija tą nepaprastą šaukštelį. Iš pažiūros šaukštelis atrodė kaip ir daugelis suvenyrinių blizgučių: dailus, gražios formos, jo puošnaus kotelio ovale mįslingai šypsojosi Mona Liza, ir viskas. Bet Lukrecijai šaukštelis sukėlė keistą jaudulį. Ji net sau negali paaiškinti, kodėl mažytis kavos atributas kutena paširdį ir primena kažką labai labai miela. Ką? Įvardyti dar negali, tik nežmoniškai trokšta to gražaus daikčiuko, neturi kantrybės net palaukti, kol vyras apmokės visos šeimos sąskaitą.

Staiga švarko kišenėlėje apčiuopia saujelę metalinių. Gudriai sumirksi jos akutės, veide sušmėžuoja mįslinga šypsenėlė... Lukrecija pasiryžta ir – to nėra dariusi daugybę metų – susikaupusi skaičiuoja smulkius. Neatiduotų, tiksliau – atsiimtų arbatpinigių yra lygiai tiek, kiek kainuoja šaukštelis...

* * *

Ir štai dabar, vieną jaukų kavos su dukra rytmetį, Lukrecija – ne, ne Lukrecija, o mažas ledo gabalėlis – tuoj ištirps ir visiškai išnyks kompromituojančioje amžinybės atkarpoje, nes, pasirodo, vasarą ji nusipirko šaukštelį ne už savo, o už svetimus pinigus... Už vogtus.

– Mama, kas tau? Negera? Tu virpi... Mama!..

– Viskas gerai, mieloji... Tik pagalvojau – nebevartosiu cukraus. Mano amžiuje nesveika, – po ilgokos pauzės ištaria Lukrecija ir mįslingai, it pati Mona Liza, šypsodamasi padeda šaukštelį ant dukters lėkštelės.

*Besserie** – greito aptarnavimo kavinė, tokių Prancūzijoje ypač daug.

Oh mon dieu! ** – O dieve! (pranc.).

Rimgaudo MALECKO iliustracija

singumo. Rūkyčiau sau milžinišką pypkę, kol Dievas gers arbatą, ir jam duočiau truktelėti, bet... tam magiškam daikčiukui pristigau bjauriųjų popierėlių su vandens ženklais, net servetėlių nepirkau susikrimtusi. Tiek to, raminau save, dabar svarbiausia – vidinis nusiteikimas.

Nusiteikimo ilgai laukti nereikėjo. Vieną rytą, kai Florestanas išėjo į darbą, pajutau – nepaprastoji valanda prisirpo, tad sutvarkiusi ir išvėdinusi kambarius ėmiausi darbo.

Pirmiausia perploviau visus arbatos indelius, kad iš jų išeitų bloga energija ir nereikalingi kvapai – maža kieno nedora mintis ten užsilikusi tūno. Kiek žinau, arbatos negalima plikyti induose, kurie ilgai buvo laikomi kokioje nors senoje indaujoje ar, neduokdie, greta pipirų ar česnakų. Aišku, geriausia būtų arbatos indus laikyti kur nors sode, pavyzdžiui, pievelėje po medžiu, kad vėjai ir lietūs nuolat vėdintų ir blogų energijų į juos neprilįstų. Bet taip niekas nedaro. Taigi perploviau visus indelius, apvalųjį staliuką užklojau balto šilko staltiese, įkomponavau arbatos žvakę ir mėlynųjų sanpaulijų vazonėlį. Prie naujojo Dievo puodelio su lėkštele visa tai labai tiko.

Ketinau užplikyti anglišką juodąją arbatą ir paskaninti ją ypatingais prieskoniais. Jau siekiau smėlio laikrodžio, kai suskambo durų skambutis. Tai man visiškai nepatiko, paprasčiausiai – išmušė iš vėžių. Įsitempiau. Ir ne be reikalo. Pravėrusi duris iš karto supratau – Dievas šiandien arbatos negaus.

Nebeprisimenu, ką man kalbėjo kaimynė įtariai spoksodama į paserviruotą staliuką. Mano sakralųjį ceremonialą visiškai sužlugdė nuo jos sklindantis rūkytos dešros kvapas, ko nepakeliu iš prigimties: galiu susirgti migrena arba net – prašau man atleisti – atpilti skrandžio turinį.

Visą savaitę vėdinau kambarius, o vargšas Dievas mano ypatingos arbatos supratingai laukė. Galiausiai, gal iš ketvirto karto, jam pasisekė: mano nepaprastoji arbata pagaliau toli už mūsų lizdelio sienų skleidė kardamono, šafrano, bergamotės, muskuso, trumpiau – neįsivaizduojamą gausybę pasaulio kvapų. Bet kas pasakytų: *dieviška arbata*! Gerk sau neskubėdamas, mažais gurkšneliais, prie žvakės, skambant romantiškai muzikai, vartyk poezijos tomelį, lėtai ir oriai įsidėk į burną šokolado kvadratėlį...

Ne, Dievas nenuspėjamas, galvojau, ir sykiu labai logiškas. Mėgaudamasis jam skirtos arbatos idėja, jis tuoj tuoj, dar minutėlė ir... padovanos man fantastiškiausią progą – malonų ryto mirksnį. Beliko mažytė smulkmenėlė – deramai apsirengti, negaliu juk tokia proga vilkėti namų chalatu.

Skubėjau. Baltos šilko kelnės ir balta palaidinė, galvojau, – tinkamiausias apdaras gurkšnoti su Dievu arbatą. Truputį pasidažiau, pasipuošiau žydrų karolių vėriniu, žiedeliu. Nekantravau, bet valdžiausi – visaip stengiausi sulėtinti savo apsisukimus, kad neperlenkčiau lazdos. Kai tarsi gulbė įplaukiau į svetainę...

Prie stalelio sėdėjo Florestanas. Net palto nenusivilkęs, pasibaisėjau. Taigi jo neturėjo būti! Gal ką pamiršo? Netikėjau savo akimis.

Mudu spoksojome vienas į kitą, ko nėra buvę mažiausiai šimtą metų.

Stikliniame arbatinuke švietėsi likęs mažytėlaitis dieviškosios arbatos gurkšnelis.

– Skani, – pasakė Florestanas, – ačiū.

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Regina JASUKAITIENĖ

Klasikos ir modernizmo harmonija „Metuose“

Vieni kūrybiniai jubiliejai primena potvynius, kurie įsiūbuoja visą kūriniją, prasismelkia į giliausius dvasinius klodus ir dar ilgai maitina atoslūgiuose dygstančią, augančią, vešinčią mintį. Kiti, lyg maži šaltinėliai, nuolat maitina didžiąsias upes, patys lyg ir likdami nepastebėti, o visgi reikalingi. Tačiau būna jubiliejų, viliojančių išplaukti į atvirą jūrą, pasigalynėti su šėlstančia stichija, kad ką nors naujo atrastum... savyje. Nuolatinis skatinimas ieškoti ir pažinti – didžiųjų kūrėjų dovana. Jiems tarsi ir nereikia ypatingų progų – sukakčių, nes jie visada šalia mūsų, kažkokiomis dvasinėmis gijomis susieti su kiekvieno tautiška (ir bendražmogiška) tapatybe. Be jų truputėlį būtume nebe lietuviai, truputį ne savos tautos, savos istorijos žmonės.

Toks kūrėjas yra Kristijonas Donelaitis. Nuo pat pirmojo, Liudviko Rėzos 1818 m. sudaryto, išspausdinto ir pasauliui (buvo išversta ir į vokiečių kalbą) paskelbto K. Donelaičio „Metų“ leidimo šiam autoriui priklauso garbinga vieta mūsų literatūroje. Galima sakyti, nuo tada susidarė donelaitiškoji srovė lietuvių kultūroje. 1914 m., minint 200-ąsias K. Donelaičio gimimo metines, Vilniuje išėjo J. Šlapelio parengti klasiko raštai. Po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje pasirodė dar bent keli K. Donelaičio kūrybos leidimai. Vienas labiau žinomų – „Metų“ leidinys su V. Jurkūno iliustracijomis – medžio raižiniais, kurie tikrąja to žodžio prasme iliustravo K. Donelaičio tekstą, atspindėjo šio kūrinio buitiškąją fabulą. V. Jurkūno iliustracijos buvo lengvai suprantamos skaitytojui, be to, priimtinos ir to meto ideologijai: išryškinamas būrų skurdas, jų išnaudojimas, varginga buitis, sunkūs darbai... V. Jurkūno iliustracijos lengvai suvokiamos mokiniams, todėl lig šiol dedamos į vadovėlius ir chrestomatijas.

Visgi dar anksčiau, minint K. Donelaičio 150-ąsias mirties metines, Vydūnas savo studijoje apie „Metus“ akcentavo visai kitą kūrinio plotmę – „gyvąjį tikybiškumą“. „Tikybiškas žmogus, – rašė Vydūnas, – mato visą gyvenimą, visa, kas vyksta platesniuose santykiuose ir skaistesnėje šviesoje. Jis gali tada ir tikrai vaizdingai pasireikšti ir tuo kitus taip paveikti, kad juose sušvinta aiškesni ir giliau siekią regėjimai.“ Vydūno išsakytą filosofinę įžvalgą, kuri atskleidžia dvasinį – būtiškąjį „Metų“ klodą, prisiminiau vartydama, o vėliau – ir atidžiai analizuodama naujausią „Metų“ leidimą (2012 m. jį parengė leidykla „Kalendorius“), skirtą K. Donelaičio gimimo 300-osioms metinėms. Leidinio sumanytojas ir redaktorius – Kazys Požėra, kūrinį iliustravo fotografikai Rimgaudas ir Dangirutė Maleckai. Leidinyje nerasite daiktiškųjų K. Donelai-

Rasa VITKAUSKAITĖ

Tarp fantastikos ir realybės šešėlių

Liudas Gustainis – puikiai pažįstamas lietuvių literatūros padangių paukštis. Šį rašytoją galime drąsiai vadinti ir poetu, ir prozininku. Jo naujoji knyga solidžios apimties – 445 puslapių ir intriguojamu pavadinimu – „Dagilio, šuns ir kiti šešėliai“*.

Norėčiau pradėti nuo to, kokia būsena mane apėmė vos perskaičius knygą – užvertus paskutinį puslapį norėjosi kuo greičiau atsiversti pirmąjį ir mėginti susieti viską, kas nutiko ir kaip tai tave palietė, o kur dar kamuojanti mintis – kiek daug skaitant šį romaną pro tave nejučiomis praslydo, jeigu liko tiek klaustukų. Tačiau ir tuomet, kai jau visą kūrinį išpynęs grįžti į jo pradžią, klaustukų nesumažėja. Romanas perpildytas siužeto vingių, klajonių ir kelionių, dažnai net nenuspėjamų įvykių. Nors visa tai skamba kaip tikrai gero veiksmo romano apibūdinimas, knygoje gausu ir ilgų, ištęstų epizodų. Veikėjų itin daug, o ką jau kalbėti apie tai, kokie ryšiai juos sieja... Aš skaitydama kone aprašytos giminės medį suspėjau nusipiešti, kad tik nieko „nepamesčiau“.

Pirmas skyrius prasideda nuo labai lietuviškos buities, lėtai ir vangiai, tačiau sunerimti priverčia antrasis, kurio paantraštė skaitytoją įspėja, kad veiksmas persikelia į praeitį – viskas, kas bus aprašyta, vyko prieš kelerius metus. Tai skatina skaityti atidžiau, o norint nepamesti minties reikia prieš akis turėti ir naują, ir anksčiau aprašyto siužeto liniją. Deja, šokinėjančiam veiksmui sekti ne visada pakanka kantrybės bei atidumo. Pagrindine siužeto linija norisi pavadinti dažniausiai išnyrančius skyrelius apie dabartyje vykstantį veiksmą, įvardytą kaip *šiandiena*, jame pasakojama apie vieno iš romano senolių Palemono (visų vadinamo Mono) jubiliejų. Šie skyriai tampa lyg ir kūrinio griaučiais, nes romanas ir prasideda, ir baigiasi ta pačia diena. Kūrinys taip ir supintas – atrama Mono gimtadienis, o šalia jo – skyriai, pasakojantys apie personažų gyvenimus, mintis, fantazijas, dvasines klajones prieš ir po jubiliejaus. Nuolat kintantį veiksmą tikrai sunku sekti, o ką jau kalbėti apie vientiso siužeto sulipdymą.

„Dagilio, šuns ir kiti šešėliai“ – daugialypė ir neretai skaitytoją klaidinanti knyga. Čia gausu įvykių, kurie retkarčiais skamba ypač rimtai ir tikroviškai, susidaro įspūdis, kad autorius aprašė tikrų tikriausios giminės susitikimą. Tačiau netrūksta ir momentų, kai norisi šyptelėti ir tyliai sau pakartoti, kad sapną primenantys siužeto vingiai yra tik autoriaus užmojis knygą paversti įdomesne, nes kas gi skaitytų romaną vien apie tai, kaip susirinkusi giminė valgo tortą bei diskutuoja apie retai intriguojančius dalykus? Taigi prasmės požiūriu visi netikėti romano vingiai gelbėja pagrindinį jo siužetą, o knyga balansuoja tarp realybės, fantastikos, savotiško mito erdvės ir keistais ryšiais pinasi su nuoga bei sausoka realybe. Kai kurių veikėjų patiriamos transformacijos taip pat nėra lengvai įkandamas riešutėlis – senolis Jotvingas viename skyriuje atvirsta į indėną, kitąsyk tampa pasieniečių kaliniu ir išgyvena jų „mišias“... Panašiai ir kiti knygos skyriai – keletas jų pasirodo visiški svetimkūniai, kyla mintis, jog autoriaus užmojis buvo parašyti kuo storesnį romaną, todėl įpynė papildomų istorijų, kurios nesisieja su bendra kūrinio tematika. Tokia daugiaklodė istorija priverčia nuolat atsiversti keletą puslapių atgal, kad įsitikintum, ar tikrai ko nors nepraleidai, bet dažniausiai klaustukų pasibaigus skyriui vis tiek likdavo ne vienas. Kai kurios romano dalys primena sapną: Pulgio mirimai, Pulgio ir Aurėjos kelionė į Barseloną ir nuotykiai su baikeriais, o iš fantastikos erdvių skaitytojas sugrąžinamas labai netikėtai – vos tik prasideda pasakojimo apie Mono gimtadienį tęsinys. O kur dar baisioji jo liga, kurios romane, mano požiūriu, labai

čio teksto ir dailininkų kuriamo pasaulio atitikmenų, kur ne kur šmėkšteli detalė, virstanti simboliu, kuris kreipia skaitytojo mintį į „Metų“ pasaulio visumą arba jo sąrangą.

Tarp K. Donelaičio ir dailininkų kūrybos yra neabejotinas architektonikos panašumas. Pirmasis šitai pastebėjo K. Požėra. Paklaustas, kaip gimė sumanymas, redaktorius atsakė, kad viešėdamas pas R. ir D. Maleckus bei sklaidydamas jų darbus (R. Maleckas užsiminė norįs dar kartą perskaityti „Metus“ ir pasiteiravo, ar Kazys galįs juos gauti. K. Požėra juos ne tik gavo, bet ir pats dar kartą perskaitė...) pajutęs nepaaiškinamą vaizdo ir žodžio trauką, atitikmenį architektonikos pagrindu. Tarp klasiko kūrinio, gimusio XVIII a., ir formalistinės fotografikos, kurioje realūs fragmentai paverčiami abstrakčiais vaizdiniais, K. Požėra įžvelgė giluminį ryšį, atskleidžiantį kūrinio filosofinį lygmenį, o skaitytoją pakylėjantį į apmąstymų ir meditacijų sritį.

R. Maleckas – savitos fotografijos pradininkas, žinovų ir mėgėjų dar vadinamas meninės fotografijos legenda. Jo kūryba smelkiasi anapus „grynosios“ fotografijos ribų, jai būdingos abstrakcijos, o D. Maleckienės darbuose lengva įžvelgti simbolius. Anot fotomenininko Romualdo Rakausko, „fotografika – tarsi atskira valstybėlė plačiajame fotomeno pasaulyje. Ištikimiausias jos ambasadorius R. Maleckas (...) sugeba ištraukti menu apšvitintą fotografiją, o protingųjų kompiuterių ištobulintos technologijos jo „fokusams“ atveria begalines erdves“. Nors žinomo fotomenininko pastebėjimuose justi ironija, negalima nepripažinti, kad tai, ką daro Rimgaudas ir Dangirutė, yra menas, kuris ne atkuria, o kuria regimąjį pasaulį. Kokia K. Donelaičio „Metų“ ir Maleckų fotografijos sąveika knygoje? Kokias filosofines tiesas išryškina šios iliustracijos?

Daugiaklodžio kūrinio ypatybė – interpretacijų apstumas. Kiekvienas laikotarpis prisitraukia vieną ar kitą kūrinį, jo keliamą problemą ne tik pagal aktualumą, bet ir pagal skaitytojo brandą. Vienas interpretacijos būdų – iliustravimas. Iliustracijos atspindi laiko (ne vien dailininko ar fotomenininko) atskaitos tašką bei žiūros kryptį. Šiame leidinyje „Pavasario linksmybes“ simbolizuoja tirpstančio sniego-drobulės skiautelės, širdį primenantis gemalas, iš kurio kalasi sparnai, nes pasaulis ir vėl gimsta – atsiranda iš chaoso, o saulelei pašildžius pro žemės kiautą – išdūlėjusią drobulę – kalasi želmuo: „Tikt palūkėk, margi vištyčiai tuo pasirodys (...). Ogi žąsyčiai iš kiaušinių veržiasi laukan.“ Bet ne tik vištyčiai – visa, kas gyva, spurda, veržiasi, stiebiasi... Pavasario linksmybių užsklanda susišaukia su pradžia: chaosą keičia harmonija, išryškėja užbaigti pavidalai – pasaulis (į) (su) kurtas, žmogui nesuvokiama, bet jaučiama dermė nusistovi ir suskamba lyg gyvybės simfonija: iš upės atspindžių mirgėjimo, iš žolės laiškų vilnijimo atpažįstame-išgirstame amžinybės šnaresį...

Sklaidant „Metus“ neapleidžia jausmas, lyg vartyčiau seną metraštį ar žiūrinėčiau archeologinius radinius, atsargiai liesčiau tai, kas liko iš materialaus K. Donelaičio pasaulio (prieš daugiau nei porą dešimtmečių su archeologu N. Kitkausku teko dalyvauti K. Donelaičio statytų našlių namų kasinėjimuose): šukeles, sagtelę, koklio gabalėlį... R. Malecko ir D. Maleckienės fotografika panėšėja į tokius archeologinius radinius, kurie priartina prie XVIII a. ir sukuria lytėjimo iliuziją...

O štai „Žiemos rūpečiai“ primena įrėmintą „Paskutinės vakarienės“ paveikslą: simetriškai atspausti, neryškūs, lyg per metų mirgėjimą matomi išblukę, aptrupėję žmonių siluetai; figūra apačioje rankomis-sparnais-spinduliais apglėbia ne stalą, o visą žemę, galbūt Laiką, galbūt Amžinybę. Saulelė leidžiasi, ateina šalčio – mirties metas. Šalčio raštus ant ežero langų primenanti fotografika sudaro įspūdingą žiemos užsklandą. K. Donelaitis „Metus“ baigia kreipimusi į „dangiškąjį tėtutį“: „Vislab bus niekai, ką veiksim, argi pradėsim, kad žegnojanti rankelė tavo negelbės.“ „Ir tavo mislys neigi bedugniai mums pasirodo, kad mes kartais per giliai pasidrąsinę žiūrim.“ Redaktorius K. Požėra savo nuožiūra dėsto nuotraukas. Jas aiškindamiesi galime ieškoti K. Donelaičio mintį patvirtinančių ženklų-simbolių: pieva su žolelių stiebais primena kryželius kapuose, vis dėlto kitame fotografikos darbe jau regime-girdime ateisiančio, užgimsiančio pasaulio simfoniją, kuri išreiškia tikėjimą dieviškuoju planu, jame glūdinčio gimimo (taigi – amžinybės) jėga...

Gyvybės ir mirties, chaoso ir dermės, saulės ir Dievo galia, tikėjimas ir pasitikėjimas pasaulio amžinatve, anot Vydūno, „gyvojo tikybiškumo“ idėjos skamba vartant R. Malecko ir D. Maleckienės fotografika iliustruotą naujausią „Metų“ leidinį, kuris skirtas brandžiam skaitytojui, norinčiam aiškiau suvokti K. Donelaičio pasaulėjautą ir pasaulėžiūrą, atkuriamą pagal mus pasiekusį donelaitišką žodį ir iliustracijas, padidinančias minties tankį. Redaktorius K. Požėra prisipažino, kad šis darbas reikalavo ypatingo kruopštumo, atidos ir truko dvejus metus. Norėdamas, kad leidinio kalba atitiktų akademinio leidinio kalbą (vėlesniuosiuose ji buvo supaprastinta, „adaptuota“), „Metus“ perskaitęs bent penketą kartų! Ir kiekvienąsyk atrasdavęs vis ką nors naujo... Dėliodamas iliustracijas stengėsi išlaikyti pusiausvyrą, kad jos neužgožtų teksto. Kantrybė, kruopštumas ir meninė intuicija sulydė aukštos prabos kūrinį. Naujausias „Metų“ leidinys harmoningas ne tik vizualiai.

---

daug – kai kada skaityti apie ją darosi nepakeliamai sunku, nors pats Monas į ją ir žvelgia ironiškai:

„O man atrodo, kad mano vėžio ląstelės turėtų būti panašios į disko metikę – vėžiukai lyg medinės lėlytės iššokusiomis akimis, plačiomis žiaunomis, jos plaukdamos lyg varlės krutina savo buožgalviškas uodegas į šonus, bet tuomet aš girdėčiau, kaip jos savo mediniais šonais daužosi viena į kitą, ir visas mano kūnas turėtų skrabėti, girgždėti ir dunksėti – panašus garsas dirgina klausą tuomet, kai upe iš taigos plaukia sieliai“ (p. 158).

Bene patys svarbiausi romano veikėjai – Palemonas (Monas) ir Jotvingas – senukai, nuėję didžiąją savo gyvenimo kelio dalį, turintys daug patirties ir suvokiantys, kad jaunatviškas entuziazmas ne visuomet visagalis. Knygoje jiedu – lyg visos Lietuvos simbolis, skaitytojui tai sufleruoja ir seni, mūsų tautai sakralumo reikšmę inspiruojantys vardai. Monas ir Jotvingas simbolizuoja gana ligotą, baugščią, nuolat dvejojančią, savęs gailinčią ir dažnai lyg ne savame kailyje esančią, bet kartu ir labai nuoširdžią tautą:

„Vakar ilgai nemiegojau, varčiausi, dūsavau, lova nepaliovė girgždėti, tačiau paryčiais, matyt, prisnūdau ir vėl atsidūriau giliausios savo nuoskaudos bedugnėje, kurioje švietė aitrėjanti rudens žydrynė, neįtikėtinai skaidrus oras ir pasigirdę žodžiai:

– Nieko tu iki galo nepadarai“ (p. 307).

Dar vienas romano veikėjas – Dudaryksas. Jis yra pats didžiausias knygos fenomenas – nuolat mirštantis, atgimstantis, pasirodantis įvairiose vietose skirtingais pavidalais... Tai personažas, kuris tam tikra prasme susieja visus veikėjus. Iš tiesų jo dėka jau, atrodo, bus užmegzta ir romano intriga, bet jos aš vis tiek pasigedau – viskas pernelyg abstraktu, tiek daug skirtingų vietų, kuriose paminimas Dudaryksas, kad kyla klausimas: koks gi vaidmuo jam skirtas? Kodėl autorius pametė kabliuką, ant kurio turėjo užkibti skaitytojas? Kita vertus, mėgstantiesiems interpretuoti ir rinktis knygas, kuriose ne viskas patiekta ant lėkštutės, tai galėtų būti gardus kąsnelis.

Nors kai kada ir labai lėtai slinktų veiksmas, kūrinys primena, jog labai svarbu mylėti savo artimą, priimti jį tokį, koks yra – sergantį ar sveiką, užsispyrusį ar nuolankų... Knygoje tai simbolizuoja Mono ir jo sūnaus Pulgio santykiai, Aurėjos atsidavimas savo tėvui – nuolatos dingstančiam Jotvingui. Gražiai kūrinyje pateikiami ir visos giminės santykiai – veikėjai, sugužėję iš skirtingų pasaulio kraštų, vaizduojami tam tikri jų susitikimo ritualai. Deja, čia ir vėl išryškėja ta pati bėda – veiksmas labai ištęstas. Nors pokalbiai apie vaisius bei stalo užkandžius nupiešia tikrovišką giminės vakaronę, jie šiek tiek pabosta ir kyla noras versti kitą skyrių. Tiesa, epizoduose, kuriuose pasakojama apie Mono jubiliejų, giminės pokalbius tam tikra prasme pagyvina įterpiamos mintys, spausdinamos pasviruoju šriftu. Tačiau skaitytojui dar sunkiau – tenka ne tik sekti veiksmą, kuris pasimeta vis kitame skyriuje ir vėliau pasirodo visiškai netikėtu momentu, bet dar gilintis ir į atsirandančias naujas plotmes. Gelbsti tik pasvirasis šriftas, padedantis nepražiopsoti autoriaus sumanymo.

Smagu, kad romane netrūksta įvairių meninių, socialinių ir šiandieninės Lietuvos aktualijų. Autorius nebijo žvelgti ironiškai, pašaipiai, kartais netgi groteskiškai. Ne kartą užsimena apie Lietuvos politiką. Taip pat paliečiama dar viena mūsų šaliai skaudi ir niekaip neužgydoma žaizda – emigracija. Ir, žinoma, visos kitos svarbios temos – alkoholizmas, susvetimėję, sergantys ir neryžtingi tautiečiai, bet sykiu ir dainuojantys, sugrįžtantys, mylintys žmonės.

Vienas labiausiai man patikusių romano akcentų – poezijos pajauta, gražūs sakiniai ir prasmingų minčių dėstymas. Kai kuriuose skyriuose šie sakiniai tampa tarsi gelbėjimosi ratu; kai ne tik veikėjai, bet ir skaitytojas suspėja nuliūsti ir nusivilti dėl gyvenimo nesėkmių, pavargti nuo tiesmukų pasakojimų apie sunkią ligą ar tiesiog įstrigti sausuose giminės „baliaus“ pokalbiuose, netikėtai išnyra gražūs pasvarstymai apie gyvenimą, apie žmones, apie santykius ir jų prasmę:

„Karai be taisyklių, kadangi visi jie skirtingi – vienodos istorijos tik atrodo panašios, tačiau įdomiausia tai, kad dauguma įsivaizduoja, jog puikiai suvokia kitų žmonių konfliktus, visi supratingai linksi galvomis, mėtosi ironiškomis pastabomis, bet, deja, tikroji vidinių karų gelmė visiškai nepažini, dažniausiai netgi patiems jų dalyviams“ (p. 108).

Čia ir pasirodo autoriaus, kaip poeto, prigimtis, kai kur, regis, rašytojas užmiršta prozišką knygos vertę ir pasiduoda poezijai, tokiais momentais tekstas tampa tikru aukso grynuoliu. Tik paskui ir vėl šokama atgal į rimtus, sausus ir sudėtingus romano klodus. Dar viena maloni detalė, kad galima justi lietuviškos literatūros įtaką gerąja prasme – ne aklą kopijavimą, o tam tikrą atkartojimą. Norėčiau paminėti pastebimą Romualdo Granausko kūrybos potėpį, kelios knygos ištraukos stiliaus požiūriu tampa tarsi „Jaučio aukojimo“ intertekstualumo užuomazgomis:

„Žvelgdama į lėtai priešais judantį Pulgį, Aurėja sakytum kvėpuoja vos mirksinčiomis melsvomis gruodžio dienomis,

jo megztukas juodas it lietaus srovelėmis purškianti tamsos nafta,

už jo nugaros parketlentėmis apklijuotas stalas, vienintelis išlikęs Pulgio savos gamybos daiktas, kuris bado akis jau penkiolika metų ir laukia savo eilės išeiti“ (p. 6).

Trumpai apžvelgti romano niekaip nepavyktų – tokį daugialypumą apibūdinti, aprašyti ir susidaryti vienareikšmę nuomonę būtų neįmanoma. Kol kas sunku pasakyti, kokį įspūdį ši knyga paliko – aš nesu sukrėsta, nesu nusivylusi, bet liaupsinti jos taip pat negalėčiau. Gal dar reikia laiko, kad viskas sugultų, gal tai viena tų knygų, kurias vėliau derėtų atsiversti antrąkart, kad būtų galima pastebėti tai, ką praleidai skaitydamas pirmą sykį. O gal viskas yra taip, kaip ir supratai, tik autoriui kažko pritrūko, nes kol kas susidaro būtent toks įspūdis: *mėginta užgriebti tikrai daug, bet ne viskas pagauta...* Kad ir kaip ten būtų, nepaskaitęs arba bent jau nepamėginęs – nesužinosi. Tad jeigu nebaugina lietuviškos giminės mentalitetas ir atviri, drastiški svarstymai, pamąstymai apie vėžį, jeigu neerzina plonytė ir ne visuomet netrūkinėjanti linija tarp to, kad gyvenimas – sapnas ir visi įvykiai gali skambėti vienodai realiai ir kartu vienodai fantastiškai, tuomet siūlau leistis į vingiuotą ir magišką kelią ieškant pačių įvairiausių šešėlių!

*Liudas Gustainis, *Dagilio, šuns ir kiti šešėliai*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2012.

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Privati teritorija

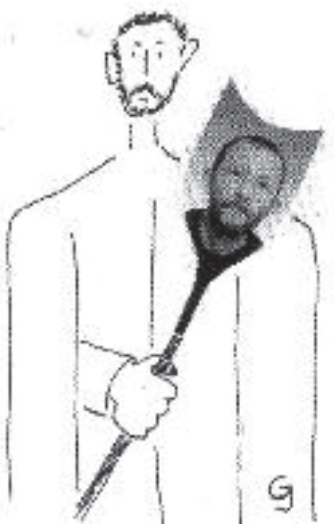

J. Mišiugino gamtos stebėjimų fakultetas

...kaip sako kinai, žmogus – irgi gamtos dalis; taigi žmogaus veikla taip pat – gamtos apraiškos; yra net toks terminas „antrinė gamta“; vienu žodžiu, asfaltas, betonas, televizorius, troleibusas, mobiliukas, karas, opera, rūbų dizainas, riestainio skylė ir taip toliau, ir taip toliau – yra mūsų stebėjimo objektai; subjektai taip pat – objektai; mes jus stebime, mes su Mišiuginu; save – irgi...

P. S. noriu pasiaiškint dėl keistos skyrybos – daugtaškiai iš abiejų pusių reiškia, kad tai fragmentas iš menamo konteksto, o kabliataškiai – kad tai jau ne kablelis, bet dar ir ne taškas...

...žinoma, atskiro individo gyvenimas gal ir panašus į kelionę nuo A iki Z, bet žvelgiant į Žemę iš paukščio skrydžio, pavyzdžiui, vištos – Brauno judesiai...

...aš paprastas mokesčių mokėtojas ir televizijos žiūrovas; aš turiu teisę žinoti; aš žiūriu laidą, kurioje dvi oponuojančios pusės pateikia savo argumentus; kai kalba vieni, aš sutinku, kad jie teisūs; kai kalba kiti, aš matau, kad teisūs jie; aš suprantu, kaip sunku nuspręsti teisėjui, jeigu niekas neduoda jam kyšio...

...mes sakom „meluoti negražu“; kažkoks įtartinas žodis „negražu“; gal yra dar ir kitų priežasčių, kodėl nederėtų meluoti; nebent mes visi iki vieno estetai, stilistai ir kalbos dizaineriai...

P. S. estetiniu požiūriu tai ir mylėtis negražu, ne tik meluoti...

...nuo šiol pretenduojantieji į Seimą ir savivaldybes turės deklaruoti ne tik buvusį teistumą, bet ir už ką buvo teisiami; jeigu nebuvo, tai – kodėl?..

...jei Dievas tavęs pasiklaustų, kaip teisingai sutvarkyti šį netobulą pasaulį, viskas būtų kitaip – kur kas blogiau...

...kažkada (nors galima sakyti, kad tai amžina, kaip metų laikų kaita) Vyriausybė nuo sausio pirmos sumažino pridėtinės vertės mokestį už šildymą, todėl šildymo kontora atsuko kranus, kiek galėjo, ir gyventojams vis tiek teko mokėti, jų manymu, per daug; tokiu būdu ir vilkas liko sotus, ir avys vis dar bliauna...

...reikia prisipažinti, kad, kol nebuvau pensininkas, gyvenau nelyg beprotis – beveik bėgte; kaip sako bokononistai – reikalai, reikalai, reikalai; dabar kitas reikalas – atsirado laiko pamąstyti; taigi įnirtingai pamąstęs supratau, kad žmogui (jeigu tas žmogus ne profesionalus atletas), o juolab – jeigu jis pensininkas, reikia tik šiek tiek daugiau negu mumijai; iškart nusiraminau; o jei tave dar pavadina senjoru! ką čia ir kalbėti...

...kalbama – jeigu ilgai belsiesi į akliną sieną ir tikėsi – toje vietoje atsivers durys; todėl mes rašom, rašom ir rašom; norisi kartoti savo ištarmes iki pamišimo, ir viliesi, kad kažkada pasikeis pasaulis, ir ėriukas, kaip pasakyta, ganysis kartu su liūtu, ir tu būsi prie to prisidėjęs; beje, ne visi trokšta, kad tiedu vienas šalia kito taikiai ganytųsi; žodžiu – belskimos...

...nežinau, kaip dabar, bet prie rusų balsadėžes vadinom urnom; indai su palaikų pelenais irgi – urnos; kas čia bendro? šiukšlių dėžės taip pat – urnos...

...bent kiek stebina vakariečiai – į pareiškimą „myliu tave“ jie gali atsakyti „ačiū“; gal net ne stebina, o glumina; antra vertus, galgi neverta visur tos savo meilės kaišioti; o iš trečios pusės, rasit jie mano, kad viskas gerai – myli ir mylėk sau, tavo reikalas, ačiū...

...paskambino Vidmantas, Sauliaus brolis, Arno ir Igno tėvas; pirmą kartą per pastaruosius šimtą metų; o! – sakau nustebęs – tu lenkiškai moki? moku, jis sako; tai didelis netikėtumas, ne, kad moki lenkiškai, o kad paskambinai, didelis netikėtumas, sakau jam lenkiškai, kad paskambinai (jau lietuviškai); keistas tai dalykas – kalbantis su mielais žmonėmis, norisi įspraust ką nors slapta kalba, ką nors lotyniškai, prancūziškai, angliškai, rusiškai, galiausiai kad ir lenkiškai... *no to co*?

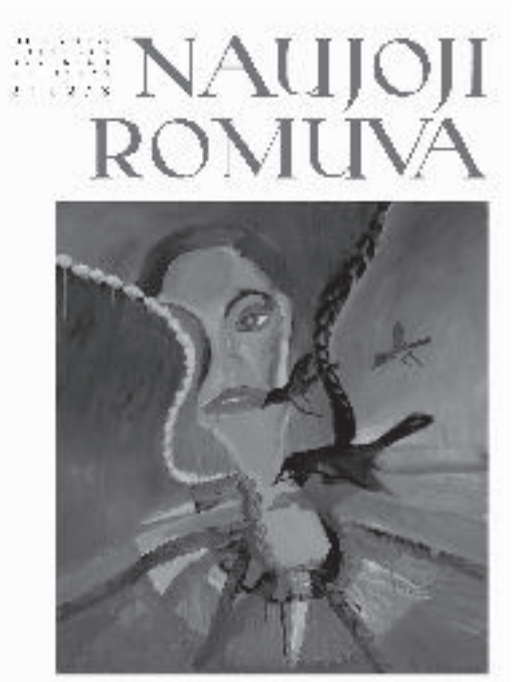

Viena iš kultūrinių dovanų Kauno skaitytojams – prieš šv. Kalėdas pasirodęs naujausias kultūros gyvenimo žurnalo „Naujoji Romuva“ trečiasis numeris. Trylika autorių bei dailininkė Audronė Petrašiūnaitė pateikia savo darbų šio leidinio laukiančiam skaitytojui.

Mindaugas Bloznelis recenzuoja knygą „Lietuvių tautos sukilimas“, kurią išleido Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. Pasirodo, tai – vienas objektyviausių veikalų, aprašančių 1941 m. sukilimą, apie kurį mes dar labai nedaug žinome. Todėl „ši knyga – tai gražus šiandien gyvenančių istorikų palikimas ateisiančioms kartoms“. Vytautas Girdzijauskas atidžiai analizuoja Jūratės Kavaliauskaitės ir Ainės Ramonaitės sudarytą ir „Baltų lankų“ išleistą monografiją „Sąjūdžio ištakų beieškant“, kurioje trijų universitetų politologai istorikai ir sociologai – Kęstutis Bartkevičius, Rytis Bulota, Justinas Dementavičius, Liutauras Kraniauskas, Salvijus Kulevičius, Aurimas Švedas bei pačios knygos sudarytojos – analizuoja ir apibendrina Sąjūdžio laikus bei įvykius, o skaitytojams pateikia solidų ir vertingą leidinį.

Jauna autorė Aneta Anra debiutuoja įdomia pjese „Niurnbergo mergelė“. Tai, pasak jos, „fantazija dviem aktorėms, vyro portretui, sapnams ir tenoriniam saksofonui“. Kita jauna autorė Skaistė Austėja Budrevičiūtė sudomins skaitytoją grakščiu, kupinu meilės gyvenimui apsakymu „Perlas“. Poezijai atstovauja baltarusių, ukrainiečių ir lenkų poetai, kurių kūrybos skaitytojams pasiūlė vertėjai Vladas Braziūnas, Birutė Jonuškaitė, Mindaugas Valiukas ir Marius Burokas. Jau keletą metų Rašytojų sąjungos fondas sėkmingai ir šiltai bendradarbiauja su artimiausiais mūsų kaimynais. Šių metų rugsėjo pabaigoje Baltarusijos, Moldovos, Lenkijos, Ukrainos bei Lietuvos rašytojai susirinko Lucke, kur kadaise vyko garsusis istorinis Lucko suvažiavimas. Dabar čia surengtas poetų forumas – rašytojai aplankė ne vieną mokyklą, biblioteką, skaitė savo kūrybą, bendravo su vietiniais kūrėjais. Buvo atidaryta nesenai mirusio dailininko Romo Oranto darbų paroda, aktorė Birutė Mar suvaidino monospektaklį apie Salomėją Nėrį „Poetė“.

Koks kultūros žurnalas be eseistikos – šiame numeryje pateikiami Deimantės Daugintytės, Virginijos Paplauskienės, Juozo Algimanto Krikštopaičio, Daivos Tamošaitytės, Tatjanos Baltušnikienės rašiniai, taip pat spausdinami du gražūs interviu: dailininkę Audronę Petrašiūnaitę kalbina Algė Gilienė, o su poete ir žurnaliste Violeta Šoblinskaite Aleksa, Sąjūdžio pradžioje redagavusia atnaujintą žurnalą „Keturi vėjai“, jaukiai šnekasi Milda Leišytė.

KAUNO MENININKŲ NAMAI

Donaldas KAJOKAS

Nedidelė mano tėvynė
nedidelis mano namukas
į antpirštį tilptų avytė
aš pats nedidukas

ganau ją, ji skabo lapus
prie Stikso mirkstančio saulėj
taip gera, pasauli, kad net nesvarbus
tas tavo pasaulis.

Sparnuotoji kolona ir Donaldas Kajokas.

Edmundas Seilius ir Kristina Zmailaitė dainavo laureatui.

Įsimintiniausiu Kauno metų menininku išrinktas rašytojas Donaldas Kajokas. Vienbalsiai! Jo knyga „Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys“ atnešė sėkmę, nors rašytoją tai ir nustebino. „Aš esu labiau poetas nei prozininkas, bet apdovanotas štai šiemet. Komisija, žinoma, matė, kad apdovanojimo verti visi, todėl ir išrinko mažiausiai vertą“, – kalbėjo D. Kajokas. Tačiau tai – baisus melas.

O šventinis vakaras buvo ypač šiltas. Karštas vynas, įkaitęs nuo laužų, susirinkę ankstesniųjų metų įsimintiniausieji ir juos lydintys asmenys, kolegiški pašnekesiai, taurių skimbčiojimas, klasikinės muzikos garsai, šmaikštūs pasakojimai apie Kauno menininkus, muzikinės improvizacijos ir sveikinimai, sveikinimai, sveikinimai...

Įsimintiniausių Kauno menininkų himnas

Aš Kaune, aš visur, kur akys mato,
apsvaigstu aš nuo savo aromato.
Kiek draugų liko ten tarp dulkių,
aš sklandau viršum žalio miesto upių.

Mieste darbščių artojų,
aš tau kasdien kartoju:
Ir džiaugsme, ir varge
Aš myliu save!!!

O sode gegužė raiba kukuoja
Ir metus, ir turtus ji man skaičiuoja.
Ir strazdai čiulba iš serbentų krūmo,
Čia geriau nei svetur karalių rūmuos.

Čia namai, jie manęs ilgai ieškojo
Ir ūmai suprantu, kur vedė kojos:
Čia valdžia tuoj pakvies mane prie stalo
Supratau – šičia ilgo kelio galas.

Gintaras PATACKAS
ir Vidmantas BARTULIS

Įsimintiniausiųjų choras. ***Zenono BALTRUŠIO nuotraukos***

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Atminimo lenta Kaziui Jankauskui

Praėjusių metų pabaigoje atidengta atminimo lenta už antisovietinę veiklą lageriuose kalintam rašytojui, vertėjui Kaziui Jankauskui (1906 11 24-1996 05 01). Seinų gatvėje prie 8-ojo namo trečiadienį pritvirtintas skulptoriaus Stasio Žirgulio kūrinys, primenantis apie čia gyvenusį ir Žaliakalnį mėgusį rašytoją.

Prisiminimais apie tėvą iškilmėse dalijosi iš Vilniaus atvykę rašytojo sūnūs – profesorius, fizikos mokslų daktaras Zigmas ir architektas Aleksandras Jankauskai. Prieškariu K. Jankauskas studijavo Vytauto Didžiojo universitete rusų kalbą ir literatūrą, lankė Balio Sruogos teatro seminarą. Vėliau dirbo mokytoju, Šiauliuose sudarė ir išleido dvi almanacho „Varpai“ knygas. Po karo buvo Grožinės literatūros leidyklos redakcijos vedėjas. 1951 m. jį apkaltino antisovietine veikla, nuteisė 25 metus kalėti ir išvežė į lagerį. Dešimtmetį tremtyje atbuvęs į Kauną grįžęs K. Jankauskas dirbo mokyklos bibliotekininku. Buvęs Šiaulių geležinkelio darbininkas, atvykęs į Kauną, netruko išgarsėti romanais „Jaunystė prie traukinio“ (1936) ir „Vieškelyje plytų vežimai“ (1938). Kūrybos K. Jankauskas neišsižadėjo ir tremtyje. Tačiau Sibiro lageryje pieštuku parašyti apsakymai pasirodė tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1990 m. išleistoje knygoje „Dvi galaktikos“. Knygą rašytojas dedikavo „paniekinimą ir nežmoniškas kančias patyrusiems broliams“. Gyvenimo sumaištys ir išbandymai darė įtaką K. Jankausko kūrybai. Pirmuose romanuose bei apsakymuose dominavo laisvę garbinantis inteligentas ir svajotojas, po tremties rašytojas daugiausia kūrė memuarus, rašė apie skaudžius išgyvenimus, pažeminimus, nužmogėjimą.

Zenono BALTRUŠIO nuotraukos

Kauno meras įteikė Gerumo kristalus ir Jono Vileišio kristalus

Kaunas pagrįstai gali didžiuotis žmonėmis, kurie myli savo miestą, neatlygintinai atlieka įvairių prasmingų darbų, pasižymi bendruomeniškumu, noru puoselėti gėrį ir grožį, užjaučia nelaimingus, nuskriaustus ir sergančius.

Šiems geradariams meras Andrius Kupčinskas ketvirtadienį vakare įteikė Gerumo kristalus. Pasiūlytų asmenų buvo kaip niekada daug – kauniečiai pateikė daugiau nei 50 kandidatūrų. Tačiau pagal apdovanojimo nuostatus Gerumo kristalai gali būti įteikti 30 žmonių. Šis tradicinis apdovanojamas teikiamas nuo 2001 m. Pirmaisiais metais apdovanojimai vadinti Gerumo plytomis.

„Praėjusiais metais buvo daug prasmingų, turiningų ir palankių Kaunui įvykių. Visų kauniečių vardu dėkoju žmonėms, kurie kasdiene savo veikla puoselėja kilnias vertybes, dirba nelaukdami atlygio, visuomenės pamatus sutvirtindami atjauta, atsakomybe ir bendruomeniškumu“, – sakė meras A. Kupčinskas.

Apdovanotųjų Gerumo kristalais vardu kalbėjo Kauno apskrities ligoninės vyriausiasis gydytojas Stasys Gendvilis. Jis padėkojo merui, miesto tarybai, savivaldybės administracijai už dėmesį asmenims, kurie atlieka neatlygintinus ir labai reikšmingus darbus ne dėl to, kad būtų apdovanoti, o todėl, kad tokių darbų imtis juos skatina jautri širdis.

„Geri darbai yra gyvenimo druska, kuri suteikia geresnį skonį. Apdovanojimus priimame kaip avansą ir paskatinimą daryti gerus darbus. Apdovanojimas man – tai apdovanojimas Maltos ordinui ir ligoninės bendruomenei. Malonu, kad maltiečių gretas nuolat papildo jaunimo atstovai. Dėkoju už suteiktas patalpas maltiečių veiklai. Gyvenimas matuojamas ne tik laiku, todėl darykime gerus darbus“, – kalbėjo S. Gendvilis.

„Aš ne kaunietis, bet jeigu kas atimtų iš manęs Kauną, neturėčiau kuo didžiuotis. Vežiau į šį miestą M. Žilinsko ir kitų dailininkų paveikslus. Įsitraukiau į graudžią R. Mikutavičiaus istoriją. Su Kaunu susiję tokios asmenybės kaip J. Urbšys, A. Paulavičius ir daugelis kitų. Kaunas – tai neužmirštamos „Nemuno“ publikacijos, R. Norkaus veikla. Kaunas – didvyriškos Lietuvos istorijos miestas. Istorinės šeimos gyveno būtent Kaune. Man, kaip žurnalistui, teko prie to prisiliesti. Dėkoju už apdovanojimus. Visi jūs, kuriuos šiandien pagerbė miesto vadovai, kuriate Kauną ir valstybę“, – kalbėjo burmistro J. Vileišio medaliu ketvirtadienį apdovanotas žurnalistas Vilius Kavaliauskas.

Tarp Gerumo kristalais apdovanotųjų – ir kultūros srityje dirbantys kauniečiai:

Silvija Marija Andrėnienė – už tautinių tradicijų puoselėjimą, bendruomeniškumo skatinimą;

Pijus Bernotas – už lietuviškos dainos populiarinimą Lietuvoje ir už jos ribų, už Kauno garsinimą;

Kazimieras Garšva – už lietuvių kalbos saugojimą, valstybingumo stiprinimą, lietuvybės puoselėjimą etninėse lietuvių žemėse;

Marija Garšvienė – už meninės raiškos sklaidą ir bendruomeniškumo skatinimą;

Algirdas Liepinaitis – už ilgametę tautodailininko veiklą ir padovanotus tautodailės kūrinius;

Daiva Nevardauskienė – už švietėjišką veiklą, bendruomeniškumo puoselėjimą ir iniciatyvas siekiant išsaugoti kultūros paveldą;

Bronė Paulavičienė – už tremties istorijos sklaidą dainomis;

Aldona Vaitkevičienė – už meilę vaikams, jų ugdymą, tautos tradicijų ir papročių puoselėjimą.

Pasidabruotas burmistro Jono Vileišio medalis buvo įteiktas profesoriui prelatui Vytautui Steponui Vaičiūnui. Žalvariniai Kauno miesto burmistro Jono Vileišio medaliai – šiems asmenims: Lietuvos žurnalistų sąjungos Kauno apskrities skyriaus nariui Viliui Kavaliauskui, Kauno ir Grenoblio susigiminiavusių miestų komiteto nariui Gintarui Valasevičiui, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos narei Onai Aldonai Tamošaitienei, UAB „Magistralė“ direktoriui Adomui Vaišvilai.

Lietuvių kino premjera

Pašvaistės Žemėje nuolat egzistuoja. Kai Saulės vėjas silpnas, pašvaistė gali susidaryti tik aukštose platumose ir būti blanki. Kad pamatytumėme pašvaistę, dangus turi būti tamsus ir giedras.

Tokią pašvaistę žiūrovai galėjo išvysti ilgai lauktame Kristinos Buožytės filme „Aurora“, kurį režisierė „įvilko“ į mokslinės fantastikos žanro apdarus. Pasirodžius šiai premjerai užtemęs lietuvių kino dangus pragiedrėjo ir privertė susimąstyti: galbūt pagaliau galime kalbėti apie lūžį nacionaliniame kine? Kuo gali nustebinti, o galbūt ir nuvilti bandymas melancholišką ir uždarą lietuvių kino kontekstą nušviesti iš tamsybių sklindančiais spinduliais?

Donata JUŠKELYTĖ

„Aurora“, arba „Išnykstančios bangos“:
pašvaistės prie dramblio kaulo bokšto

Pasaulyje jau pripažintas

Antrasis pilnametražis K. Buožytės filmas sužavėjo ne vieną Europos ir Amerikos kino festivalių komisijos snobą, todėl galime džiaugtis matydami jo anonsuose rodomus skiriamuosius nekomercinio kino festivalių ženklus. Tačiau ar visada filmo kokybę simbolizuoja tik šių „palmės šakelių“ gausa? Apkeliavusi reikšmingesnius Europos bei Amerikos kino festivalius ir sužavėjusi fantastikos mėgėjus, „Aurora“ sugrįžo į gimtuosius vandenis. Kokių reakcijų ji sulauks iš artimiausiųjų?

Ilgą laiką lietuvių kinas buvo melancholiškas, suvaržytas, uždaras bei vyriškas. Patriarchališkumas ir falocentrizmas dominavo filmų siužetuose, režisūroje, personažų paveiksluose, montaže, operatorių darbuose. Žvilgsnis į moteris išlikdavo sudaiktintas; vaidindamos prieš kamerą, jos savotiškai likdavo už kadro. Mes negalėjome pamatyti tikrosios moteriškos prigimties. Ankstesniame straipsnyje kalbėdama apie moters seksualinį identitetą lietuvių kine užčiuopiau savotišką kaitą, kai moters vaidmuo tampa seksualesnis, aktyvesnysis ir diskursyvesnis. „Aurora“ yra esminis lūžis, visiškai išlaisvinantis moters seksualumą nuo bausmės troškimo, politinių žaidimų ar raganavimo.

Durys į moters pasąmonę

Moteriško kino atsiradimas Lietuvos kontekste išvadavo giliai užspaustą vizualinį seksualumą, aistrą ir gyvybingumą. K. Buožytė jau pirmajame pilnametražiame filme „Kolekcionierė“ (2008 m.) bandė atverti žiūrovui mažąsias duris į moterišką pasąmonę. Žaisdama seksualines preliudijas su kamera režisierė bei pagrindinė jos filmo herojė Gailė (ją vaidino Gabija Ryškuvienė) negailestingai laužė moralinius ir emocinius tabu. Tačiau tik „Auroroje“ K. Buožytė galutinai įveikė ankštas žanrines bei vizualines kino ribas.

Kuriant mokslinės fantastikos filmus neįmanoma išvengti klišių, pasikartojimų, tačiau bandymas „Aurorą“ lyginti su Larso von Triero „Antikristu“ (2009 m.), Michelio Gondry „Jausmų galia“ (2004 m.), Darreno Aronofskio „Versme“ (2006 m.), Christopherio Nolano „Pradžia“ (2010 m.) ar Jameso Camerono „Įsikūnijimu“ (2009 m.) gali būti tik paviršinis. Kiekviename filme rastume tam tikrų analogijų, ženklų, nuorodų į kino istoriją, tačiau galutinis suvokimo rezultatas visada lieka subjektyvus. Šiuo atveju nors ir kaip „Auroroje“ bandytume įžvelgti L. von Triero kūniškumą, M. Gondry pasąmonines klajones, Ch. Nolano sapnų architektoniką ar J. Camerono bandymus patalpinti kūną į specialų karstą ir tokiu būdu teleportuoti žmogaus sąmonę, privalome atsižvelgti į pagrindinį faktą, jog tai pirmasis fantastikos žanro kūdikis, pagimdytas Lietuvoje.

Nukelta į 18 p.

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

„Aurora“, arba „Išnykstančios bangos“: pašvaistės prie dramblio kaulo bokšto

Atkelta iš 17 p.

„Vienos meilės neužtenka dviem“

Kokius moteriškus vizualinius ir seksualinius žemėlapius nubraižė K. Buožytė „Auroroje“? Sakoma, „vienos meilės neužtenka dviem“. Autoriai akcentuoja tris aspektus – lytiškumo dualizmą, buvimą vienu kūnu ir galutinį atsiskyrimą. Filmas ne apie meilę ar vienatvę, o apie bandymą mylint nebūti vienam. Pagrindiniai siužeto vingiai susiję su eksperimentavimu žmogaus sąmonės ir pasąmonės galimybėmis. Ar įmanoma šiuolaikinėmis mokslinėmis technologijomis pažadinti žmogų iš komos? K. Buožytė savo antruoju filmu tarsi bando prikelti lietuvių kiną iš nekūniško letargo miego. Iki šiol jame lytiškumas ir nuogo kūno eksponavimas buvo gana konservatyvus, kompleksuotas, maskulinizuotas, o „Auroroje“ už kameros ilgą laiką laikyta moters seksualinė energija išlaisvinama.

Pagrindinė filmo herojė Aurora (aktorė Jurga Jutaitė) izoliuota nejudriame fiziniame kūne, kuris tarsi celėje uždarė jos sąmonę, sykiu išlaisvindamas pasąmonę. Tačiau šis dualistinis ryšys būdingas ir gyvam kūnui, todėl moksliniam eksperimentui reikalingi du šaltiniai: komoje įkalinta Aurora ir dvasiškai rezervuotas, neva santūrus mokslininkas Lukas (jį vaidina Marius Jampolskis). Neurologiniai eksperimentai ne tik fiksuoja smegenų darbą, bet atveria ir užslopintus instinktus, aistras, laukinę prigimtį. Lukas perkeliamas į moters pasąmonės sukonstruotą pasaulį, o žiūrovui suteikiama galimybė pažiūrėti į lietuviško feminizuoto, laukinio kino galimybes.

Laukinis kinas ir laukinė moters prigimtis nebūtinai provokuoja neigiamas emocijas. „Auroroje“, arba „Išnykstančiose bangose“ (toks yra tarptautinis filmo pavadinimas), užčiuopiama gyvybinga, skausminga gija. K. Buožytė atidaro „Mėlynbarzdžio“ pasakos dureles, tas, kurias draudžiama, bet privaloma atverti norint išlaisvinti moteriškumą. Filme matome, kas už jų slepiasi – paskendusi moteris, jos psichologinės traumos ir noras dalytis ne tik savo kūnu, bet ir mintimis. Aurora ir gyva, ir mirusi, tačiau jos aistringoji prigimtis nuolat egzistuoja, jai išvysti tereikia tamsaus ir giedro dangaus.

Romanas pasąmonėje

Mokslininkas Lukas, šaltinio sensorinės informacijos priėmėjas, septynių eksperimentinių prisijungimų metu su Aurora užmezga pasąmoninį romaną. Šiose minčių ir neuronų kelionėse vaikinas išgyvena stiprų ryšį su šaltiniu, bando jį prikelti, stimuliuoti. Bet Aurora, komos įkalintasis šaltinis, pasąmonėje jau praradusi visus galimus jutimus. „Ji nieko nejaučia.“ Vienintelis ryšys su išoriniu pasauliu – stebėtojas Lukas. Ilgainiui stebėjimas peržengia tikrovės ir fikcijos ribas, kūną ir mintis. Tačiau ar šis iliuzijų pasaulis yra tik sąmonės dalis, kuriai priklauso mintys, emocijos, prisiminimai? Kiek vizijos nukreiptos į išorinį pasaulį? Sunku spręsti, kas stipriau šiame filme veikia fizinį kūną: intencionali sąmonė ar nekontroliuojama pasąmonė?

Aistra, brutalumas, pirminiai instinktai tarsi kyla iš abstrakčių vaizdinių. Iliuzijos neatskiriamos nuo tikrovės. Įstrigusi savo celėje Aurora išgyvena psichologines traumas, todėl šiame kūniškų iliuzijų pasaulyje pasirodęs Lukas atlieka ne savo vaidmenį. Šaltinis mato kitą priėmėjo-stebėtojo veidą. Aurora neatpažįsta jo ir nejaučia savęs, jos pasąmonė vizualiai aistringa, bet tuo pat metu užšalusi.

Joje susiduria *animus* ir *anima*, vyriškoji moters ir moteriškoji vyro prigimtis. Lukas jaučia Aurorą kaip save, todėl šis eksperimentas jam tampa labai asmeniškas. Jis įsilieja į Auroros iliuzijų pasaulį kaip vyriškasis *animus*, taip bandydamas aistra ir brutalumu prikelti ją iš komos.

Ar etiška brautis į svetimą pasąmonę?

Aktorių vaidyba itin vizuali ir atvira. M. Jampolskis ir J. Jutaitė sukuria ne tik sensorinį, bet ir sensualų personažų ryšį. Jie skausmingai ir gyvybingai perteikia filmo siužetą. Pasąmoninio pasaulio scenose kūnai inversiški, jutimiški ir instinktyvūs, o racionaliame, tikrame gyvenime personažai labiau rezervuoti. Čia susiduriame su pasąmonės realumu ir kūno fikcija. Kai kuriose scenose instinktyvusis pasąmonės pasaulis prasiveržia. Luko paaštrėjęs seksualinis potraukis, polinkis į brutalumą prasilaužia pro jo santūrumo kiautą. Būtent čia susiduriama su kūno ir minčių pasaulio dualizmu, nesuderinamumu. Filme žiūrovą galbūt neramina moralės ir etikos klausimas. Ar etiška brautis į svetimą pasąmonę, ja manipuliuoti? Tačiau esminis „Auroros“ klausimas yra visai kitoje dimensijoje: kas yra tikra, o kas tik iliuzija? Viename Naujosios Zelandijos režisieriaus Vincento Wardo filmų „Kur nuneša sapnai“(1998 m.) sakoma: „Mintis reali, fizinis kūnas tik iliuzija.“ Dauguma pasaulinio kino kūrėjų bandė užduoti šį klausimą ir rasti atsakymą, bet lietuviško kino kontekste jį išgirdome pirmą kartą.

„Aurora“ – tai fantastinis filmas apie pasąmonės galią, jame daug vizualumo, miglotumo, specialiųjų efektų. Kaip pirmas tokio žanro ir tokių galimybių lietuviškas filmas tikrai nenuvilia. Galbūt priekabesni kritikai atrastų jame trūkumų dėl trukmės, techninių sprendimų, siužeto vingių, tačiau perfekcionistė K. Buožytė, prijungusi elektrodus prie žiūrovų galvų, sugebėjo atmerkti akis ir parodyti mums, koks gali būti moteriškas fantastinis kinas. Ši premjera svarbi net tik dėl žanrinio perversmo lietuvių kine, bet ir dėl galimybės būti ne tokiems sukaustytiems ir kompleksuotiems.

„Aurora“, arba „Išnykstančios bangos“, išlaisvino moters seksualinį identitetą iš dramblio kaulo bokšto, kur ilgą laiką pašvaistės buvo blankios ir tolimos. Moterų vaidmenys taip pat ilgą laiką buvo blankūs ir tolimi, tačiau K. Buožytė sugebėjo praskaidrinti patamsėjusį dangų ir pralaužti nuogo kūno ir moteriškos pasąmonės vaizdavimo ribas. Po šio filmo žvilgsnis pro dramblio kaulo bokšto langus nebebus toks pats.

Žmogaus pasąmonėje gimstančios mintys visada egzistuoja. Tereikia tamsios kino salės ir giedro ekrano, kad išvystume „pašvaistę“.

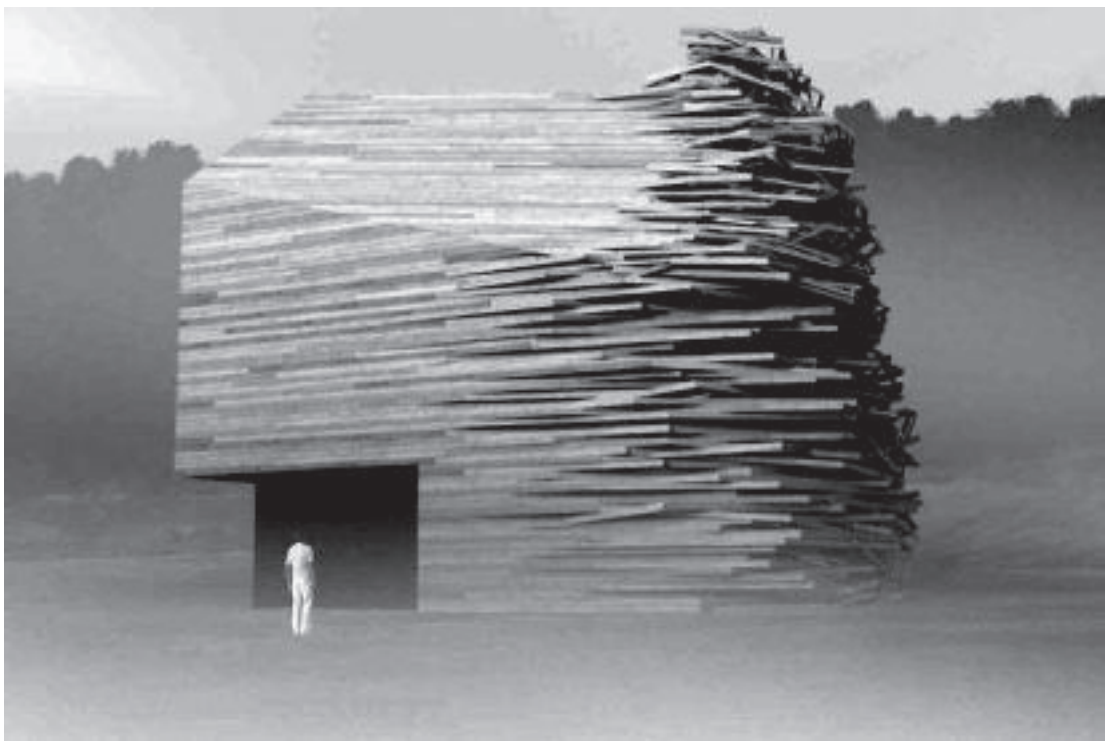

Gediminas JANKAUSKAS

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Protingas sprendimas“

Antradienį, sausio 15 d., Kitokio kino klube žiūrėsime švedų režisieriaus Jorgeno Bergmarko filmą „Protingas sprendimas“.

Festivalis „Scanorama“ padėjo neblogai pažinti skandinavų kiną. Žinome šio regiono kino kūrėjų tradicinį dėmesį skaudžioms psichologinėms problemoms. O jų skandinavų pasaulyje tikrai netrūksta – ir dažnesni nei Lietuvoje pedofilijos skandalai, ir grėsmingai auganti skyrybų bei savižudybių statistika, ir, žinoma, ne tik šiam regionui būdingi tėvų bei vaikų konfliktai.

Rimtų konfliktų netrūksta ir filme „Protingas sprendimas“. Erlandas ir jo geriausias draugas Svenas Erikas dirba popieriaus fabrike. Kartu su žmona Maja Erlandas laisvalaikį aukoja sutuoktinių mokyklai – organizuoja pokalbius su vedusiomis poromis miestelio bažnyčioje. Tačiau netrukus ramus gyvenimo kursas pasikeičia: vakarėlyje Erlandas įsimyli naująją Sveno Eriko žmoną Kariną.

Supratęs, kad situacija gana kebli, Erlandas priima protingą sprendimą – visiems susėsti ir aptarti susidariusią padėtį. Be didelių skandalų komplikuotos situacijos dalyviai nusprendžia... apsigyventi kartu. O kad nekiltų nereikalingų problemų, kompanija surašo 10 bendro gyvenimo taisyklių.

Savaitgalis prie televizoriaus

Flirtas su velniu negali gerai baigtis

Nors šį sekmadienį minėsime dvyliktąsias Sausio 13-osios įvykių metines, rimtai šią tragišką sukaktį primins tik abu valstybiniai LRT kanalai. Komercinių televizijų tinkleliuose jau seniai karaliauja totali pramoga, tarsi būtume ne atmintį turinti tauta, o vien tik pilvo reikalais susirūpinę mankurtai.

Ketvirtadienio vakarą karaliaus tikrais faktais pagrįstos arba scenaristų sugalvotos istorijos. **„Apiplėšimas Beikerio gatvėje“** (21.30 val., TV6) primena daugiau nei keturiasdešimties metų senumo avantiūrą. 1971 m. Didžiąją Britaniją sukrėtė paslaptingas banko apiplėšimas. Šį nusikaltimą inicijavo aukšti valdžios pareigūnai, o į skandalą įsivėlė net karališkos šeimos nariai. Po šios amžiaus aferos niekas nebuvo suimtas, o policija neaptiko ne tik pavogtų pinigų, bet ir pagrobėjų pėdsakų.

Žiūrovams visada patinka filmai, kurių herojai lyg antikinių tragedijų personažai priversti mesti iššūkį likimui arba kovoti už beviltiško reikalo sėkmę. Į keblią situaciją pakliuvo ir filmo **„Bėglys“** (22.35 val., LNK) herojus. Chirurgas Ričardas Kimblas (aktorius Harrisonas Fordas) apkaltinamas savo žmonos nužudymu. Visos aplinkybės atsigręžė prieš Kimblą, ir teismas paskelbė jam mirties nuosprendį. Liko tik vienas būdas išvengti elektros kėdės – pabėgti ir pačiam surasti tikrąjį žudiką. Pervežant kalinius į kitą kalėjimą pasitaikė puiki proga tai padaryti.

„Mirties instinkto“ (23.10 val., BTV) herojų, nusikaltėlį Žaką Mesriną (1936-1979), prancūzų spauda dažnai vadino Paryžiaus Robinu Hudu. Užaugęs pasiturinčių buržua šeimoje Žakas jau paauglystėje garsėjo nemotyvuotu agresyviu elgesiu. Jam tarnaujant kariuomenėje kilo karas Alžyre, tad impulsyvus jaunuolis ne kartą žvelgė mirčiai į akis, tačiau atsisakė vykdyti karininko įsakymą nušauti merginą įkaitę. Grįžęs namo Žakas tapo vienos Paryžiaus gaujos nariu, vėliau ėmėsi individualios kriminalinės veiklos. Jam ypač patiko plėšti bankus. Tai jis darydavo taip įžūliai ir artistiškai, kad nesižavėti juo buvo neįmanoma. Laimė, filmo autoriai nepučia romantinės miglos. O aktorius Vincentas Casselis stengiasi kuo įvairiau parodyti savo (anti)herojaus dualizmą. Vienose scenose regime žavų, sąmojingą, drąsų, paprastą ir draugystę labiau už viską vertinantį vyrą, o kitose – pavojingą psichopatą. Todėl ir žiūrovai verčiami kaskart koreguoti Žako Mesrino portretą. Kartais šio negailestingo sadisto tiesiog gaila. Ne tik tuomet, kai su juo kalėjime elgiamasi tikrai nežmoniškai. Gaila nepaprastai drąsaus ir fenomenalių gebėjimų turinčio žmogaus, nepanorusio pažaboti savo žiaurių instinktų.

Romantizuoti tokius tipus labai pavojinga, nes lengvas flirtas su velniu negali gerai baigtis. Pavyzdžių toli ieškoti nereikia.

Visai kitaip šį teiginį interpretuoja filmas **„Ir velnias dėvi Prada“** (šeštadienis, 20.35 val., TV3). Čia aistros kunkuliuoja viliojančiame „elito“ pasaulyje, gundančiame prabangiais drabužiais, kerinčiomis šypsenomis, ir, žinoma, spindinčiais deimantais – „geriausiais merginos draugais“! Už teisę pakliūti į šį pasakų pasaulį milijonai jaunų merginų visame pasaulyje ryžtųsi bet kam. Ko gero, net ir nemirtingą sielą neilgai dvejojusios išmainytų į galimybę dabar būti ten, kur kuriamos mados ir aukščiausio lygio gyvenimo būdas, viliojantis kvapą gniaužiančiomis spalvomis ir formomis TV ekranuose bei „glamūrinių“ žurnalų viršeliuose.

Pirmąją Naujųjų metų savaitę kino teatrai kvietė į naujausio lietuviško filmo „Aurora“ premjerą. Iki vasario pabaigos pamatysime dar dvi lietuviškas kino premjeras. Visos jos pirmiausia skirtos jaunam žiūrovui, todėl šį elektoratą stengiasi sugundyti sensacingais siužetais ir lietuvių kinui nebūdingai didelėmis erotikos dozėmis. O mūsų klasikos gerbėjams mielai rekomenduoju režisieriaus Vytauto Žalakevičiaus šedevrą **„Niekas nenorėjo mirti“** (šeštadienis, 21.15 val., LRT kultūra). Tai, be abejonės, geriausias lietuvių filmas apie pokario klasių kovą. Šiandien, žinoma, jį galima vertinti kaip sąmoningą kompromisą, bet net ir dabartinė istorinių įvykių revizija negali sumenkinti V. Žalakevičiaus šedevro. Jis meistriškai sukurtas, sumaniai derinant psichologinės dramos motyvus su dinamišku veiksmo kinu. O tokių iškilių charakterių ansamblio lietuvių kine daugiau tiesiog nebuvo.

Pasaulinės kino klasikos reputaciją gina JAV režisieriaus Williamo Wylerio avantiūrinė komedija **„Kaip pavogti milijoną“** (šeštadienis, 22.40 val., TV3). Apsukrus meno šedevrų klastotojas Šarlis Bonė (aktorius Hugh Griffithas) taip ištobulino savo amatą, kad jo padirbta Benvenuto Cellinio Veneros skulptūrėlė papuošė Paryžiaus nacionalinį muziejų. Jai saugoti sugalvota speciali apsaugos ir signalizacijos sistema. Tačiau žemė pradeda degti po avantiūristo kojomis tą dieną, kai jis sužino apie muziejaus direkcijos ketinimus atlikti milijonu doleriu įvertintos skulptūrėlės ekspertizę. Nuo šios gėdos gali išgelbėti tik „šedevro“ vagystė, kurią turėtų įvykdyti aferisto anūkė Nikolė (ją vaidina legendinė kino žvaigždė Audrey Hepburn).

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Salomėja JASTRUMSKYTĖ

Iš dulkės į dulkę ir Renesanso apgamą iš molio

„Tyla“.

Trakų gatvės galerijoje Šiauliuose prieš šventes atidaryta Eglės Einikytės-Narkevičienės keramikos paroda galėtų būti malonaus ir beasmenio aprašymo objektas: žiū, kaip grakščiai sugula pavidalai, spalvos ir linijos į vieną ugnies mačiusią formą, o dekoras antai vainikuoja meistriškus tūrius. Ir pasiliktų ji keramika tarp keramikų, o akies obuolys plūduriuotų šalia patenkintas it blizgi glazūruota vazos forma.

Bet štai vienas krislas – žmogaus kūno atvaizdas, nors ir monumentaliai nuglotnintas, bet su emocijų templėmis verčia rastis netikėtą ir nepataikūnišką avantiūrą – klausimus iš meno išnykusiam kūnui. Išdegta keramikos plynė netgi labai tinkama tokiam steriliam apklausimui, tai meno teritorija, kurioje nesigrūda isteriškos ir siužetiškos, iššifravimo geidžiančios prasmės. Net jei šie klausimai ar įtarinėjimai baisiais dalykais (pavyzdžiui, užmestu Renesansu) primintų Josepho Beuyso aiškinimus apie meną negyvam kiškiui, pro spalvingų glazūrų trūkius Eglės darbuose sprūstanti materija – pirmapradė dulkė, dūlėjimas anksčiau būvių – estetikos nugairintą stebėtoją trumpam mirksniui paverčia piligrimu, ieškančiu prarastųjų žmogaus kūnų, o įsi-žiūrėtoją – žemių saujos gundytoju. *Nes nulipdyti ir išdegti žmogaus kūną / kūno atvaizdą reiškia išdrįsti brautis į pradžią*.

Žmogaus figūros išnykimas iš įvairiausių meno šakų, žanrų, tendencingas atskirų meno krypčių siekis suknežinti, išgramdyti žmoniškąjį pavidalą iš meno formų nejaukiai susijęs su dehumanizacijos maru, perjojančiu negandos raiteliu pastarąjį visokių pabaigų ištroškusį metą. Žmogaus atvaizdo išnykimas (kaip netikėtai smarkiai jis suokalbiauja su antropomorfinių padarų draudimu arabiškose kultūrose) panardino meninę sąmonę į formulėmis skaičiuojamų abstrakčių spalvinių santykių ir dviejų pasaulinių karų rūgštį. *Ecce homo* tėra konvulsijos ir manieringas ilgesys.

Tačiau lygiai kaip žmogaus kūno atsižadėjimas persirito per visus meno lygmenis, visus jo geismus ir hierarchijas – nuo aukštojo meno aukštyn atsilošusios vizijos iki miniai skirto patogaus reginių atlošo, lygiai taip pat plūsta atgal lyg iš kokių vožtuvų ir žmoniškųjų formų alkis. Štai kas gali čia dėtis: keistos naujojo Renesanso užuomazgos, kūno atradimas tarp visokių realizmų – žmogaus kūno atodanga.

Tebūnie tai didis kūnas ar tik *glamūriškai* padirbtas jo apgamas, bet žmogus nebegali be žmogaus savo kūrinijoje, tad Pigmalionas gaminasi ne *kitalytį*, bet ištisą Kitą pagal savo paveikslą. Tas neva-neorenesansas ar kaip jį kitaip tartume ir įtartume, ima rodytis visokiausiose meno praktikose, nerangiai, bet pavydžiai atkartodamas visas klasikinio Atgimimo stadijas nuo kreivų perspektyvų iki daugiacentrių vaizdų ir kūnų vargonų, grojančių aptakiais ir tirštais kūnais. Šis fantominis Renesansas (plg. *fantominis skausmas*) leidžia kūnui išsiristi iš negrabių reprezentacijos įgūdžių, anuomet dar neatrastų, o nūnai išmestų ir nutrintų, it bekūniškumo nuospaudos meno istorijoje būtų sutrintos ne pereikvota tikrovės mimeze, bet neregio akimi. Vien Andrea Mantegnos „Mirusio Kristaus“ recitavimas ką reiškia – jis madingai išplitęs šiuolaikinio meno grybienoje, kurios šaknys it rodyklės veriasi į erdvinio *homo* atvaizdo ištakas XIV-XV amžiuje... Nesvarbu, kad nuogas kūnas nebekankinamas dailininko studijų arenose – jis lengvai pripučiamas iš vislios dokumentikos, patarnaujančios vaizduotei – tuštumos pripumpuojamas vaizdas, nesvarbu, ar kruopščios reprezentacijos mintuvais, ar besirangančiomis stilizuoto monumentalumo nostalgijomis. Tačiau baisus yra šios nostalgijos ryšys su žeme, su para-mitine žmogaus kilme iš dulkės: kaip tik įžeminti, įmedžiaginti menai leidžiasi sekti paskui gūbrinantį kūną, kaip tik pati materija vilioja žmogų atgal į kūniškumą. Visa, kas mene taktiliška, – molio ar akmens rupumas, analoginės fotografijos „grūdas“, trimačio kino čiuptuvai – visa yra išskėstas glėbys grįžtančiam kūnui. *Reddenda est terra terrae*, iš dulkės į dulkę – bet koks kūnas yra mirties užstatas, o jo atvaizdas – mirties mainų pakaitalas, anot Hanso Beltingo, vaizdui ir kūnui teikusiam dvivaldystę per visus meno amžius. Vaizdas mainais už niekį ir kūnas, keičiamas į pavidalą, kuris tėra jo paties apgamas, t. y. keista dalis, tinkama nebent gundymui. Sudūlėjusi tradicija ir prarasta meistrystė, prasimušanti tai atsitiktinai, tai simptomiškai iš vieno ar kito kūrėjo rankų, tereiškia žmogiškojo kūno slėgį po dailumo pluta, po grožiu / grožiais / estetikomis – dulkių slėgis, ir tiek. Iš tūrio į dėmę ir iš dėmės į apgamą, ir iš apgamo į kūną. Tik naujasis kūnas su prikibusiu renesansu (prikibusiu prie pado moliu) yra kažkada buvusio rubensiškojo kūno pjūvis, it medicininis audinio mėginys, nusikaltimo chronologija. Tai lyg iš dvimatės plokštumos – niekio / mirties – atkeltas, pripūstas muliažas, o ne iš trijų matmenų erdvės pagrobtas žvėris, paaukotas plokščio, nors ir begalinio, atvaizdo langui. Jei randame užsilikusį ar atsitikusį kūną meno teritorijoje, medžioklė baigta, renesansas yra tobula kūnų pabaiga.

Iš dulkės, iš molio, iš drebėjimo ir kosėjimo yra sukurti homunkulai, kurie guodžia savęs atpažinimu it veidrodžiai. Net jei tai molinis, glazūruotas, erotiškai glotnus pavidalas, skirtas mielai lentynai ir užuolaidai. Kūno užuo-mina dulkėje yra daugiau nei estetinis abejingumas.

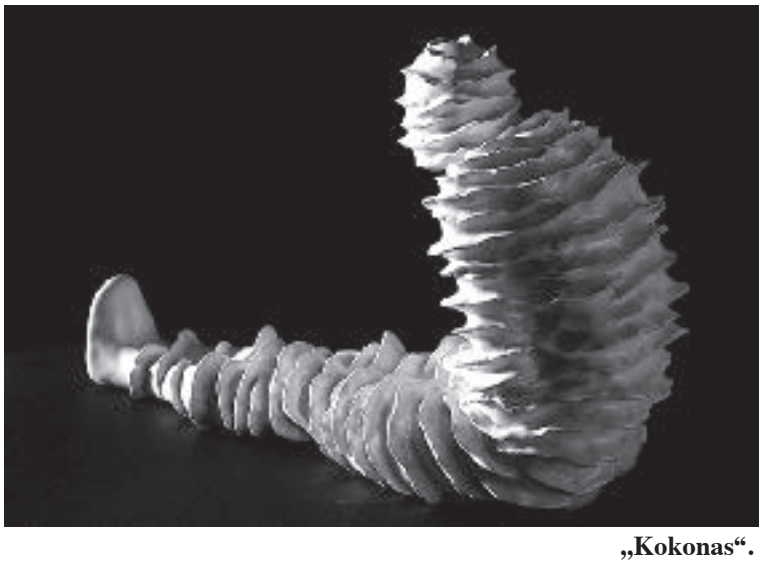

„Kokonas“.

„Susipainiojęs“.

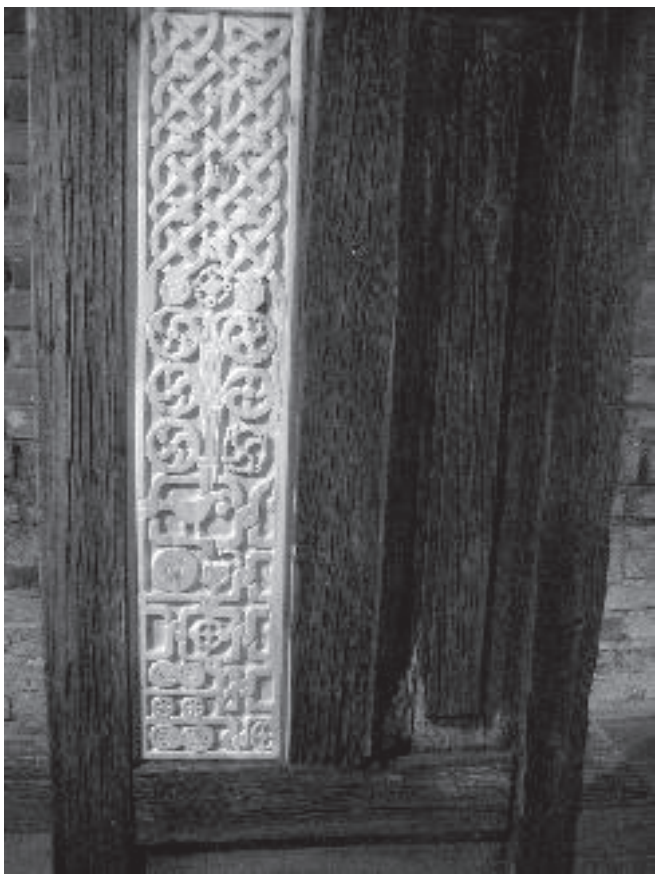

Giedrė GUČAITĖ. „Sąšauka“.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Tobulas netobulumas

Kūrybinės grupės „Archyvas“ parodos Kaune dažniausiai pasirodydavo dar prieš Kalėdas ir kviesnusi tuo pačiu vardu. „Arhyvinių“ konotacijų jų darbuose iš tiesų įmanoma aptikti, nes beveik visų me-

da atsiskleisti. Kartu jie daug stipresni, nes kūriniai labai tylūs ir subtilūs. Bėgant metams, gru-

davo susikaupti. Tačiau šiemet grėsmingai artėjo pasaulio pabaiga, daug pustė, sniegas priešinosi kai kurių grupės dalyvių norams savo menus atgabenti į Kauną. Nepaisant to – viskas tik į gera. Grupės įkūrėjas Juozas Rimkus džiaugėsi, kad truputį pavėlavusi paroda sulaukė daugiau žiūrovų, kurie nesiblaško po miestą ruošdamiesi šventėms, o ilsisi po jų. Menininkas J. Rimkus visų grupės dalyvių vardu šį kartą pakvietė grožėtis netobulumu, kuriame slypi tikrasis tobulumas.

Sausio 4 d. Keramikos muziejuje atidaryta paroda „Netobulumas“, subūrusi labai skirtingų sričių menininkus. Grupės sudėtis kasmet truputį keičiasi, tačiau pagrindinis branduolys išlieka tas pats. 1996 m. Kauno apskrities archyve įsikūrė „Archyvo“ galerija, kurioje darbus eksponavo daugelis menininkų, taip pamažu atsirado ir grupė, pasivadi-

ninkų kūriniuose slypi bėgančio laiko dvasia. Ir dažniausiai kalbama ne apie tą laiką, kuris milžinišku greičiu atskrieja ir bloškiasi į dabartį, o tyliai nueinantį ir su savimi nusinešantį daug svarbių dalykų. Šis natūralus, bet neišvengiamas naikinimo procesas neduoda ramybės kai kuriems menininkams. Tuomet jie gelbsti nebūčiai pasmerktus senus daiktus ir kuria iš jų naujus meno kūrinius. Tačiau patys dažnai neprisipažįsta, kad kuria – labiau linkę tai vadinti žaidimu. Stengiasi kuo mažiau liestis prie to, kas jau yra sukurta gamtos.

Taip natūraliai susidėliojo ir naujoji paroda, kuri neturi kuratoriaus. Paprasčiausiai į vieną erdvę suėjo menininkai, suburti labai panašių idėjų. Nors jie itin individualūs bei saviti, nesiskirsto jau antrą dešimtmetį. Grupės iniciatorius teigia, jog tokia bendrystė menininkams ne trukdo, o tik pade-

pės meninis lygis, pasak muziejaus direktorės, išaugo, kūrėjai subrendo, todėl dabar parodose svarbi jau ne kiekybė, o kokybė, darbuose liko tik svarbiausi dalykai, jų esmė. Kūrinių parodoje eksponuojama labai nedaug, bet kiekvienam jų suteikta pagarbi erdvė.

Dormantė Penkinski ir Jurgis Penkinskis yra menininkų pora, kuri parodose dalyvauja nuo pat grupės susibūrimo pradžios. Tai keramikos meistrai, labiausiai visiems žinomi kaip pačių nusilipdyto molinio namo gyventojai. Ten viskas iš molio kaip ir jų buityje. Kiekvieno keramikos kūrinio gyvenimo seka panaši: idėja, mintis, rankų ir molio draugystė, o tada jau malkų ir ugnies pagalba.

Nukelta į 22 p.

Dormantė PENKINSKI. „Netobulumas“.

Juozas RIMKUS, Liudvikas IVAŠKEVIČIUS. „Transformacijos kelionė“.

Jurgis PENKINSKI. „Pasirinkimas“.

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Andrius JAKUČIŪNAS

Vienkartybė Šlepikui

Naujuosius teko sutikti miesto centre. Siaurai gatvelei tarp Lietuvos rašytojų sąjungos ir Centrinio pašto skęstant petardų dūmuose, kurtinančio trenksmo ir girtų gatvės riksmų chaose, katedros laikrodžiui išmušant, o gal jau ir išmušus dvyliktą, su kolega vietoj įprastų šampano taurių simboliškai pakėlėme vulgarios „bambalinės“ kokakolos sklidinas, traškias vienkartines stiklinaites, – tarytum būtume troškę tame triukšmingame desperacijos karnavale, šiek tiek primenančiame gatvės kautynes, narsiai ir niūriai stovėti su žinia apie laikinumą ir vienkartybę, stiklinėlės plastiko rievėse įžvelgdami nebylų medžiagos raginimą jos fantastišku dirbtinumu įtikėti kaip tikroviškiausia tikrove, ar, blogesniuoju atveju, bent įsiteigę, neva paties veiksmo konceptualumas, simboliškumas ar net meniškumas padės kautis su vėliau, susmilkus petardoms, užklupsiančia rutinine nykuma.

Juk tikriausiai nenorėjome pasakyti, kad nuo šiol mūsų metaforos bus plastikinės, o vaizdiniai – takūs, tarytum prisodrinti angliarūgštės burbulų? Ne, tikrai ne (nors aš tikriausiai neatsisakysiu progos kurią nors dieną pamąstyti, kuriame savo būties taške ir kokiomis priemonėmis tekstas tampa, t. y. būna pasmerkiamas tapti, *plastmase*). Greičiau tai buvęs ritualas (nors atliekamas su tam tikra ironija), kurį galima prilyginti bandymui su meile ir estetiniu pasigėrėjimu pažvelgti į *rūžavą* kičinį angelėlį, suvokiant, jog tą pačią akimirką, – akimirką, kuri, tiesa, negali ateiti ir neateis, – kai siela suvirpės nuo jo proporcijų, spalvų nedermės, su trenksmu iškrisi iš visų subtilesnių kontekstų, tačiau būsi sugrįžęs (grąžintas) žmonėms kaip vienas iš jų, – tarytum kokia naujametinė dovana; štai kodėl baisingai norėjosi manyti (kas lieka, kai jau nebesitiki?), kad banalut banalutėlis *naujako* šventimas, į kairę ir į dešinę žarstant banalut banalutėlius sąmojus bei linkėjimus ir banalut banaliausiai spoksant į saliutus, tam tikra prasme irgi yra „vienkartinis“ – vykstąs čia ir dabar, niekuomet daugiau nebepasikartosiantis, – todėl vertas, kad juo, tegul ir sukandus dantis, būtų gėrimasi.

Beje, labai panašių nuotaikų apimtas sklaidžiau kolegų parengtus reportažus apie praėjusių metų literatūros įvykius, – Antano Šimkaus tekstą dienraštyje *bernardinai.lt* („žymos 2012-ųjų literatūros metraščiui“) bei Benedikto Januševičiaus chronologišką vaizdo klipų koliažą svetainėje *www.tekstai.lt*. Tyrinėjant šią medžiagą atrodė, kad literatūros pasaulis (o iš tikrųjų turbūt – pasauliukas, pasaulėlis ar net, suvokiant begalinį jo mažumą ir ankštumą, pasaulėlytėliukas) praėjusiais metais tiesiog ūžė – renginiai, premijos ir t. t.

Vis dėlto norėtųsi paklausti savęs ir kitų – ar tai nėra iliuzija? Norėtųsi ir atsakyti: taip, tai tikrai iliuzija – bent jau kalbant apie literatūrinius apdovanojimus, kurių turime aibę, tačiau retas iš jų gali pasigirti savo svoriu. Daugumai literatūros žmonių, o ir jos mylėtojų seniai aišku, kad rimtesni apdovanojimai per metus būna trys – Nacionalinė premija (jei ji skiriama rašytojui), Rašytojų sąjungos (vadinamoji Trijų karalių) premija ir tarptautinio poezijos festivalio „Poetinis Druskininkų ruduo“ teikiama Jotvingių premija. (Gal čia dar tiktų minėti Poezijos pavasario laurus, bet šis apdovanojimas labai paslankus kompromisams, jis neretai skiriamas tarytum laikantis pozicijos, kad laureato regalija – ąžuolo lapų vainikas – galiausiai turi pasiekti kiekvieną, uoliai triūsusį poezijos lankose, todėl kartelės aukštis metai iš metų svyruoja.) Bemaž visi likę apdovanojimai, išskyrus dar nebent LLTI premiją, daugiau ar mažiau skirti literatūrinio gyvenimo regimybei kurti ar netgi, – būkime atviri, pasitaiko ir taip, – rajono, kuriame premija teikiama, vadovų interesams

Tobulas netobulumas

Atkelta iš 21 p.

Abu menininkai pristato anagamoje degtus keramikos kūrinius, tačiau akcentuojami lyg ir skirtingi dalykai. J. Penkinskis labiausiai išryškina mintį, nes savo darbuose derina krištolo taurę, kuri labai tiktų miestiečio stalui, ir kitą, patiektą spyglių paklote, ir mes galime rinktis, nes tai „Pasirinkimas“; kitame atskleidžiamas virsmas, natūralus keitimas, perėjimas iš vienos substancijos į kitą.

D. Penkinski darbuose svarbiausias molis, atsiskleidžiantis pačiomis keisčiausiomis formomis, faktūromis, kalbantis be galo archajiška, bet kartu ir nauja kalba. Sekant Japonijos tradicijomis (kurios menininkei dar labiau priartina lietuviškąsias) anagamoje kokią savaitę degto molio kompozicijos ir patys įvairiausi, itin paprastų, tačiau tobulų formų indai kiek primena rūdijančią geležį ir dvelkia žeme, kviečia pajusti gamtos stichijų galią. Autorė kukliai pasitraukia į šalį ir autorystę atiduoda joms – „Objektai, tobulai naikinti vėjo, ugnies ir kirminų“. Tobuliau ir nebūna...

Giedrė Gučaitė rado savų sąsajų tarp Romos bei Lietuvos ir šį sykį visai nutolo nuo grafikos. „Rudenį lankiausi Romoje ir ieškojau mums artimų ženklų. Žinoma, jų radau. Tačiau labiausiai mane sužavėjo, kaip italai sugeba derinti labai senus dalykus su daug naujesniais. Taip ir aš savo kūrinyje senuosius raštus, ornamentus derinau su čia rastomis durimis“, – pasakojo menininkė. Akį traukia keistas „Sąšaukos“ dualizmas: labai seni, archajiški raštai, išdrožti šviesioje, vis dar „sultingoje“ medienoje ir palyginti naujos, bet jau gerokai sutrešusios durys.

Giedrius LIAGAS. „Riba I, II“.

„Transformacijos kelionė“ – didžiausias ir labiausiai pastebimas parodos kūrinys. Instaliacijų menininko J. Rimkaus bei medžio skulptoriaus Liudviko Ivaškevičiaus bendras kūrinys taip pat kalba labiau ne jų

patenkinti. Aišku, tai nereiškia, kad viskas šioje srityje klampu ir korumpuota. Anaiptol, kartais galime pastebėti ir nuoširdų siekį garsinti savąjį kraštą (kiek tai susiję su literatūra – jau kitas klausimas), tačiau bet kokiu atveju tų premijų reikšmė labai lokali. Galima sakyti, esamuoju metu regioninės premijos reikšmės turi tiek, kiek Rašytojų sąjungos valdybai pavyksta suderinti pozicijas su premijos skyrimo komisija, kad ši skirtų ją geram (sovietiniu žargonu būtų „respublikinės reikšmės“) rašytojui, taip suteikdama šiam progą šiek tiek užsidirbti.

Vis dėlto premijų teikimo ceremonijos, tariamas rimtumas, kuriuo apgaubiamas laureatas, literatūriniam gyvenimui suteikia šiek tiek pompastikos (kurios, jam, beje, labai trūksta), todėl nesakau, kad to nereikia – nors jų poveikis literatūros kokybei, spėju, yra nulinis. Į rankas kaip diplomas įbrukama vienkartybė šiek tiek *veža* – ir jos gavėją, ir publiką. Bent jau sausio 6-osios vakarą įteikta LRS premija šio to verta – kaip minėta, tai vienas solidesnių literatūrinių apdovanojimų Lietuvoje. Be abejo, šio to už romaną „Mano vardas – Marytė“ vertas ir ją pelnęs Alvydas Šlepikas, pastaruoju metu vykdąs aibę kultūrinių misijų, todėl kalbėti apie premiją dera, juolab kad tai jau trečiasis aktoriaus, režisieriaus, scenaristo, prozininko, poeto, savaitraščio „Literatūra ir menas“ bendradarbio iš eilės gaunamas apdovanojimas – neseniai jam įteiktos Jurgio Kunčino ir Jono Marcinkevičiaus premijos.

Paminėtina, kad su premijuotuoju A. Šlepiko romanu šiek tiek susijęs režisierius Jonas Marcinkevičius – tai jis 1996-aisiais pasiūlė Alvydui kartu kurti dokumentinį filmą apie dabartinėje Kaliningrado srityje gyvenusius vokiečių vaikus, po Antrojo pasaulinio karo ieškojusius išsigelbėjimo Lietuvoje. Tiesa, šis sumanymas žlugo. Kaip, beje, ir vėlesnis užmojis – šia tema susukti vaidybinę juostą. Nors A. Šlepikas su Evaldu Ignatavičiumi parašė scenarijų, filmui statyti neatsirado pinigų nei Lietuvoje, nei Vokietijoje.

Lietuviškąsias premijas ir jų skyrimo tvarką paminėjau neatsitiktinai – kalbėdamas apie laureatą ir jo knygą komisijos pirmininkas, literatūrologas Rimantas Kmita neatsispyrė pagundai pabrėžti, kad regioninės premijos dažnai skiriamos, tarkim, už krašto gamtos grožio apdainavimą, žemaitišką santūrumą ar dzūkišką sąmojį, o LRS premijos nuostatai – paprasti ir aiškūs, vienintelis kriterijus – kūrinio meninė vertė. Vakare dar kalbėjo literatūrologė Elena Baliutytė, uoliai gynusi A. Šlepiko romaną nuo priekaištų, esą šis pernelyg primena filmo scenarijų (literatūrologės nuomone, tai – privalumas), poetas Viktoras Rudžianskas, laureatą sveikino LRS pirmininkas Antanas A. Jonynas.

Benedikto JANUŠEVIČIAUS nuotrauka

pačių, o gamtos sukurtų objektų kalba. Idėja kilo sodyboje mėginant įrengti aukštus vartus su „kartimi“. Panašius „vartus“, pasak menininkų, komponuojant su įvairiais „priedais“ kuriamos naujos prasmės. Kaip perskaitysime jų įrėžtus japoniškus ženklus ir šalia kinivarpų paliktus ištisus metraščius, priklauso tik nuo mūsų vidinės klausos bei regos aštrumo.

Menininkas Giedrius Liagas savo fotografijose šį sykį pamatė pasaulio pabaigą – tiksliau, pirmuosius metus po pasaulio pabaigos. Vaizdas itin grafiškas ir kiek niūrokas – tarsi gyvenimo prieš pasaulio pabaigą šešėlis. Fotografijų diptike „Riba“ regime savotišką gamtos juoką, žvelgiant į žmonių taip užsispyrusiai vis iš naujo brėžiamas ribas. Žolė, krūmai ir medžiai auga, vanduo teka nepaisydami kažkieno sugalvotų draudimų.

„Archyvo“ grupės nariai tokių niekada ir nesugalvotų brėžti, nes gamta, senoji kultūra čia yra tai, kas įrėžia pagrindines, svarbiausias linijas, o menininkų rankos tik sudėlioja akcentus, vos vos prisiliečia.

Autorės nuotraukos

Mieli rašytojai ir visi literatūros pasaulio bičiuliai,

sveikiname su Naujaisiais metais!

Norėtųsi kiekvienam nuoširdžiausiai palinkėti pačių paprasčiausių ir svarbiausių dalykų – sveikatos, laimės ir įkvėpimo, taip pat – atradimo džiaugsmo: kuo dažniau susitikti vieniems su kitais kūrinių puslapiuose, metaforų labirintuose bei literatūriniuose renginiuose.

2013-aisiais metais ragintume kuo dažniau prisiminti, kad esame kuriančiųjų ir skaitančiųjų bendruomenė, kuriai priklausydami galime pagrįstai didžiuotis, o sykiu ir prisiminti prievoles savo šaliai ir jos žmonėms. Kasmet randasi naujų iššūkių mūsų šalies kultūrai, literatūrai, spausdintam žodžiui, kuriuos ilgainiui kartu įveikiame. Kad ir kaip žiūrėsi – mes, skaitantieji ir rašantieji, esame bene tvariausia visuomenės dalis, kasmet sukurianti šį tą didingo bei jaukaus. Priklausydami garbingai Lietuvos kultūros bendruomenei, esame puikiausias pavyzdys, kaip dvasia įveikia materiją – kasmet vis iš naujo.

Vildamiesi, kad kitąmet visiems šioje žemėje išpuls visokių gražiausių stebuklų, jums, kultūros lauko žmonės, o ir sau, linkime tapti truputį matomesniems, paskleisti kiek įmanoma daugiau šviesos į tamsiuosius ikidonelaitiškus pašalius.

Mes turime daugiau, nei spėjame išdalyti. Visada yra, kas mūsų laukia. Suraskim juos.

Šviesių metų!

Lietuvos rašytojų sąjunga

Bronio Savukyno premija – žurnalo „Metai“ vyriausiajam redaktoriui Danieliui Mušinskui

Kultūros ministerijos Baltojoje salėje žurnalo „Metai“ vyriausiajam redaktoriui Danieliui Mušinskui įteikta Bronio Savukyno premija už ilgametį kultūros puoselėjimą ir nuopelnus kultūrinės leidybos baruose. B. Savukyno premija įsteigta 2010 m. Kultūros ministerijai bendradarbiaujant su Lietuvių PEN centru. Ji skiriama siekiant įvertinti publicistinių kūrinių autorius, kultūros leidinių kryptį formuojančius vyriausiuosius redaktorius už lietuvių kalbos grynumo ir taisyklingumo puoselėjimą, humanistinių vertybių, analitinės minties ir intelektualinės kultūros skleidimą periodiniuose kultūros leidiniuose.

Sveikiname kolegą.

Nemuniečiai

2012-ųjų Kazimiero Barėno literatūrinės premijos laureatė – Jurga Tumasonytė

Kazimiero Barėno literatūrinės premijos komisija paskelbė, kad 2012 m. šios premijos laureatė – Jurga Tumasonytė. Premija jaunajai autorei skirta už trumposios prozos knygą „Dirbtinė muselė“ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, „Pirmosios knygos“ konkurso nugalėtoja, 2011). Premijos teikimo šventė vyks sausio 14 d., pirmadienį, 17 val. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos konferencijų salėje (Respublikos g. 14, Panevėžys). Dalyvaus laureatė, K. Barėno literatūrinės premijos komisijos nariai: literatūrologas, humanitarinių mokslų daktaras, docentas Regimantas Tamošaitis, literatė Elvyra Pažemeckaitė, komisijos pirmininkė, Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos direktorė Rima Maselytė. 2012-ųjų Kazimiero Barėno premiją gauti dar pristatyta autorė Akvilė Žilionytė už kartu su Kęstučiu Navaku parašytą epistolinio žanro knygą „Visi laiškai – žirafos“ („Vaga“, 2012). Jau paskelbti penki Kazimiero Barėno premijos laureatai. Pirmoji 2008-ųjų metų laureatė – prozininkė Laura Sintija-Černiauskaitė už romaną „Benedikto slenksčiai“, 2009-ųjų laureatas – prozininkas Andrius Jakučiūnas už romaną „Tėvynė“, 2010-ųjų – Ieva Toleikytė už apsakymų knygą „Garstyčių namas“, 2011-ųjų – Aleksandra Fomina už romaną „Mes vakar buvom saloje“. Premija įsteigta kraštiečių Marijos ir Kazimiero Barėnų sumanymu jaunam gabiam prozininkui paskatinti, skiriama už per pastaruosius dvejus metus išleistą geriausiai vertinamą jauno autoriaus (iki 35 metų amžiaus imtinai) prozos knygą. Bibliotekos I a. ekspozicijų stenduose veiks spaudinių paroda „Autografai ir dedikacijos Kazimiero Barėno asmeninės bibliotekos knygose“, skirta rašytojo 105-osioms gimimo metinėms.

Vilija STOKIENĖ

Lietuvos žurnalistų draugijos premija – Marytei Kontrimaitei

Lietuvos žurnalistų draugijos įsteigta Stasio Lozoraičio premija „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“ šiemet paskirta penkioliktąjį kartą.

Laureate vertinimo komisijos nutarimu tapo vilnietė poetė, vertėja ir žurnalistė Marytė Kontrimaitė. Premija jai skirta už drąsios ir aktyvios pilietinės pozicijos publicistinius straipsnius, įvertinant rašytojos ir vertėjos darbus, taip pat už nuopelnus Lietuvos žurnalistų draugijai.

M. Kontrimaitė išleidusi kelias poezijos knygas, publikavusi nemažai vertimų iš armėnų, ispanų kalbų. Praėjusių metų pabaigoje jai suteiktas Armėnijos mokslų akademijos garbės daktarės vardas.

Atsakydama į vienos anketos klausimus M. Kontrimaitė apie svarbiausius savo gyvenimo įvykius yra pasakiusi: „Didžiausias laimėjimas – kad gyvenu, nes jau keturis kartus buvau „nurašyta“ aplinkinių žmonių ir daktarų: porą kartų vaikystėje Sibire, vėliau – 1977 ir 1985 m. – mano artimiesiems buvo pasakyta, kad nėra vilties. Bet išmokau pati „susikalbėti“ su savo kūnu, turiu normalią šeimą, užauginau dvi dukras, išleidau savo kūrybos knygų ir vertimų. Ir dar – šiek tiek pavyko padėti Armėnijos žmonėms jų baisiausiose nelaimėse...“

Keturioliktosios premijos „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“ laureatas, kaunietis žurnalistas Zenonas Mikalauskas, rengdamasis perduoti premijos estafetę M. Kontrimaitei, yra prisipažinęs, kad jo darbo stalčiuose saugomas ne vienas širdį palietęs M. Kontrimaitės publicistinis straipsnis, publikuotas Lietuvos spaudoje.

Stasio Lozoraičio premijos M. Kontrimaitei įteikimo iškilmės vyks sausio 11 d. 13 val. Seime, Konstitucijos salėje.

Premijos mecenatas – Seimo narys, Kauno rajono ūkininkas Kazys Starkevičius.

Gražina Viktorija PETROŠIENĖ

www.nemunas.net • 2013 m. sausio 10–16 d., Nr. 1 (850)

Ugnė KRAULAIDYTĖ

Vienos šeimos tapyba

Jūratė MYKOLAITYTĖ. „Ratu“. 2010 m.

Pamenu, dailininkų Klaudijaus Petrulio ir Jūratės Mykolaitytės namuose jų, laikrodžių, buvo ne vienas. Bent pora dešimčių. Jie tarsi įnamiai spietėsi ant sienos, būriu tupėjo ant lentynos, tarytum ūsus sukdami rodykles ir vieningai tiksėdami „tik tak tik tak“.

„Krebžda“, – pasakytų jų šeimininkai, teptuku ir dažais išviję skaičius iš ciferblatų. Kiek dabar valandų? Trečdalis sienos už bokšto arba ketvirtis raudonio iki kairiojo akies kampučio. Šiuose laikrodžiuose neliko įprastos laiko gradacijos, vien miestų vaizdai ir spalvotos abstrakcijos – priklausomai nuo to, kurio dailininko ranka juos palietė. Bandymai pabėgti iš kvadratinio drobės formato į jų ovalą bent iš dalies sieja tris skirtingus vienos šeimos dailininkus: Algirdą Petrulį (1915-2010), Klaudijų Petrulį (1951) ir Jūratę Mykolaitytę (1954).

Dirbtuvių pasieniais išrikiuoti paveikslai. Galerijos „Aukso pjūvis“ iniciatyva A. Petrulio drobės, abstrahuoti K. Petrulio vaizdiniai ir preciziška J. Mykolaitytės miesto tapyba sausio pradžioje Nacionaliniame Kauno dramos teatre virto viena paroda „Trys“.

Kaip jau minėta, autoriai gana skirtingi. A. Petrulis – Kauno meno mokyklos auklėtinis, dailininko Justino Vienožinskio mokinys. Kai kurie tapytojo kūriniai primena iš spalvotų gabalėlių sudėliotas mozaikas. Čia viešpatauja sodrūs, harmoningi spalvų sąskambiai, gyvastingas ritmas ir vidinė darna. Tiesa, tapytojo kūrybinis palikimas neapsiriboja vien abstrakčiomis kompozicijomis, jame taip pat esama peizažų, natiurmortų, portretų ir kt. A. Petrulio darbai buvo įvertinti ne vienu svarbiu apdovanojimu (Nacionaline kultūros ir meno premija, LR Gedimino ordinu ir kt.), kai kurie kūriniai pripažinti XX a. Lietuvos tapybos klasika.

Tapytojo sūnui K. Petruliui taip pat pažįstamas abstrahavimo kelias ir pasitikėjimas spalvos paveikumu.

Gintaras KUŠLYS

Vytautas Eigirdas: dailininko gyvenimo korida

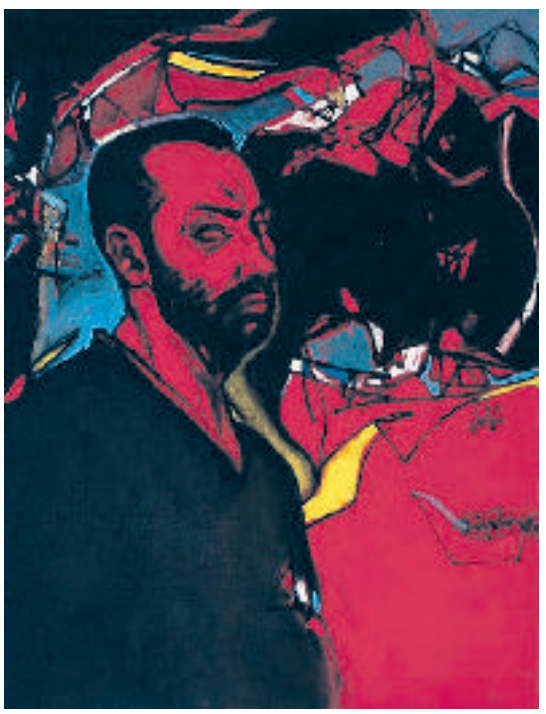

„Autoportretas“. 1989 m.

2004-ųjų vasarą, tiksliau, jos pradžioje, Vytautas Eigirdas sumanė Kauno žiūrovams pristatyti savo kūrybą – tapybos bei grafikos darbus. Tada, kaip dabar pamenu (gal net kažkur esu apie tai ir rašęs), man buvo toptelėjusi Herberto Reado mintis apie tikrai novatorišką meną kaip originalų kūrybos aktą, kurio metu sukuriama tokia objektyvi realybė, kokia iki tol neegzistavo.

Matyt, kaip tik dėl savo paveikslų tematikos kai kurių kritikų pramintas apokalipsės dainiumi, šis autorius, be jokios abejonės, nebuvo iš tų žmonių, su kuriais lengva ar paprasta bendrauti. Tai, mano galva, buvo susiję ir su jo paradoksaliu polinkiu laviruoti tarp skausmingai sielą draskančių emocijų ir ramaus bei rafinuoto (jo ypač pamėgto) klasikinio grožio. V. Eigirdas, net kurdamas savo naująją realybę, visgi kartu buvo menininkas, kuris kone su pamišėlio užsispyrimu laikėsi įsikibęs tradicinių technikų, t. y. atkakliai studijavo senų meistrų paveikslus, jų gruntų sudėtį, meistrystės subtilybes... Arba, kitaip tariant, jis nuolat balansavo ant itin aštrios briaunos – tarsi vienas iš tų „paskutiniųjų mohika-

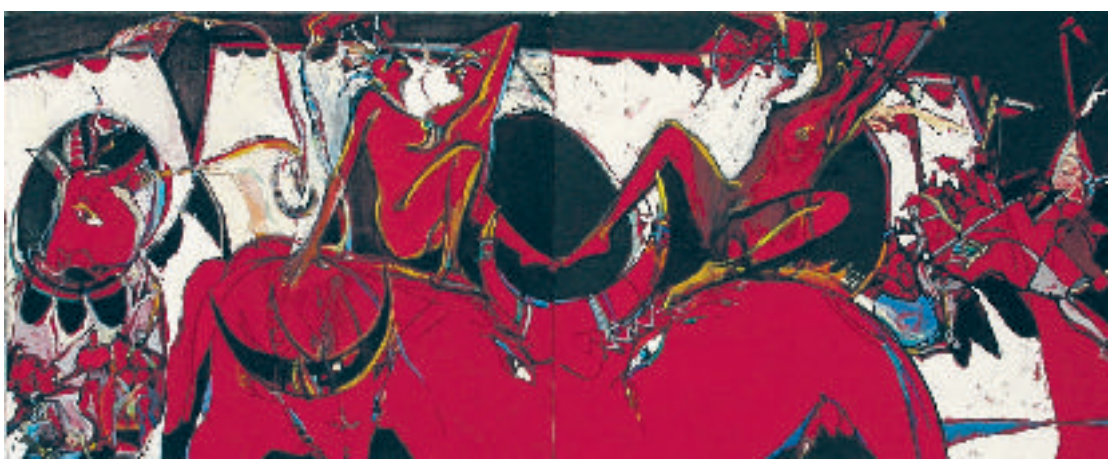

„Korida“. 2002 m.

Jūratė MYKOLAITYTĖ. „Svetimas miestas II.“ 1998 m.

Algirdas PETRULIS. „Žalias“. 2000 m.

Klaudijus PETRULIS. „Pro langą“. 2008 m.

Ieškodamas motyvų savo paveikslams dailininkas dirsčioja pro langą, stabteli ties menama cirko moterimi, šventuoju, arlekinu *etc*. Pavargęs nuo drobių ar tiesiog kitokio įkvėpimo pagautas K. Petrulis imasi koliažų, dekoratyvių objektų, paties pramintų kabėnakais, eksperimentuoja su laikrodžiais.

J. Mykolaitytė – miesto tapytoja, nuo lietuviškosios dailės mokyklos nutolusi į Vakarų dailės ir kultūros reminiscencijas. Sekant siurrealistiškas jos paveikslų turinio ir formos gijas, norisi pasitelkti tokius žodžius kaip „magritiškas“, „salvadoriškas“, „ernstiškas“ ir pan. Virš jos miesto dažnai tiksi laikrodžiai (perkeltine prasme, žinoma), primenantys, kad visa turi ne tik pradžią, bet ir pabaigą. Jų rodyklės pameta kryptį, ima judėti atgal, siūbuoja laike tarp antikos sfinksų, biblinio Babelio ir siurrealistinių debesų, paslapčia virstančių užuolaidomis. Vieno paveikslo esamajame laike tapytoja priverčia koegzistuoti skirtingas praeitis. Čia kaip sapne susipina tai, kas kažkada yra įvykę, buvo matyta ar įsiminta, su tuo, ko niekada nebuvo ir nebus. Daiktai savo ruožtu įgauna nebūdingų savybių, dailus jų paviršius nepajėgia nuslėpti baugulį keliančios nuojautos, kad „kažkas čia ne taip“. Visų pirma atpažįstami objektai J. Mykolaitytės paveiksluose atsiduria keistoje erdvėje, kurioje ne visuomet galioja žemės traukos ir logikos dėsniai. Žmogus čia – retas svečias, todėl žiūrintysis priverčiamas vaikštinėti namų pasieniais ir miestų pakraščiais vienui vienas. Kartkartėmis virš galvos tartum levituojanti šmėkla praskrenda vienas kitas torsas ar skulptūra, nuo bokšto viršūnės nubyra dideli perlai, pakyla milžiniški drugeliai ar laumžirgiai. Nekaltų vaizduotės vizijų potekstės priglaudžia pasąmoningas baimes, atgyjančias akistatoje su praeinamybe, palaipsninga griūtimi ir neišvengiamu nykimu.

Tiesa, parodoje „Trys“ eksponuojamų J. Mykolaitytės paveikslų vizijos neatskleidžia viso nykimo potyrio stiprumo. Juose laiko korozijos paliktos žymės ne itin aštrios, gąsdinančios, tačiau galima pajusti, kad už išorinės ramybės ir giedros dar kažkas slepiama.

Paroda veiks iki **vasario 14 d.**

nų“, „tikrosios“ tapybos estetų – nenorėjo pripažinti, kad išgyvenant lūžio laikotarpį kinta publikos skonis, įsigali „menas / nemenas“, prarandamos ankstesnės vertybės.

Šiaip ar taip, V. Eigirdo tarp mūsų jau nebėra. Be abejo – skaudu. Bent man gal labiausiai dėl to, jog pastaraisiais metais ne itin dažnai bendravome. Ką darysi – žmogus, kuris tapė koridą, išties nebuvo itin „patogus“ pašnekovas...

Beje, anuomet, 2004-aisiais, pats talkinau autoriui ruošiantis parodai: padėjau Vytautui eksponuoti paveikslus Kauno architektų namų salėje *etc*. Be to, neatsispyriau jo prašymui apie tą įvykį brūkštelėti keletą eilučių ir paviešinti jas kuriame nors iš mūsų kultūrinių periodinių leidinių: kuklus mano straipsnelis tuomet pasirodė „Literatūroje ir mene“. Tada rašiau, jog V. Eigirdas – tarsi kokių blogio demonų ar nuogų matronų persekiojamas, gyvenimo labirintuose besiblaškantis ir nežinia nuo ko besiginantis tapytojas intelektualas, kuris net ir seniai žinomus biblinius siužetus traktuoja gana netradiciškai – savaip, su nervinga ekspresija perteikęs, pavyzdžiui, šv. Jono apreiškimą...[1]

Antra vertus, vertėtų pažymėti ir faktą, kad savo darbus Bialystoke, Varšuvoje, Maskvoje, Hamburge, Kopenhagoje, Montvilyje ir kitur eksponavęs dailininkas tuo laikotarpiu buvo paveiktas 2003-iųjų kelionės į Florenciją: čia jis patyrė gan stiprų (dvasinį) sukrėtimą, t. y. savo akimis pamatė senųjų italų meistrų darbus ir dėl to ėmė tapyti akivaizdžiai „naujoviškai“, kitaip – V. Eigirdo kompozicijos pašviesėjo, įgavo naujo koloristinio skambesio, o linija tapo pulsuojanti bei gaivališka, nors gal kiek prarado ankstesnį rafinuotumą.

„Korida II“. 2006-2007 m.

Menininkas tada įvairiomis progomis nepamiršdavo pabrėžti natiurmorto svarbos. Tapydamas negyvą natūrą, kaip pats sakė, jis siekiąs „tiesiai iš gamtos paimti daikto esmę“, be to, pamatyti antrąją jo pusę. O forma? Autoriui ji gal ir nebuvo itin svarbi – tiesiog V. Eigirdas savo paveikslais bandė deklaruoti visiškai naują ir tik jo valiai pavaldžią realybę.

Bet negi nuo 2003-iųjų ar 2004-ųjų V. Eigirdo paveiksluose jau negrįžtamai dingusios anksčiau taip jo mėgtos kontrastingos plokštuminės dėmės: raudonos, juodos, geltonos, mėlynos? O ir epitetai „Himnas nakčiai“ arba „Juodoji niekuma“ irgi nėra tinkami?..

Tačiau gal nevertėtų ypač skubėti su išvadomis. Pažiūrėkime, pavyzdžiui, į jo „Koridą“ arba, tiksliau, į 2002 m. pradėtą (bei ne vienerius metus vėliau plėtotą) kūrinių ciklą koridos tema – matome iki skausmo (skausmingo maksimumo) suspaustas tapybines plokštumas, drastiškai aštrius spalvų sąskambius, kai autorius akivaizdžiai deklaruoja, jog nebijo grįžti prie skaisčiai raudonos, akinamai baltos ar tuštuma tiesiog prisotintų „eigirdiškosios juodos“... Ir jokių čia kompromisų!

„Juodoji niekuma“ – tai irgi savo ruožtu „firminis“ V. Eigirdo ženklas. Dažname grafikos darbe tušas padengęs didumą popieriaus lakšto ploto. O praradusioje tūrį bei perspektyvą erdvėje šmėžuoja ir iš protu sunkiai aprėpiamų dailininko pasąmonės gelmių vis išnyrančios geometrizuotos, į kaukes ar net į negatyvus panašios formos – kaip kokioje archaizuotoje neoklasicizmo stiliaus Picasso tapyboje... Brutalumas čia dera su manieringumu, o eigirdiški demonai pasikėsinę pričiupti dievus. Grafikos raiškos kalba netelpa net į popieriaus lakštą – prašosi, kuo garsiau šaukdama, atgal į drobę.

Kai menininkas, regis, kone sąmoningai pasirinkęs nukraujuoti emocijomis, tai ir visas jo kūrybinių priemonių arsenalas – tiek spalvinės plokštumos, tiek koloritas, tiek dažų sluoksniai, tiek faktūros, tiek lesiruočių ar tapybinių / grafinių ruožų išdėstymas – virtęs tam tikra (vaizdine) informacija, kurią pasitelkę mes po truputį pradedame (bent jau turėtumėme) suvokti akis badantį faktą: štai čia susidūrėme su dailininko išryškinta šiuolaikinės visuomenės susvetimėjimo problema. Tas susvetimėjimas – tokia šiuolaikinio žmogaus (t. y. mūsų) gyvenimo būklė, kai ne vienam dar reikia išmokti judėti, atrasti naujų galimos laisvės krypčių, autonomijos galimybių.

Be jokios abejonės, teoriniu ir estetiniu požiūriu V. Eigirdo menas ne itin dera prie aplinkos – iškrinta iš mūsų šiandieninio meninio gyvenimo konteksto. Vien ko vertas jo siekis išaukštinti atsinaujinimą ir šviesos pergalę prieš blogį, sustabarėjusio pasaulio neigimas; o šalia to dar ir kiti panašaus pobūdžio deklaratyvūs pareiškimai bei meninėmis raiškos priemonėmis „parašyti“ manifestai... Vis dėlto niekas nepaneigs 56-ojo gimtadienio nesulaukusio menininko indėlio į nūdienės Lietuvos kultūrinį gyvenimą; arba, kitaip sakant, V. Eigirdas išties yra išsiskirianti XX a. paskutiniųjų poros dešimtmečių bei XXI a. pradžios mūsų dailės figūra.

[1] Kušlys G., Vytauto Eigirdo tapyba Kauno architektų namuose // Literatūra ir menas. Nr. 24 (3005), 2004 birželio 11, p. 9.

LDS Kauno skyriaus kamerinėje salėje (Rotušės a. 26, Kaunas) atidaryta Vytauto Eigirdo (1957-2012) tapybos darbų paroda. Paroda veiks iki **sausio 22 d**. Ją aplankyti galima I-IV 9-17, V 9-13 val.

93-iojo kūrybinio sezono sausio mėnesio repertuaras

10 d., ketvirtadienį, 19 val. Tavernos salėje – Tonino Guerros „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalies komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 25 Lt.

12 d., šeštadienį, 18.30 val. premjera! Didžiojoje scenoje – „Jeruzalė“. Ekscentriška tragikomedija pagal Jez Butterworth. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 40, 60, 80 Lt.

13 d., sekmadienį, 15 val. Didžiojoje scenoje – Antano Škėmos „Balta drobulė“. Drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 30, 40, 60 Lt.

13 d., sekmadienį, 19 val. Rūtos salėje – Timothee de Fombelle „Švyturys“. Vienos dalies monospektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieto kaina – 35 Lt.

15 d., antradienį, 16 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalies spektaklis. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 60 Lt.

16 d., trečiadienį, 18 val. Rūtos salėje – Danielio Daniso „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnius Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieto kaina – 30 Lt, moksleiviams ir studentams – 15 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

10 d., ketvirtadienį, 11 d., penktadienį, 18 val. Fransua Rablė „Gargantiua ir Pantagriuelis“. Užstalė tikriesiems gurmanams (N-18). Bilietų kainos – 40, 50 Lt.

12 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galo švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Rėjaus Bredberio kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietų kainos – 24, 30 Lt.

13 d., sekmadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezą“. Pasimatymas po dvidešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietų kainos – 28, 35 Lt

16 d., trečiadienį, 10 val. Daivos Čepauskaitės „Lapė ir višta“. Spektaklis vaikams. Bilieto kaina – 10 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietų pasaulis*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

12 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje salėje – „Gulbė – karaliaus pati“. Režisierius Nijolė Indriūnaitė. Lietuvių liaudies pasakos motyvais. Nuo 5 m. Bilietų kainos – 8, 10 Lt.

13 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje salėje – „Meškiuko gimtadienis“. Režisierė Rasa Bartninkaitė (muzikinė fėjų pasaka). Nuo 3 m. Bilietų kainos – 8, 10 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietų pasaulis*.

11 d., penktadienį, 19 val. „Su Naujaisiais metais, Ana!“ (N-18). Vienos dalies spektaklis pagal Biljanos Srbljanovič pjesę „Belgrado trilogija“. Režisierius Darius Ramašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietų kainos – 35, 40 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

10 d., ketvirtadienį, 18 val. Cole Porterio „Bučiuok mane, Keit“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Vilma Galeckaitė-Dabkienė, choreografė Vesta Grabštaitė. Spektaklio trukmė – 3.10 val. Bilietų kainos: 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

11 d., penktadienį, 18 val. Leo Fallo „Madam Pompadur“. Dviejų dalių operetė. Režisierė ir choreografė Anželika Cholina, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Marijus Jacovskis, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

12 d., šeštadienį, 18 val. Cy Colemano „Mieloji Čariti“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Aurelijus Liškauskas. Spektaklio trukmė – 3.30 val. Bilietų kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

13 d., sekmadienį, 18 val. Gaetano Donizetti „Liučija di Lamermur“. Trijų veiksmų opera. Muzikos vadovas ir dirigentas Julius Geniušas, pastatymo meno vadovė Dalia Ibelhauptaitė, režisierius Gediminas Šeduikis, scenografas ir šviesų dailininkas Andu Dumitrescu, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Bilietų kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

15 d., antradienį, 18 val. Baltojoje salėje – teatro solistės Bernardos Petravičiūtės knygos „Neatplėšti laiškai“ pristatymas. Vakaro metu autorei talkins teatro solistai. Renginys nemokamas.

16 d., trečiadienį, 18 val. „Zygfrydo Vernerio kabaretas“. Dviejų dalių muzikinis reviu. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Vilma Galeckaitė-Dabkienė, choreografai Dainius Bervingis, Gintaras Visockis, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Bilietų kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

12 d., šeštadienį, 17 val. koncertas „Dainos ir baladės“. Meilės trikampis: Neda Malūnavičiūtė (vokalas, fleita), Kostas Smoriginas (gitara, vokalas), Olegas Ditkovskis (gitara, vokalas). Bilietų kaina – 20, 30, 40 Lt.

15 d., antradienį, 19 val. Kauno bigbendas kviečia prisiminti ilgametį vadovą ir dirigentą Romualdą Grabštą *Latino jazz* koncerte „Caliente“. Lotyniškais ritmais šildys džiazo žvaigždės: Victor Mendosa (vibrofonas, Kuba), Jorge Perez Gonzalez (perkusija, Ispanija) Federico Manzanares (vokalas, Argentina-Lietuva). Dalyvauja sportinių šokių klubo „Sūkurys“ šokėjai. Vadovai: Jūratė ir Česlovas Norvaišos. Dirigentas Liutauras Janušaitis. Bilietų kainos – 30, 40 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

10 d., ketvirtadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – išeivių rašytojo, poeto Algimanto Mackaus atminimo vakaras. Dalyvaus Jo Ekscelencija Prezidentas Valdas Adamkus, literatūrologas Virginijus Gasiliūnas, A. Mackaus gimnazijos direktorius Vaclovas Navickas, mokytojos Vanda Žuklijienė ir Vilma Vaivadienė, Išeivių literatūros skyriaus vedėja Virginija Paplauskienė, aktorius Petras Venslovas. Taip pat kviečiame aplankyti A. Mackui skirtą jubiliejinę parodą „Mes gimėme vieni“, kurią parengė Virginija Paplauskienė, apipavidalino dailininkė Inga Zamulskienė.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

15 d., antradienį, 17.30 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – renginys iš ciklo „Salvete, juvenes“. Ernesto Noreikos eilėraščių knygos „Povų ežeras“ pristatymas. Renginyje dalyvaus knygos autorius Ernestas Noreika, knygos redaktorius, poetas Antanas Šimkus, poetai Nerijus Cibulskas, Mantas Balakauskas. Gros Justinas Narvidas. Vakarą ves „Naujosios Romuvos“ redaktorius Andrius Konickis.

12 ir 13 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpų muzikos koncertai. Skambės senosios muzikos motyvai. Kariljonu skambins Giedrius Kuprevičius.

10 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: kolektyvinė kompozicija „Trys karaliai“ (akrilas). Veda dailininkas Gvidas Latakas. Informacija tel. (8 679) 36715.

11 d., penktadienį, 16 val. M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejuje (K. Petrausko g. 31) – koncertas skirtas Sausio 13-ajai atminti. Dalyvauja ansamblis „Cantus Animae“: Jūratė Bielinytė (sopranas), Linas Zdanys (bosas), Židrūnas Tumaitis (birbynė), Aušra Kazlauskaitė (fortepijonas). Įėjimas nemokamas.

12 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – renginys, skirtas Sausio 13-ajai. Lektoriaus Aleksandro

Žarskaus paskaita „Kelias į laisvę kančia nužymėtas“. Signataras Leonas Milčius pristatys savo poezijos knygas: „Sausio naktį“, „Žemės ir laiko spalvos“.

14 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“. Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė. Informacija tel. (8 670) 49904.

15 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: rankinės vėlimas. Veda Daiva Vainauskienė. Informacija tel. (8 679) 36715.

16 d., trečiadienis 18 val. KTKC – vakaronė jaunimui „Šokim!“. Veda Daugailė Braziulytė.

Kauno menininkų namuose iki **sausio 11 d.** veikia dailininkių Irenos Piliutytės ir Onos Staskevičienės tekstilės paroda „Stebuklo beieškant“. Iki **sausio 18 d.** „Mūzų svetainėje“ veikia Kauno apskrities dailės gimnazijos 8 klasės mokinių grafikos darbų paroda „Lietuvių pasakos ir sakmės“. Mokytoja Rasa Žmuidienė.

Laisvės gynėjų dienos renginiai Kaune

11 d., penktadienį,

8 val. Miesto ugdymo įstaigose – pilietinė akcija „Atmintis gyva, nes liudija“.

14 val. Kauno miesto muziejuje (M. Valančiaus g. 6) – parodos „1991-ųjų sausis Kaune“ pristatymas su įvykių liudininkais. Parodoje išgirsite, kaip Sausio 13-osios įvykiai palietė Kauną, pamatysite autentiškus, 1991-ųjų sausį menančius eksponatus: Kauno savivaldybės telefonų skambučių registracijos knygas, spaudinius, fotomenininko Romualdo Požerskio nuotraukas. Paroda veiks iki vasario 28 d. Renginys nemokamas.

16 val. M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejuje (K. Petrausko g. 31) – koncertas, skirtas Sausio 13-ajai atminti. Dalyvauja ansamblis „Cantus Animae“. Programoje skambės L. Cherubini, Ch. Forster, J. S. Bach, B. Marcello, G. F. Handel, T. Albinoni, P. Mascagni, E. Morricone, A. L. Webber ir kitų autorių kūriniai. Įėjimas nemokamas.

12 d., šeštadienį,

15 val. Kauno tautinės kultūros centras (A. Jakšto g. 18) – lektoriaus Aleksandro Žarskaus paskaita „Kelias į laisvę kančia nužymėtas“. Signataras Leonas Milčius pristatys savo poezijos knygas: „Sausio naktį“, „Žemės ir laiko spalvos“.

17 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – pilietiškumo akcija „Sveika būk, Laisve!“, skirta Laisvės gynėjams. Dalyvauja: Ovidijus Vyšniauskas, Eglė Baršauskaitė, Petras Venslovas.

13 d., sekmadienį,

10 val. Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčioje – Šv. Mišios už žuvusius Laisvės gynėjus. Po mišių vyks Vaikų ir moksleivių laisvalaikio centro meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“. Dalyvaus: mergaičių choras „Lyra“, Vaikinų ansamblis, Kanklių studija, šiuolaikinių šokių studija „Vėtra“, Renginių organizatorių studija.

12 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – gėlių padėjimas prie Nežinomo kareivio kapo ir Laisvės paminklo.

12.20 val. Vykimas į Petrašiūnų ir Romainių kapines pagerbti žuvusių Laisvės gynėjų Tito Masiulio ir Juozo Vaidoto atminimą. Autobusai lauks K. Donelaičio gatvėje, prie Vytauto Didžiojo karo muziejaus.

14 val. Kino teatre „Romuva“ (Laisvės al. 54) – kino filmas „Knygnešys“. Įėjimas nemokamas.

16 val. Kino filmas „Nežinomi didvyriai“. Įėjimas nemokamas.

2–30 d. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos J. Gruodžio padalinyje (Jonavos g. 182) – spaudinių paroda „Sausio 13-ąją prisiminus“.

7–30 d. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos „Saulėtekio“ padalinyje (K. Baršausko g. 92) – spaudinių paroda „Laisvės kelias“.

7–30 d. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Eigulių padalinyje (Šiaurės pr. 95) – spaudinių paroda „Ir laisvė mūsų širdyse gyva“.

7–30 d. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos „Demokratų“ padalinyje (Kulvos 24) – spaudinių paroda „Laisvės kaina“.

8–17 d. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Girstupio padalinyje (Kovo 11- osios g. 22) – spaudinių paroda „Atmintis gyva, nes liudija“.

9–30 d. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos „Vitebsko“ padalinyje (P. Lukšio g. 60) – spaudinių paroda „Didžiausias tautos turtas – tai jos laisvė“.

11–30 d. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Dainavos padalinyje (Savanorių pr. 380) – spaudinių paroda „Tegu meilė Lietuvos dega mūsų širdyse“.

Kauno miesto muziejuje (M. Valančiaus g. 6) iki **sausio 12 d.** veikia vieno žymiausių Lietuvos kino režisierių – Algimanto Puipos tapybos darbų paroda „Susapnuoti peizažai“.

---

13 d., sekmadienį, 12 val. projektas „Dialogas – Žodis ir Spalva 2013“: Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios Konferencijų salėje – žodžio valanda su aktoriumi Petru Venslovu ir Valentino Varno tapybos paroda. Įėjimas nemokamas.

Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, II a. fojė) iki **sausio 31** dienos eksponuojama Austrijos Respublikos ambasados parengta paroda apie austrų dailininką simbolistą Gustavą Klimtą.

Mirus mylimai Mamai nuoširdžiai užjaučiame rašytoją, žurnalo „Metai“ redaktorių Danielių MUŠINSKĄ.

Lietuvos rašytojų sąjunga

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: ***nemunasredakcija@gmail.com***
Internetinis adresas: *http://www.nemunas.net*

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: *jakuciunas@gmail.com*
Maketuotojas – Juozas Pužauskas –
tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705
Talkininkai:
Jurga Tumasonytė,
Aldona Žemaitytė,
Romualdas Rakauskas,
Eugenija Žakienė,
Gediminas Jankauskas,
Gediminas Jankus,
Zenonas Baltrušis,
Lina Navickaitė.

Rėmėjai:

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS RĖMIMO FONDAS

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu *www.post.lt* ir *www.prenumerata.lt*
arba redakcijoje

Sausio 11 d. galerijoje „Meno parkas“ bus atidaryta Viginto Stankaus paroda „Pagrindinis herojus (ne) žmogus“. Menininkas eksponuos įvairių laikotarpių kūrinius. Apie abstrakcijas jis kalba kaip apie paaiškinimo nereikalaujantį žanrą. Todėl juos perskaityti turėsime patys.

„Abstrakcijos kaip abstrakcijos, apie jas daug nerašysiu. Jos tam tikru tapymo momentu gimsta, atsitinka, pradeda gyventi. Tik reikia laiku sustoti. Tačiau jose man trūko formos. Reikėjo skubiai ką nors daryti. Taip ir išdrįsau, beje, sunkiai, nupiešti žmogutį. Jis man reikalingas kaip forma, kad nereikėtų galvoti, ką dabar pavaizdavus. Žmogus be vardo, lyties ir t. t. Taip lengviau, nes tada nesuki sau galvos nei dėl formos, nei dėl spalvų: juk gyvenime visokių būna. Taip ir pats tapymo procesas tampa truputėlį laisvesnis. Tad jeigu nors per milimetrą priartėjau prie tapybos – žmogučiai jau pasiteisino. Be to, tikiu, kad tai tik kelio atkarpa“, – teigia menininkas.

Figūros atsiradimas – sąmoningas žingsnis vengiant mechaniškumo. Ji greičiau suvokiama kaip figūros kontūras. Beasmenio žmogaus, kurio forma – lyg abstrakcijos mastelis.

„Jos atsitinka.“ Atsitiktinai ar neišvengiamai. Tai veiksmas. Kūryba – judėjimas, proceso dalis. Tik matavimo vienetas ne toks aiškus kaip milimetrai ar centimetrai, o veikiau sudėtingai suvokiamas – kaip šviesmetis.